

Wijkmonitor 2010

Wijkmonitor 2010

Afdeling Onderzoek en Statistiek
April 2010

Wijkmonitor 2010

Inleiding

In 2009 werd voor het eerst een wijkmonitor opgesteld. De wijkmonitor die hier voor u ligt is de tweede: de Wijkmonitor 2010. De monitor geeft een actueel beeld van de staat en de ontwikkeling van de Arnhemse wijken. De wijkmonitor is opgesteld in opdracht van de Directie Programmasturing en Strategie (DPS) van de gemeente.

Arnhem kent volgens de gangbare CBS¹ wijk- en buurtindeling momenteel 24 wijken, waarvan er negen ten zuiden van de Rijn en vijftien ten noorden van de Rijn liggen. De wijken vormen een belangrijke invalshoek voor het gemeentelijk beleid en de ontwikkeling van de stad. De verschillen tussen wijken zijn hierbij een relevant gegeven. Kansen en problemen, bijvoorbeeld op het gebied van leefbaarheid, zijn niet gelijkmatig over de stad verdeeld. Daarom is het van belang dat informatie over de wijken op maat beschikbaar is. Zo is de wijkmonitor ontstaan.

De monitor is een instrument om over een langere periode te volgen hoe het in de verschillende wijken gaat en welke ontwikkelingen zich voordoen. Hoe is het bijvoorbeeld gesteld met de leefbaarheid, de bevolkingsopbouw, de schooluitval, de bedrijvigheid? Wat is de huidige staat van de wijken? En hoe hebben de wijken zich de afgelopen jaren ontwikkeld? De gegevens in de wijkmonitor zijn gerangschikt naar vier hoofdvragen. Deze hebben betrekking op bevolkingssamenstelling, fysieke woonomgeving, sociale woonomgeving en participatie. De volgende paragraaf gaat hier nader op in.

Zoals gezegd is het gezichtspunt van de wijk belangrijk voor de gemeente. Meer specifiek is deze monitor van belang bij de volgende ontwikkelingen.

Het Actieprogramma wijkgericht werken (2008-2011) heeft als streven om complete wijken te realiseren; wijken waar voldoende voorzieningen zijn voor jong en oud en waar de leefbaarheid en veiligheid goed op peil worden gehouden door een gezamenlijk optreden van bewoners, gemeente, bedrijven en alle andere betrokkenen.

In Arnhem zijn vier krachtwijken benoemd. De krachtwijkenaanpak beoogt de leefbaarheid van een 40-tal wijken in Nederland, in de periode 2008-2018 drastisch te verbeteren, door middel van extra investeringen. Naast de vier krachtwijken kent Arnhem ook nog vijf zogenaamde wijken die deel uitmaken van het Gelders Stedelijk Ontwikkelingsbeleid (GSO-III wijken). Dit programma is ingericht met als doel te voorkomen dat deze GSO-III wijken in een negatieve spiraal verzeild raken.

Het gaat bij de kracht- en GSO-wijkeraanpak met name om het verbeteren van de leefbaarheid, de arbeidsparticipatie (vooral van jongeren), het fysiek beheer van de wijken, en het vergroten van mogelijkheden voor wooncarrières en de verkoop van huurwoningen in deze wijken. Dit gebeurt samen met maatschappelijke partners en wordt financieel en inhoudelijk gesteund door de Rijksoverheid (krachtwijken) en de Provincie Gelderland (GSO-III wijken). De inspanningen in de krachtwijken zijn het omvangrijkst, omdat daar ook de problemen het grootst zijn.

¹ Centraal Bureau voor de Statistiek

De wijkmonitor levert maatwerk informatie over de wijken. Voor de gemeente en partners in de stad kan deze informatie er toe bijdragen dat maatregelen, activiteiten en beleid beter en meer toegesneden en gericht worden op een bepaalde wijk of een specifieke situatie. Beter inzicht in de ontwikkelingen in de wijken kan aanknopingspunten bieden voor een meer gedifferentieerde aanpak van kansen en problemen. De gegevens die uit de wijkmonitor naar voren komen kunnen ook van belang zijn bij de verantwoording die richting Rijk en Provincie Gelderland moet worden afgelegd over de inzet van de middelen en de effecten daarvan.

In deze analyse is de wijk de (laagste) primaire eenheid. Daarnaast wordt nog vanuit een andere indeling gekeken, namelijk vanuit de indeling krachtwijken, GSO-Noord, GSO-Zuid en overige wijken². Dit wordt in de rapportage aangeduid als de vierdeling van wijken. Bijlage 1 bevat een korte beschrijving van de 24 wijken van Arnhem. De verantwoording – in Bijlage 2 te vinden – gaat nader in op de indeling in wijken en wijkgroepen, databronnen en relatie met andere monitoren.

De monitor wordt samengesteld door de afdeling Onderzoek & Statistiek van de gemeente, die hiervoor gebruik maakt van bestaande bronnen (gemeentelijke onderzoeken, maar ook registratiegegevens). In de wijkmonitor komen deze bronnen samen en wordt informatie over de wijk gebundeld.

Naast de wijkmonitor verschijnt de stadsmonitor. De stadsmonitor is een instrument om ontwikkelingen in de stad en effecten van beleid over een langere periode te volgen en te vergelijken met die van andere grote steden. De stadsmonitor bevat een schat aan gegevens over de stad. Deze worden gepresenteerd in een samenhang die is geënt op de vier stadsprogramma's en daarmee op de belangrijkste doelstellingen van de gemeente.

Vraagstelling en indicatoren

De doelstelling van de wijkmonitor is een zo compleet mogelijk beeld te presenteren over de staat en ontwikkeling van de Arnhemse wijken in het heden en het (recente) verleden. Dat doen we door in ieder hoofdstuk een antwoord te geven op één van de vier hoofdvragen/aspecten:

1. Wat voor mensen wonen er in de Arnhemse wijken?
Hoofdstuk Bevolkingssamenstelling
2. Hoe zijn de wijken (op-)gebouwd en hoe liggen ze erbij?
Hoofdstuk Fysieke woonomgeving
3. Hoe leven de mensen in de verschillende wijken samen?
Hoofdstuk Sociale woonomgeving
4. Hoe participeren bewoners van de wijken in de samenleving?
Hoofdstuk Participatie

² Krachtwijken: Klarendal, Arnhemse Broek, Presikhaaf-West, Malburgen-West, Malburgen-Oost (Noord) en Malburgen-Oost (Zuid).

GSO-III wijken Noord: St. Marten/Sonsbeek-Zuid en Geitenkamp

GSO-III wijken Zuid: Elderveld, De Laar en Vredenburg/Kronenburg

Overige wijken: Centrum, Spijkerkwartier, Presikhaaf-Oost, Velperweg e.o., Alteveer/Cranevelt, Monnikenhuisen, Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Schaarsbergen e.o., Heijenoord/Lombok, Klingelbeek, Elden, Rijkerswoerd en Schuytgraaf.

Bij elk van de vier hoofdvragen wordt een aantal indicatoren gepresenteerd. Voor de indicatoren (zie Tabel 0.1 en Bijlage 4) wordt per wijk zo recent mogelijke informatie gepresenteerd.

Tabel 0.1 Overzicht indicatoren per hoofdstuk

Hoofdstuk Bevolkingssamenstelling	Hoofdstuk Fysieke woonomgeving
Aantal inwoners en toekomstscenario	Aantal woningen en bezetting
Grijze en groene druk	Soort woningen
Etniciteit	Nieuwbouw en sloop
Verhuizingen	WOZ-waarden
Huishoudens	Bedrijfsvestigingen
Inkomen	Startende ondernemers
Ervaren gezondheid	Arbeidsplaatsen
Overgewicht bij kinderen	Oordeel woning
	Oordeel openbare ruimte en groen
	Oordeel voorzieningen
	Ervaren milieubelasting
Hoofdstuk Sociale woonomgeving	Hoofdstuk Participatie
Algemene buurtevaluatie	Werkloosheid
Ervaren leefbaarheid	Bijstandsafhankelijkheid
Buurtperspectief	Schuldhelp
Contacten in de buurt	Arnhem Card
Wijkbetrokkenheid	Sportparticipatie
Mantelzorgers en vrijwilligers	Cultuurparticipatie
Huiselijk geweld	Doorstroom leerlingen
Subjectieve veiligheid	Schooluitval
Diefstal en vernieling	
Gemeenteraadsverkiezingen	

Tevens wordt, indien mogelijk en waar relevant, een vergelijking gemaakt met de situatie van vorig jaar. Om een ontwikkeling te tonen worden bovendien gegevens uit het jaar 2000 getoond.

De indicatoren voor deze tweede wijkmonitor zijn zo passend mogelijk gekozen. Er is gebruik gemaakt van gegevens uit registratiebestanden en van gegevens uit eigen gemeentelijke enquêtes (zie Verantwoording, Bijlage 2). Er is getracht een vrij breed beeld van de wijken te schetsen waarbij de verschillende aspecten van wijkontwikkeling aan bod komen. Aspecten die voor het bestuur en de burgers van de stad herkenbaar zijn. De keuze voor de set van indicatoren en het aantal indicatoren is daarbij ook een momentopname. De toets ligt in de bruikbaarheid binnen en buiten de organisatie.

Bij de keuze van indicatoren is tevens gekeken naar een goede 'match' met de zeven Arnhemse Vogelaaorthema's en de inhoud van de charter die Arnhem met het Rijk is overeengekomen met betrekking tot de aanpak van de krachtwijken (wonen, werken, leren en opgroeien, integratie, veiligheid, sport en cultuur en achter de voordeur, zie Bijlage 5).

Leeswijzer

Zojuist heeft u de achtergrond van de Wijkmonitor 2010 kunnen lezen. In Hoofdstuk 1 worden de conclusies besproken: 'Wat is de ontwikkeling van de wijken?' en 'Wat is de staat van de wijken?'.
Vervolgens geven Hoofdstuk 2 t/m 5 antwoord op één van de vier hoofdvragen, zoals hierboven genoemd. De voornaamste resultaten worden getoond in kaarten en tabellen. Daarnaast zijn alle gegevens op te vragen via internet (<http://arnhem.incijfers.nl>). In de bijlagen staan de wijkprofielen, de verantwoording, de kaarten die inzicht geven in de ligging van de verschillende wijken en de indicatoren lijst.

Specifiek

Daar waar opvallende verschillen geconstateerd worden tussen wijken of wanneer er sterke verschillen zijn binnen de wijkgroepen (kracht-, GSO-Noord, GSO-Zuid en overige wijken) zullen deze besproken worden. Eén van de wijken die in ieder geval opvallend vaak buiten de groep valt is Schuytgraaf. Deze jongste nieuwbouwwijk van Arnhem is de afgelopen jaren sterk gegroeid en zal naar verwachting de komende jaren door blijven groeien. Hierdoor kunnen groeipercentages een vertekend beeld geven.

Voor alle kaarten en tabellen in de wijkmonitor geldt dat er rekening gehouden moet worden met wat er precies getoond wordt. Zo hebben de leeftijdsopbouw of de samenstelling van een wijk vaak een verklarende rol (er is een verband). Als een wijk vooral uit ouderen bestaat, is bijvoorbeeld de kans groot dat hier meer zorg wordt gevraagd. Als in een wijk juist veel jongeren wonen, kan dit veel minder zijn.

De tabellen die worden getoond geven percentages of aantallen weer. De kaarten kunnen inzicht geven op wijkniveau of postcodeniveau.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	7
1 Conclusie.....	9
1.1 Ontwikkeling van de wijkgroepen.....	9
1.1.1 Krachtwijken.....	9
1.1.2 GSO-III wijken.....	10
1.1.3 Overige wijken.....	10
1.2 Staat van de wijkgroepen.....	11
1.2.1 Krachtwijken.....	11
1.2.2 GSO-III wijken.....	12
1.2.3 Overige wijken.....	12
2 Bevolkingssamenstelling.....	15
2.1 Aantal inwoners en toekomstscenario.....	15
2.2 Grijeze en groene druk.....	18
2.3 Etniciteit.....	19
2.4 Verhuizingen.....	21
2.5 Huishoudens.....	23
2.6 Inkomen.....	25
2.7 Ervaren gezondheid.....	26
2.8 Overgewicht bij kinderen.....	27
3 Fysieke woonomgeving.....	29
3.1 Aantal woningen en bezetting.....	29
3.2 Soort woningen.....	31
3.3 Nieuwbouw en sloop.....	33
3.4 WOZ-waarden.....	34
3.5 Bedrijfsvestigingen.....	34
3.6 Startende ondernemers.....	36
3.7 Arbeidsplaatsen.....	36
3.8 Oordeel woning.....	38
3.9 Oordeel openbare ruimte en groen.....	39
3.10 Oordeel voorzieningen.....	41
3.11 Ervaren milieubelasting.....	42
4 Sociale woonomgeving.....	45
4.1 Algemene buurtevaluatie.....	45
4.2 Ervaren leefbaarheid.....	46
4.3 Buurtperspectief.....	46
4.4 Contacten in de buurt.....	47
4.5 Wijkbetrokkenheid.....	49
4.6 Mantelzorgers en vrijwilligers.....	50
4.7 Huiselijk geweld.....	50
4.8 Subjectieve veiligheid.....	51
4.9 Diefstal en vernieling.....	52
4.10 Gemeenteraadsverkiezingen.....	53
5 Participatie.....	57
5.1 Werkloosheid.....	57
5.2 Bijstandsafhankelijkheid.....	60
5.3 Schuldhulp.....	62
5.4 Arnhem Card.....	63
5.5 Sportparticipatie.....	64
5.6 Cultuurparticipatie.....	65

5.7 Doorstroom leerlingen	66
5.8 Schooluitval	67
Bijlagen.....	69
Bijlage 1: Wijkprofielen	71
Bijlage 2: Verantwoording.....	79
Bijlage 3: Kaarten	85
Bijlage 4: Indicatoren	91
Bijlage 5: Schema indicatoren	95

1 Conclusie

Ieder hoofdstuk van de wijkmonitor tracht antwoord te geven op één van de vier hoofdvragen:

1. Wat voor mensen wonen er in de Arnhemse wijken?
2. Hoe zijn de wijken (op-)gebouwd en hoe liggen ze erbij?
3. Hoe leven de mensen in de verschillende wijken samen?
4. Hoe participeren bewoners van de wijken in de samenleving?

Uitgangspunt in de hoofdstukken is een vergelijking te maken tussen de wijken en, waar mogelijk, een tijdsbeeld te schetsen. Maar wat is de overkoepelende conclusie? Eerst wordt in Paragraaf 1.1 de ontwikkeling van de wijken geschetst. In Paragraaf 1.2 volgt een wat uitgebreidere samenvatting van de staat van de wijken. Overigens wordt in beide paragrafen per wijkgroep (kracht-, GSO-III en overige wijken) de onderlinge verhouding tussen de wijken beschreven. Deze driedeling blijft namelijk van waarde: de krachtwijken scoren gemiddeld minder dan GSO-III wijken en GSO-III wijken scoren gemiddeld minder dan overige wijken.

1.1 Ontwikkeling van de wijkgroepen

Wat is de ontwikkeling van de wijk? In deze paragraaf zal per wijkgroep (krachtwijken, GSO-III wijken en overige wijken) worden ingezoomd op de wijken die hier onderdeel van uitmaken en worden de meest opvallende ontwikkelingen beschreven.

1.1.1 Krachtwijken³

Verschillende positieve ontwikkelingen worden hier zichtbaar; zo is het aandeel WWB-ers⁴ duidelijk afgenomen (met name in Malburgen-Oost (Noord)), het aandeel NWW-ers⁵ is afgenomen, de woningvoorraad is in ontwikkeling (er wordt gesloopt maar er vindt ook nieuwbouw plaats), kinderen doen meer aan sport, inwoners geven aan dat de buurt is vooruit gegaan en bijna de helft denkt dat de komende jaren de buurt (verder) vooruit zal gaan.

De krachtwijken lijken zich in toenemende mate positief te ontwikkelen. Niet dat alles nu 'rozengeur en maneschijn' is maar diverse signalen duiden op een kentering. Deels is dat een kwestie van psychologie: mensen krijgen het idee dat er vooruitgang is en/of hebben dat ook zo ervaren en verwachten daardoor (verdere) vooruitgang. Deels is het fysiek: herstructurering en nieuwbouw (inclusief die van voorzieningen) leidt tot een andere woon- en leefomgeving. Dat laatste is vooral in Presikhaaf-West en Malburgen-West en Malburgen-Oost (Noord) het geval. Een ander positief signaal is dat de scores op de verschillende participatie indicatoren ondanks de economische crisis niet (verder) afglijden.

Toch zijn er ook enkele andere ontwikkelingen; zo is de gemiddelde woningbezetting duidelijk afgenomen en is (in Klarendal en Presikhaaf-West) het aantal arbeidsplaatsen afgenomen.

³ Klarendal, Arnhemse Broek, Presikhaaf-West, Malburgen-West, Malburgen-Oost (Noord) en Malburgen-Oost (Zuid). Ongeveer een kwart (26,1%) van de Arnhemmers woont in één van de krachtwijken.

⁴ Mensen die een beroep doen op de Wet Werk en Bijstand – tot 65 jaar

⁵ Niet-werkende werkzoekenden

1.1.2 GSO-III wijken⁶

De ontwikkelingen in de GSO-III wijken zijn iets minder positief. In GSO-Noord heeft de Geitenkamp nog niet hetzelfde elan dat wel te bespeuren valt in de bovengenoemde krachtwijken. De wijk maakte de grootste relatieve krimp mee en doet het op andere aspecten (participatie en sociale woonomgeving) ook niet heel goed. Misschien speelt de wat geïsoleerde ligging en/of de beperkte mogelijkheden tot herstructurering een rol.

Met name in de GSO-Zuid wijken is het aandeel NWW-ers toegenomen en de gemiddelde woningbezetting afgenomen. Elderveld en Vredenburg/Kronenburg lijken in dit alles de minst gunstige ontwikkeling (met name op het gebied van participatie) door te maken.

In GSO-Zuid lijkt de psychologie omgekeerd aan die in de krachtwijken: er lijkt sprake van een eerder afnemend vertrouwen in de toekomst. Misschien komt dat doordat de crisis een aantal zwakkere plekken in de sociale structuur bloot legt terwijl er verder weinig verandert qua bevolking (weinig instroom) en fysieke woonomgeving (weinig vernieuwing).

1.1.3 Overige wijken⁷

Als we kijken naar de ontwikkeling van deze grote groep dan zijn er weinig heel scherpe ontwikkelingen. In enkele wijken is de woningvoorraad duidelijk toegenomen (Monnikenhuizen en Heijenoord/Lombok), heeft een toename in de gemiddelde woningbezetting plaatsgevonden (Elden, Schaarsbergen e.o. en Rijkerswoerd) en is de groene druk toegenomen (de wijkgroep). In twee wijken verwacht men achteruitgang (Rijkerswoerd en Presikhaaf-Oost). In het Spijkerkwartier, Velperweg e.o. en Presikhaaf-Oost vindt een afname van het aantal arbeidsplaatsen plaats.

In het algemeen kan gezegd worden dat de crisis een aantal ontwikkelingen (en investeringen) heeft vertraagd met name in Centrum, Monnikenhuizen en Klingelbeek. In Presikhaaf-Oost en Rijkerswoerd is het effect van de crisis op bijvoorbeeld arbeidsparticipatie mogelijk wat sterker dan elders.

⁶ St. Marten/Sonsbeek-Zuid en Geitenkamp (ook wel GSO-Noord) en Elderveld, De Laar en Vredenburg/Kronenburg (ook wel GSO-Zuid). In de GSO-III wijken woont ongeveer een kwart (26,5%) van de Arnhemmers.

⁷ Centrum, Spijkerkwartier, Presikhaaf-Oost, Velperweg e.o., Alteveer/Cranevelt, Monnikenhuizen, Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Schaarsbergen e.o., Heijenoord/Lombok, Klingelbeek, Elden, Rijkerswoerd en Schuytgraaf. In de overige wijken woont ongeveer de helft (47,5%) van de Arnhemmers.

1.2 Staat van de wijkgroepen

Wat is de staat van wijken? In deze paragraaf zal per wijkgroep (krachtwijken, GSO-III wijken en overige wijken) worden ingezoomd op de wijken die hier onderdeel van uitmaken. De meest opvallende verschillen tussen wijken worden beschreven en een rangorde wordt aangebracht.

1.2.1 Krachtwijken

Niet alle wijken staan er even goed voor. Zo kan gezegd worden dat Malburgen-Oost (Zuid) en Arnhemse Broek onderaan de ladder staan in het rijtje van de krachtwijken.

Malburgen-Oost (Zuid) kent namelijk een relatief hoog aandeel NWW-ers, WWB-ers, schuldhulpaanvragen, Arnhem Card houders, er wonen relatief veel éénoudergezinnen, relatief veel niet-westerse allochtonen, er wordt relatief weinig gesport, huishoudens hebben een relatief laag inkomen, er zijn relatief veel huurwoningen, er zijn weinig bibliotheekpashouders, de doorstroom van leerlingen in het 3e leerjaar is vooral naar het VMBO en weinig inwoners geven aan dat het er prettig wonen is. Positief voor de wijk is de herstructurering die er plaats vindt.

In Arnhemse Broek vinden we eveneens een relatief hoog aandeel NWW-ers en WWB-ers, is de doorstroom van leerlingen in hun 3^e leerjaar vooral naar het VMBO, hebben huishoudens een relatief laag inkomen, zijn er relatief veel diefstallen/inbraak van woningen, geven relatief weinig inwoners aan dat het er prettig wonen is, geven inwoners een laag cijfer voor leefbaarheid in de buurt, en geven zij aan dat er te weinig groenvoorzieningen zijn, en vindt er relatief veel schooluitval plaats. Wel kent de wijk relatief veel arbeidsplaatsen.

Een paar treden hoger op de ladder staan Presikhaaf-West, Malburgen-Oost (Noord), Malburgen-West en Klarendal.

Presikhaaf-West kent eveneens een relatief hoog aandeel NWW-ers en WWB-ers, schuldhulp, Arnhem Card houders, er wordt relatief weinig gesport, er zijn relatief veel niet-westerse allochtonen, de mutatiegraad is hoog, het inkomen relatief laag, er staan vooral huurwoningen, hebben woningen een relatief laag gemiddelde WOZ-waarde, weinig inwoners geven aan dat het er prettig wonen is, inwoners geven aan dat er verloedering is en een laag cijfer voor leefbaarheid in de buurt, daarnaast denkt men dat er huiselijk geweld voorkomt in de buurt. Maar er vindt ook nieuwbouw plaats in de wijk en men vindt dat er goede voorzieningen voor jongeren zijn.

Het grote verschil tussen bovenstaande wijken en Malburgen-Oost (Noord) is dat, hoewel deze wijk een zelfde soort problematiek kent, inwoners aangeven een vooruitgang te zien van de buurt en dit ook voor de komende jaren verwachten. Er heeft het afgelopen jaar ook duidelijk sloop plaatsgevonden in de wijk. Toch zijn er relatief weinig buurtbewoners actief om de buurt te verbeteren, er zijn relatief weinig vrijwilligers, relatief veel schooluitval, de doorstroom van leerlingen in hun 3^e leerjaar is vooral naar het VMBO en er zijn relatief veel diefstallen/inbraak van woningen. Daarnaast werd bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2010 de laagste opkomst in Malburgen-Oost (Noord) gemeten.

In Malburgen-West zien we eveneens dat inwoners een vooruitgang zien van de buurt de afgelopen jaren, en men verwacht dit ook de komende jaren te zien. Wel is er verloedering volgens inwoners, is men niet erg tevreden over het onderhoud van wegen, paden en pleintjes evenals over het onderhoud van perken, plantsoenen en parken en denkt men dat huiselijk geweld voorkomt in de buurt. De woningen hebben een laag gemiddelde WOZ-waarde. Aan de andere kant heeft de wijk relatief veel arbeidsplaatsen.

Klarendal staat bovenaan de ladder. Als negatieve punten zien we dat inwoners in deze wijk aangeven dat er huiselijk geweld plaatsvindt, inwoners ervaren verloedering en er vindt relatief veel schooluitval plaats. Aan de andere kant hebben relatief veel inwoners contact met buurtbewoners met een andere etnische achtergrond en vindt men dat er goede voorzieningen voor jongeren zijn. Inwoners van Klarendal ervaren een vooruitgang van de buurt.

1.2.2 GSO-III wijken

Binnen de GSO-III wijken wordt direct zichtbaar dat de Geitenkamp een duidelijk lage positie in neemt terwijl St.Marten/Sonsbeek-Zuid juist duidelijk bovenaan staat.

In Geitenkamp geven inwoners een laag oordeel over de eigen woning, wordt er de meeste verloedering ervaren, denken relatief veel inwoners dat er huiselijk geweld voorkomt in de buurt, is er een relatief hoog aandeel WWB-ers evenals NWW-ers, wordt er weinig gesport en is de doorstroom van leerlingen in hun 3^e leerjaar vooral naar het VMBO.

In de GSO-Zuid wijken worden geen hele sterke verschillen geconstateerd. Op het gebied van de bevolkingssamenstelling wordt een krimp zichtbaar en is er een lage mutatiegraad. Inwoners van Elderveld geven met name aan tevreden te zijn over het onderhoud van wegen, paden en pleintjes evenals over het onderhoud van perken, plantsoenen en parken en zij vinden dat er voldoende groenvoorzieningen zijn. In Vredenburg/Kronenburg verwacht men een achteruitgang van de buurt de komende jaren en er wonen relatief veel bibliotheekpashouders (t/m 15 jaar).

St.Marten/Sonsbeek-Zuid staat bovenaan in het rijtje van GSO-III wijken. De krimp heeft hier niet plaatsgevonden, en ook op andere terreinen doet St.Marten/Sonsbeek-Zuid het beter dan de overige GSO-III wijken (sociale woonomgeving en participatie).

1.2.3 Overige wijken

Onderaan de ladder van overige wijken staat Presikhaaf-Oost. Inwoners van Presikhaaf-Oost zijn duidelijk tevreden met onderhoud perken, plantsoenen en parken, zij vinden dat er voldoende voorzieningen voor ouderen zijn maar men verwacht een achteruitgang van de buurt.

Enkele treden hoger op de ladder staan Centrum en Spijkerkwartier, twee wijken die enigszins op elkaar lijken. In beide wijken is er sprake van een hoge mutatiegraad, relatief veel éénpersoonshuishoudens en meergezinswoningen, men heeft er weinig contact met buurtgenoten, en relatief veel inwoners hebben een gevoel van onveiligheid. Daarnaast is er relatief veel schooluitval.

Het Centrum heeft hiernaast ook nog andere kenmerken; de wijk kent veel bedrijfsvestigingen en arbeidsplaatsen, inwoners vinden dat er goede voorzieningen voor jongeren zijn, er zijn relatief weinig vrijwilligers, en voor wat betreft vernielingen cq. zaakbeschadigingen scoort Centrum hoog.

In het Spijkerkwartier zien we daarnaast de meeste startende ondernemers en relatief veel diefstallen/inbraken van woningen.

In het midden staan Heijenoord/Lombok, Klingelbeek, Alteveer/Cranevelt, Monnikenhuizen (lage mutatiegraad) en Elden.

In Klingelbeek is de grijze druk relatief hoog, en zijn er relatief weinig bibliotheekpashouders (t/m 15 jaar). Wel geven inwoners aan actief mee te helpen om buurt te verbeteren, zijn er relatief veel vrijwilligers en hebben inwoners een gevoel van veiligheid.

In Alteveer/Cranevelt is de grijze druk relatief hoog, er is een lage mutatiegraad, men vindt dat er voldoende groenvoorzieningen zijn, er zijn voldoende voorzieningen voor ouderen, inwoners vinden het er prettig wonen, er is een hoog cijfer voor leefbaarheid in de buurt, men heeft een gevoel van veiligheid en er zijn relatief veel bibliotheekpashouders (16 jaar en ouder) en doorstromen naar HAVO/VWO.

In Elden is eveneens de grijze druk relatief hoog, er wonen met name gezinnen zonder kinderen en er staan relatief veel ééngezinswoningen. Inwoners geven aan vaak contact met buurtgenoten te hebben, actief mee te helpen om de buurt te verbeteren, en een gevoel van veiligheid te hebben.

In Heijenoord/Lombok zijn inwoners tevreden met onderhoud van de wegen, paden en pleintjes, geeft men een hoog cijfer voor voorzieningen en stromen leerlingen in hun 3^e leerjaar vooral door naar HAVO/VWO.

Nog wat hoger op de ladder staat Rijkerswoerd, waar de groene druk relatief hoog is, er zijn vooral huishoudens die bestaan uit een gezin met kinderen, de wijk heeft een lage mutatiegraad en inwoners zijn duidelijk tevreden met het onderhoud aan wegen, paden en pleintjes. De wijk kent relatief veel bibliotheekpashouders (t/m 15 jaar). Zij verwachten echter wel een achteruitgang van de buurt de komende jaren.

Duidelijk bovenaan de ladder staan Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Schaarsbergen e.o. en Velperweg e.o. (een wijk met een stabiele positie). In Burgemeesterswijk/Hoogkamp en Schaarsbergen e.o. hebben huishoudens een relatief hoog inkomen, hebben woningen een hoge gemiddelde WOZ-waarde, wordt weinig verloedering ervaren (vooral in Schaarsbergen e.o.), scoort de leefbaarheid in de buurt hoog, geven inwoners een goed oordeel over hun woning, zijn er voldoende groenvoorzieningen en men vindt het er prettig wonen. Daarnaast geven relatief veel inwoners van Schaarsbergen e.o. aan dat zij actief mee helpen de buurt te verbeteren, actief te zijn als vrijwilliger, zich veilig te voelen

Wel zijn er enkele aandachtspuntjes in Schaarsbergen e.o.. Zo zijn inwoners minder tevreden over het onderhoud van wegen, paden en pleintjes, geeft men aan dat er te weinig voorzieningen zijn voor jongeren, ouderen en geeft men een laag cijfer voor voorzieningen. Daarnaast zijn er relatief weinig bibliotheekpashouders (t/m 15 jaar) en wonen er relatief veel gezinnen zonder kinderen.

In Burgemeesterswijk/ Hoogkamp geeft men juist een hoog cijfer voor voorzieningen, is de hoogste opkomst gemeten bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen, is de doorstromen van leerlingen in hun 3^e leerjaar vooral naar HAVO/VWO en zijn er relatief veel bibliotheekpashouders (16 jaar en ouder).

Schuytgraaf neemt in het rijtje een bijzondere positie in; deze jongste nieuwbouwwijk is de afgelopen jaren enorm gegroeid en zal naar verwachting blijven groeien tot ruim 15.000 inwoners in 2023. De groene druk is er relatief hoog, er wonen met name gezinnen met kinderen en er staan relatief veel ééngezinswoningen. De wijk kent weinig arbeidsplaatsen. Inwoners van de wijk voelen zich er veilig. Wat opvalt, is dat inwoners niet allemaal even tevreden zijn over het voorzieningenniveau in de wijk; de inwoners geven aan dat er te weinig voorzieningen zijn voor jongeren en ouderen en zij geven een laag cijfer voor de voorzieningen. Daarnaast is men minder tevreden over het onderhoud van perken, plantsoenen en parken. Wel geven inwoners aan actief mee te helpen de buurt te verbeteren.

2 Bevolkingssamenstelling

In het hoofdstuk Bevolkingssamenstelling wordt een antwoord gegeven op de vraag 'Wat voor mensen wonen in de Arnhemse wijken?'. De volgende indicatoren komen aan bod: aantal inwoners en toekomstscenario, de grijze en groene druk, etniciteit, verhuizingen, huishoudens, inkomens, ervaren gezondheid en overgewicht bij kinderen.

2.1 Aantal inwoners en toekomstscenario

Aantal inwoners

Op 1 januari 2010 had Arnhem 147.038 inwoners (zie Tabel 2.1).

Tabel 2.1 Bevolkingsaantallen, absolute en procentuele toe-/afname, 1 januari 2000, 2009, 2010

	2000	2009	2010	%	Toe-/afname		Toe-/afname	
				van	2009-2010		2000-2010	
				2010	abs.	%	abs.	%
Krachtwijken								
Klarendal	7.165	7.335	7.235	4,9%	-100	-1,4%	70	1,0%
Arnhemse Broek	5.672	5.831	5.803	3,9%	-28	-0,5%	131	2,3%
Presikhaaf-West	8.338	8.574	8.290	5,6%	-284	-3,3%	-48	-0,6%
Malburgen-West	3.742	4.056	4.379	3,0%	323	8,0%	637	17,0%
Malburgen-Oost (N)	4.745	5.337	5.507	3,7%	170	3,2%	762	16,1%
Malburgen-Oost (Z)	8.365	7.329	7.109	4,8%	-220	-3,0%	-1256	-15,0%
Subtotaal krachtwijken	38.027	38.462	38.323	26,1%	-139	-0,4%	296	0,8%
GSO-Noord								
St.Marten/Sonsb.-Z.	4.173	4.444	4.443	3,0%	-1	0,0%	270	6,5%
Geitenkamp	4.703	4.137	4.052	2,8%	-85	-2,1%	-651	-13,8%
Subtotaal GSO-Noord	8.876	8.581	8.495	5,8%	-86	-1,0%	-381	-4,3%
GSO-Zuid								
Elderveld	9.998	9.460	9.410	6,4%	-50	-0,5%	-588	-5,9%
De Laar	13.393	12.765	12.721	8,7%	-44	-0,3%	-672	-5,0%
Vredenb./Kronenb.	8.555	8.335	8.277	5,6%	-58	-0,7%	-278	-3,2%
Subtotaal GSO-Zuid	31.946	30.560	30.408	20,7%	-152	-0,5%	-1.538	-4,8%
Subtotaal GSO-III	40.822	39.141	38.903	26,5%	-238	-0,6%	-1.919	-4,7%
Overige wijken								
Centrum	4.227	4.642	4.629	3,1%	-13	-0,3%	402	9,5%
Spijkerkwartier	5.430	5.916	6.057	4,1%	141	2,4%	627	11,5%
Presikhaaf-Oost	6.323	6.451	6.454	4,4%	3	0,0%	131	2,1%
Velperweg e.o.	7.642	8.108	8.168	5,6%	60	0,7%	526	6,9%
Alteveer/Cranevelt	4.218	4.221	4.227	2,9%	6	0,1%	9	0,2%
Monnikenhuisen	2.991	3.437	3.437	2,3%	0	0,0%	446	14,9%
Burgem.wijk/Hoogk.	7.212	7.413	7.527	5,1%	114	1,5%	315	4,4%
Schaarsbergen e.o.	1.842	1.798	1.791	1,2%	-7	-0,4%	-51	-2,8%
Heijenoord/Lombok	3.495	4.037	4.080	2,8%	43	1,1%	585	16,7%
Klingelbeek	1.231	1.272	1.252	0,9%	-20	-1,6%	21	1,7%
Elden	1.960	2.048	2.150	1,5%	102	5,0%	190	9,7%
Rijkerswoerd	12.632	13.248	13.278	9,0%	30	0,2%	646	5,1%
Schuytgraaf	129	5.377	6.762	4,6%	1.385		6.633	
Subtotaal overig	59.332	67.968	69.812	47,5%	1.844	2,7%	10.480	17,7%
Arnhem totaal	138.181	145.571	147.038	100,0%	1.467	1,0%	8.857	6,4%

Bron: afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

De meeste Arnhemmers wonen in Rijkerswoerd (13.278 inwoners, 9,0% van de Arnhemse bevolking), gevolgd door De Laar (12.721 inwoners, 8,7% van de Arnhemse bevolking). De wijken met relatief weinig inwoners zijn Klingelbeek (1.252 inwoners, 0,9% van de Arnhemse bevolking) en Schaarsbergen e.o. (1.791 inwoners, 1,2% van de Arnhemse bevolking).

Naar de vierdeling van wijken is te zien dat 26,1% van de Arnhemmers in een krachtwijk woont, 5,8% in GSO-Noord, 20,7% in GSO-Zuid (daarmee 26,5% in een GSO-III wijk). In een kracht- of GSO-III wijk woont dus 52,5% van de Arnhemmers, 47,5% woont in overige wijken.

In Arnhem-Noord (boven de Rijn) woont 52,7% van de inwoners, in Arnhem-Zuid (onder de Rijn) 47,3%.

Tien jaar geleden, op 1 januari 2000, had Arnhem 138.181 inwoners. Het aantal inwoners is sinds die tijd toegenomen met 8.857 inwoners ofwel 6%. In de periode 2000-2010 zijn de meeste wijken gegroeid, enkele zijn gekrompen (zie Tabel 2.1). De grootste relatieve groei vond plaats in de nieuwbouwwijk Schuytgraaf⁸. De grootste relatieve krimp vond plaats in Malburgen-Oost (Zuid) en Geitenkamp. Naar de vierdeling van wijken is te zien hoe alle GSO-wijken, met uitzondering van St. Marten/Sonsbeek-Zuid⁹, zijn gekrompen.

Toekomstscenario

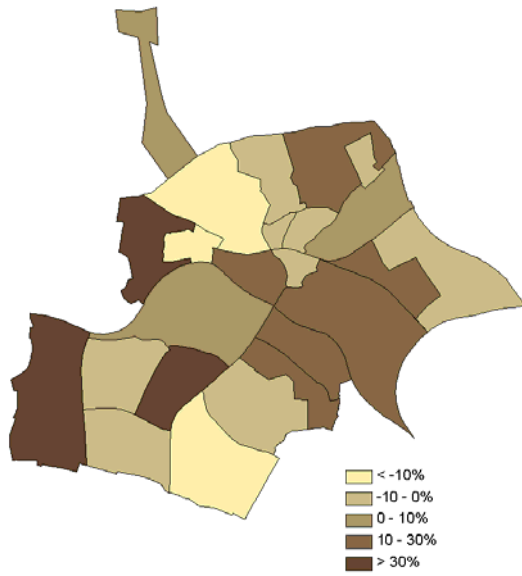
Het voorlopige toekomstscenario op wijkniveau (de wijkprognose) is gebaseerd op een aantal veronderstellingen over de toekomst. Zo is er naast de historische bevolkingsontwikkelingen gebruik gemaakt van de woningbouwplanning, leeftijdsprofielen van vestigers van nieuwbouwwoningen en het buitenlands migratiesaldo (afgeleid uit de landelijke prognoses van het CBS¹⁰). Kaart 2.1 op de volgende pagina toont de voorspelde toekomstige ontwikkeling per wijk in de periode 2010-2030.

Schuytgraaf is vanzelfsprekend de wijk met de grootste verwachte bevolkingsgroei in Arnhem. Deze wijk blijft de komende jaren groeien van 6.762 inwoners in 2010 tot ruim 15.000 inwoners in 2023. Schuytgraaf wordt daarmee qua inwoneraantal de grootste wijk van Arnhem. Naast Schuytgraaf groeien op korte termijn (tot 2020) de wijken Elden, Klingelbeek, Malburgen-Oost (Noord) en Monnikenhuzen relatief sterk. Ook in deze wijken is woningbouw de oorzaak van de toename van de bevolking. Op langere termijn (tot 2030) zullen door woningbouwprojecten met name de wijken Centrum en Arnhemse Broek in bevolkingssomvang toenemen. De wijken Rijkerswoerd, Heijenoord/Lombok en Burgemeesterswijk/Hoogkamp krijgen de komende jaren met lagere inwonersaantallen te maken. In Rijkerswoerd wordt dit vooral veroorzaakt door uit huis gaande kinderen. In de andere wijken is de toename van de sterfte de belangrijkste oorzaak.

⁸ In Tabel 2.1 worden voor de wijk Schuytgraaf geen groeipercentages getoond. Deze nieuwbouwwijk heeft een enorme groei meegemaakt in deze periode waardoor het percentage een vertekend beeld geeft. Zo geeft een groei van 129 inwoners in 2000 naar 6.762 inwoners in 2010 een groei van 5141,9%. De bevolking is namelijk ruim 50 keer groter geworden.

⁹ De wijk St.Marten/Sonsbeek-Zuid is op te splitsen in twee buurten; St. Marten en Graaf Ottoplein e.o. Graaf Ottoplein e.o. kan ook wel Sonsbeek-Zuid genoemd worden. In St. Marten wonen 1.479 inwoners, in Graaf Ottoplein e.o. 2.964 inwoners.

¹⁰ Centraal Bureau voor de Statistiek, voor gegevens zie <http://statline.cbs.nl/statweb>

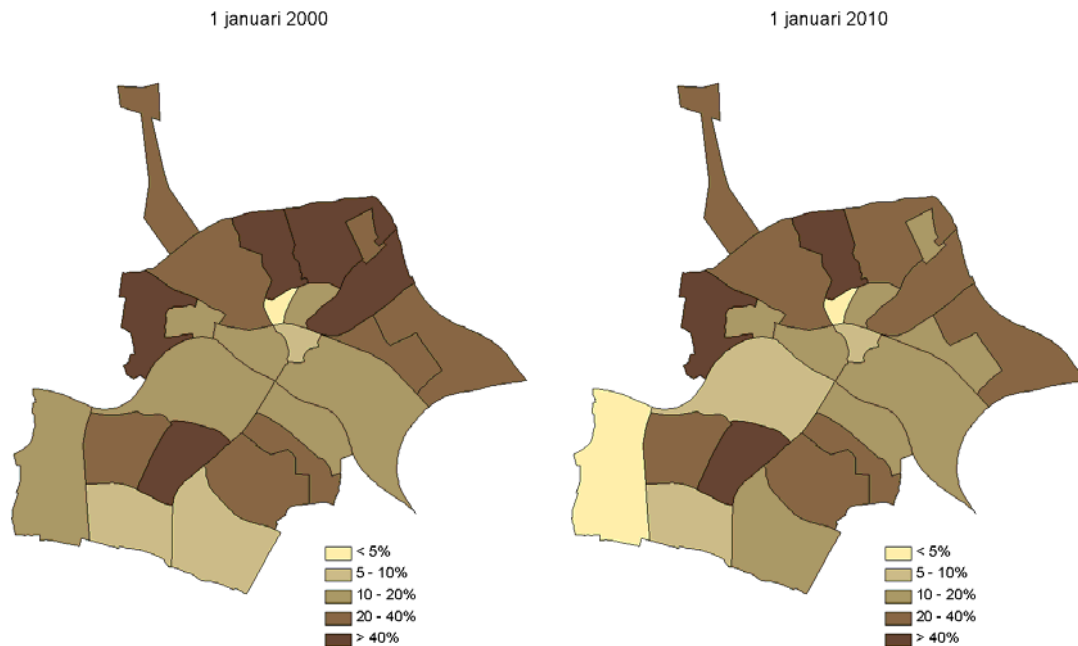

Kaart 2.1 Prognose bevolking per wijk, 2010 - 2030
Bron: afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

2.2 Grije en groene druk

Grijze druk

De vergrijzing zoals deze op nationaal niveau in bepaalde regio's plaatsvindt, is in Arnhem nog niet begonnen. Dit komt door een relatief jonge leeftijdsopbouw van de Arnhemse bevolking. Kaart 2.2 laat de spreiding over de wijken zien van de zogenaamde grijze druk¹¹.

Kaart 2.2 Grijze druk, 1 januari 2000 en 1 januari 2010

Bron: afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

Op 1 januari 2010 is de grijze druk in Arnhem 19,2%. De grijze druk is het grootst in Elden, Alteveer/Cranevelt en Klingelbeek (58,3%, 51,2% en 50,1%).

Over de vier wijkgroepen is de grijze druk het grootst in de overige wijken (22,0%), gevolgd door de wijken in GSO-Zuid (21,1%), de krachtwijken (15,7%) en GSO-Noord (10,5%).

Tien jaar geleden, op 1 januari 2000 had Arnhem een hogere grijze druk, namelijk 20,7%. In 2000 was naast Elden, Alteveer/Cranevelt en Klingelbeek de grijze druk relatief ook groot in Velperweg e.o. en Monnikenhuizen. De grijze druk is de afgelopen tien jaar duidelijk toegenomen in Elden, van 40,4% naar 58,3%.

In mindere mate vond een toename van de grijze druk plaats in Elderveld, Rijkerswoerd, De Laar, Schaarsbergen e.o., Malburgen-Oost (Zuid) en Heijenoord/Lombok vond een lichte toename van de grijze druk plaats.

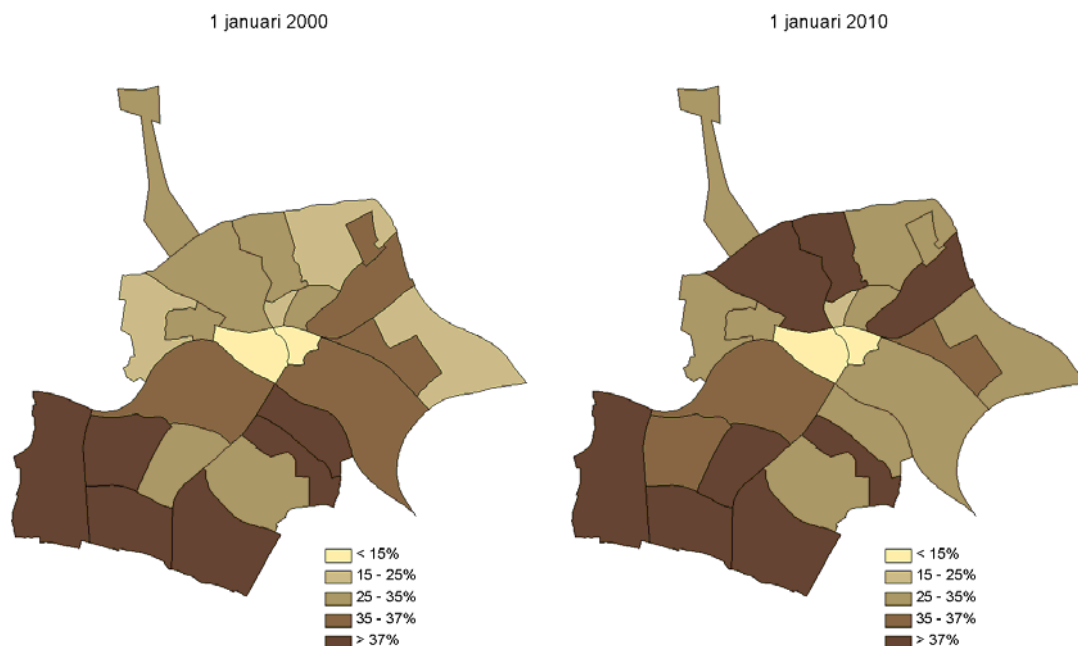
Naar de vierdeling van wijken valt op dat de grijze druk vooral in GSO-Zuid is toegenomen de afgelopen tien jaar (van 17,1% naar 18,5%) en afgenomen is in de overige wijken (van 25,3% naar 22,0%).

¹¹ Het aantal personen van 65 jaar of ouder als percentage van het aantal personen van 20-64 jaar, de leeftijdsgroep die grotendeels de kosten voor de vergrijzing op zich zal nemen.

Groene druk

De groene druk¹² geeft een beeld van de verhouding tussen de jeugd en het werkende deel van de bevolking. Op 1 januari 2010 is de groene druk 33,2%. Een relatief hoge groene druk is te vinden in Schuytgraaf (53,3%), gevolgd door Rijkerswoerd (46,3%) en Malburgen-Oost (Zuid) (44,0%). Ook in Elden, Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Velperweg e.o., De Laar en Alteveer/Cranevelt ligt de groene druk boven de 37% (zie Kaart 2.3).

Op 1 januari 2000 was de groene druk in Arnhem iets lager, namelijk 32,9%. Ook toen was er een relatief hoge groene druk in Schuytgraaf, Rijkerswoerd en Malburgen-Oost (Zuid). De afgelopen tien jaar is de groene druk vooral toegenomen in Schuytgraaf en Elden (zie Kaart 2.3). Naar de vierdeling van wijken valt vooral op dat de groene druk in de overige wijken is toegenomen (van 28,2% naar 34,0%).

Kaart 2.3 Groene druk, 1 januari 2000 en 1 januari 2010
Bron: afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

2.3 Etniciteit

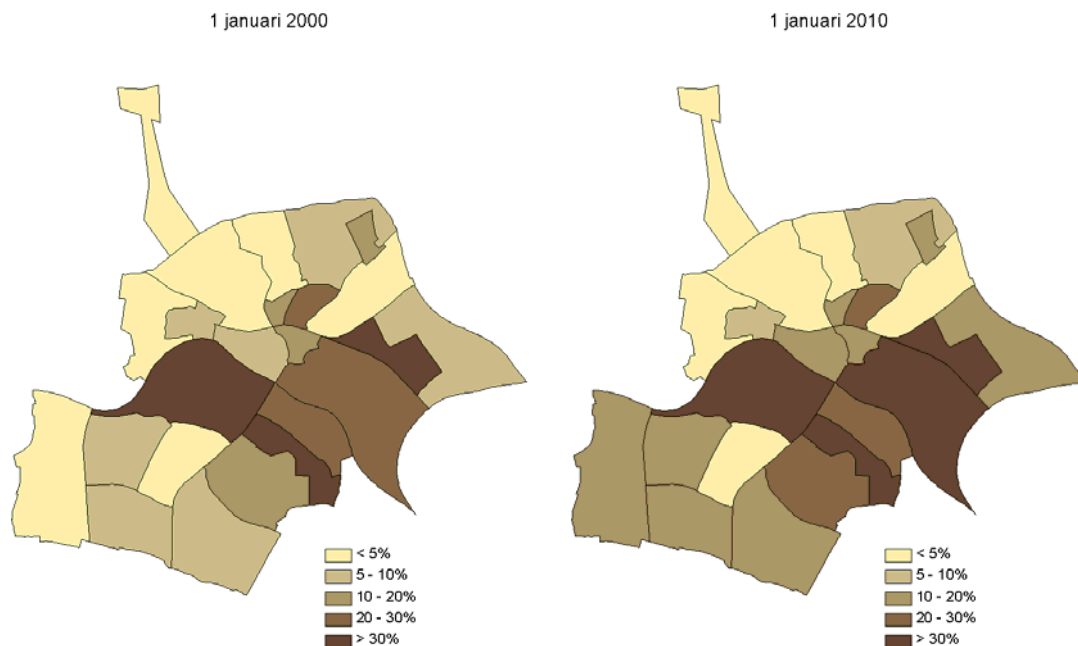
Arnhem is een stad met grote diversiteit als het gaat om de etnische samenstelling van de bevolking. Op 1 januari 2010 is 17,8% van de bevolking niet-westers allochtoon¹³, 11,5% is westers allochtoon en 70,7% autochtoon.

De grootste groepen niet-westerse allochtonen in Arnhem zijn Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen. Op wijkniveau zijn er duidelijke verschillen (zie Kaart 2.4). Zo zijn op 1 januari 2010 ruim twee van de vijf inwoners van Presikhaaf-West (44,2%) en Malburgen-Oost (Zuid) (42,3%) niet-westers allochtoon. In Schaarsbergen e.o., Klingelbeek, Elden en Alteveer/Cranevelt ligt dit aandeel rond de 3%. Hier wonen vrijwel geen niet-westerse allochtonen.

¹² Het aantal personen jonger dan 20 als percentage van het aantal personen van 20-64 jaar.

¹³ Een allochtoon is iemand die in Nederland woonachtig is en van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren.

Naar de vierdeling van wijken valt op dat 35,3% van de inwoners van de krachtwijken niet-westers allochtoon is, in GSO-Noord geldt dat voor 13,2% van de inwoners, in GSO-Zuid voor 15,4% van de inwoners (daarmee is 14,9% van de inwoners van een GSO-III wijk niet-westers allochtoon) en in de overige wijken is 9,8% van de inwoners niet-westers allochtoon.

*Kaart 2.4 Percentage niet-westerse allochtonen, 1 januari 2000 en 1 januari 2010
Bron: afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010*

De afgelopen tien jaar is het aandeel niet-westerse allochtonen in Arnhem toegenomen, van 14,1% in 2000 naar 17,8% in 2010. Over de wijken heeft duidelijke toename van het aandeel niet-westerse allochtonen plaatsgevonden in Presikhaaf-West (van 31,8% naar 44,2%), Vredenburg/Kronenburg (van 13,8% naar 22,8%), Presikhaaf-Oost (van 9,1% naar 17,6%) en Malburgen-Oost (Zuid) (van 34,4% naar 42,3%).

Naar de vierdeling van wijken is te zien dat het aandeel niet-westerse allochtonen in de krachtwijken het meest is toegenomen, van 30,1% op 1 januari 2000 naar 35,3% op 1 januari 2010. Het aandeel niet-westerse allochtonen in GSO-Zuid bleef bijna gelijk (13,7% in 2000, 13,2% in 2010), in GSO-Noord van 10,1% naar 15,4% (over de GSO-wijken als totaal steeg het aandeel van 10,9% naar 14,9%). In de overige wijken was het aandeel niet-westerse allochtonen in 2000 14,1%, in 2010 is dit 17,8%.

2.4 Verhuizingen

Om verhuisgedrag in kaart te brengen is gekozen de mutatiegraad¹⁴, verhuisbewegingen binnen Arnhem te tonen en vestiging in en vertrek uit Arnhem.

Mutatiegraad

De mutatiegraad geeft weer hoe groot het aandeel inwoners is dat verhuist. In 2009 is de mutatiegraad in Arnhem 15,1%. Naar wijken valt op dat de mutatiegraad het hoogst is in Spijkerkwartier (27,6%), Presikhaaf-West (26,7%) en Centrum (25,6%). Ook in St.Marten/Sonsbeek-Zuid (22,2%), Malburgen-West (21,9%), Arnhemse Broek (20,9%) en Malburgen-Oost (Noord) (20,2%) is de mutatiegraad hoog.

Lage mutatiegraad is te vinden in Alteveer/Cranevelt (7,3%), Elderveld (8,0%), Rijkerswoerd (8,4%), De Laar (9,0%) en Monnikenhuizen (9,1%).

In 2001 was de mutatiegraad in Arnhem iets lager, namelijk 14,6%. Destijds was de mutatiegraad eveneens het hoogst in Spijkerkwartier (29,7%), gevolgd door St. Marten/Sonsbeek-Zuid (23,0%), Centrum (22,8%), Arnhemse Broek (21,3%) en Malburgen-West (20,4%).

Een lage mutatiegraad werd gemeten in Elden (6,3%), Alteveer/Cranevelt (8,6%), Klingelbeek (9,0%) en Elderveld (9,5%) (zie Kaart 2.5).

Kaart 2.5 Mutatiegraad 2001 en 2009

Bron: afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

Verhuisbewegingen binnen Arnhem

In 2009 vonden er 12.202 verhuisbewegingen plaats binnen Arnhem. De meeste verhuisbewegingen speelden zich af in de eigen/dezelfde wijk. Naar de vierdeling van wijken is te zien dat verhuisbewegingen in de overige wijken (61%) en de krachtwijken (57%) vooral

¹⁴ Mutatiegraad geeft de verhouding weer tussen migratie en bevolkingssomvang in een jaar tijd. De waarde ligt in principe tussen 0% - als er geen migratie is - en 100% als de hele bevolking betrokken is bij migratie in dat jaar.

binnen deze wijkgroep plaats vond (zie Tabel 2.2). In de GSO-III wijken was 31% van de binnenvhuizingen binnen deze wijken.

Tabel 2.2 Binnenvhuizingen naar vierdeling, 2009

Naar	Van		GSO-III		GSO-III totaal	Overig	Arnhem totaal
	Krachtwijken		Noord	Zuid			
Krachtwijken	2.757 (57%)		251 (30%)	443 (24%)		1.131 (24%)	4.582
GSO-III Noord	190 (4%)		154 (18%)	40 (2%)		270 (6%)	654
GSO-III Zuid	543 (11%)		68 (8%)	581 (32%)		411 (9%)	1.603
GSO-III totaal					843 (31%)		
Overig	1.345 (28%)		379 (45%)	781 (42%)		2.858 (61%)	5.363
Arnhem	4.835 (100%)		852 (100%)	1.845 (100%)	2.697	4.670 (100%)	12.202

Bron: afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

In 2001 vonden er 11.494 verhuisbewegingen plaats binnen Arnhem. De meeste verhuisbewegingen speelden zich af in de eigen/dezelfde wijk. Naar de vierdeling van wijken is te zien dat ook destijds verhuisbewegingen in de overige wijken (60%) en de krachtwijken (53%) vooral binnen deze wijkgroep plaats vond (zie Tabel 2.3). In de GSO-III wijken was 43% van de binnenvhuizingen binnen deze wijken.

Tabel 2.3 Binnenvhuizingen naar vierdeling, 2001

Naar	Van		GSO-III		GSO-III totaal	Overig	Arnhem totaal
	Krachtwijken		Noord	Zuid			
Krachtwijken	2.260 (53%)		227 (26%)	417 (21%)		947 (22%)	3.851
GSO-III Noord	247 (6%)		242 (28%)	72 (4%)		297 (7%)	858
GSO-III Zuid	570 (13%)		56 (7%)	865 (44%)		505 (12%)	1.996
GSO-III totaal					1.235 (43%)		
Overig	1.174 (28%)		343 (40%)	628 (32%)		2.644 (60%)	4.789
Arnhem	4.251 (100%)		868 (100%)	1.845 (100%)	2.697	4.393 (100%)	11.494

Bron: afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

Vestiging in Arnhem

Het afgelopen jaar vestigden 10.189 mensen in Arnhem, waarvan 4.975 in de overige wijken, 3.058 in de krachtwijken en 2.156 in de GSO-III wijken (zie Tabel 2.4). Deze nieuwe inwoners kwamen vanuit elders in Nederland of het buitenland naar Arnhem.

De meeste mensen die zich vanuit elders in Nederland vestigen in Arnhem, gingen wonen in Spijkerviertel en Schuytgraaf. Immigranten die zich in Arnhem vestigen, gaan met name naar Vredenburg/Kronenburg en Presikhaaf-West.

Het aandeel vestigers van het totaal is voor de wijkgroepen behoorlijk stabiel gebleven.

Tabel 2.4 Vestiging in Arnhem, 2006 t/m 2009

	Vestiging							
	2006		2007		2008		2009	
Krachtwijken	3.131	31,9%	3.036	29,9%	3.276	29,5%	3.058	30,0%
GSO-III Noord	737	7,5%	697	6,9%	724	6,5%	744	7,3%
GSO-III Zuid	1.321	13,4%	1.515	14,9%	1.654	14,9%	1.412	13,9%
GSO-III totaal	2.058	20,9%	2.212	21,8%	2.378	21,4%	2.156	21,2%
Overig Arnhem	4.639	47,2%	4.918	48,4%	5.445	49,1%	4.975	48,8%
Arnhem totaal	9.828	100,0%	10.166	100,0%	11.099	100,0%	10.189	100,0%

Bron: afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

Vertrek uit Arnhem

Het afgelopen jaar vertrokken 9.522 inwoners uit Arnhem, waarvan 4.063 uit de overige wijken, 3.290 uit de krachtwijken en 2.169 uit de GSO-III wijken (zie Tabel 2.5). Deze mensen gingen óf elders in Nederland wonen óf vertrokken naar het buitenland.

Op wijkniveau wordt duidelijk dat vooral inwoners uit Presikhaaf-West, Spijkerkwartier en Vredenburg/Kronenburg wegtrokken om zich elders in Nederland te vestigen. Mensen die emigreerden woonden vooral in Presikhaaf-West en Malburgen-Oost (Zuid). De overgrote meerderheid van deze emigranten is overigens niet-westers allochtoon.

Het aandeel vertrekkers uit Arnhem (van het totaal) is de afgelopen jaren in de krachtwijken licht gestegen, van 31,4% in 2006 naar 34,6% en in de overige wijken licht afgenomen van 44,3% naar 42,7%.

Tabel 2.5 Vertrek uit Arnhem, 2006 t/m 2009

	Vertrek							
	2006		2007		2008		2009	
Krachtwijken	3.171	31,4%	3.110	31,9%	3.202	32,7%	3.290	34,6%
GSO-III Noord	794	7,9%	696	7,1%	660	6,7%	706	7,4%
GSO-III Zuid	1.667	16,5%	1.684	17,3%	1.673	17,1%	1.463	15,4%
GSO-III totaal	2.461	24,3%	2.380	24,4%	2.333	23,8%	2.169	22,8%
Overig Arnhem	4.477	44,3%	4.253	43,7%	4.263	43,5%	4.063	42,7%
Arnhem totaal	10.109	100,0%	9.743	100,0%	9.798	100,0%	9.522	100,0%

Bron: afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

2.5 Huishoudens

Op 1 januari 2009 bestond de Arnhemse bevolking uit 74.698 huishoudens. Hiervan was 24,9% een gezin zonder kinderen, 20,5% een gezin met kinderen, 6,8% een éénoudergezin en was 47,7% een éénpersoonshuishouden.

Wijken waar relatief veel huishoudens bestaan uit gezinnen zonder kinderen zijn Elden en Schaarsbergen e.o. (37,4% en 35,5%).

Huishoudens bestaande uit een gezin met kinderen vinden we vooral in Schuytgraaf (46,0%) en Rijkerswoerd (37,1%).

In Geitenkamp en Malburgen-Oost (Zuid) bestaat meer dan 10% van de huishoudens uit een éénoudergezin.

In Spijkerkwartier en Centrum is (bijna) driekwart van de huishoudens een éénpersoonshuishouden (75,3% en 72,5%).

Op 1 januari 2002 bestond de Arnhemse bevolking uit minder huishoudens, namelijk 70.187. Hiervan was 26,6% een stel, 21,7% een gezin met kinderen, 6,3% een éénoudergezin en was 45,4% een éénpersoonshuishouden.

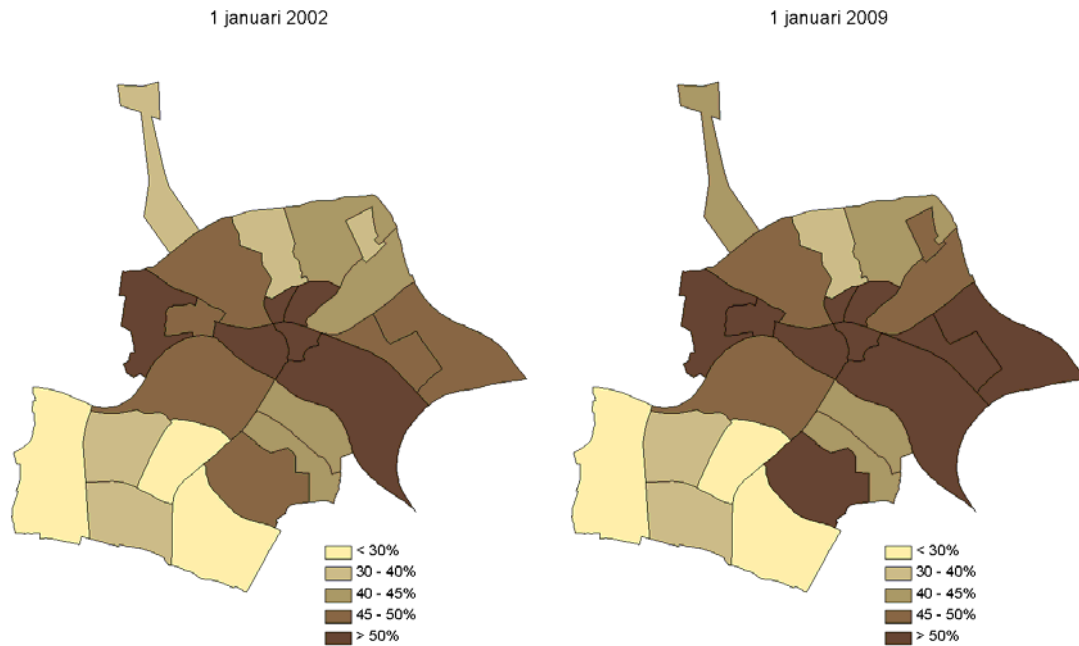
In de afgelopen zeven jaar is de huishoudenverdeling in de wijken veranderd. Zo is het aandeel huishoudens bestaande uit een gezin zonder kinderen afgenomen in St.Marten/Sonsbeek-Zuid en Schaarsbergen e.o.

In Elderveld en Geitenkamp nam het aandeel huishoudens bestaande uit gezinnen met kinderen duidelijk af.

Het aandeel éénoudergezinnen bleef (behoorlijk) stabiel binnen de wijken.

Het aandeel éénpersoonshuishoudens veranderde met name in Schaarsbergen e.o., Presikhaaf-West en Geitenkamp, waar een toename van het aandeel plaats vond.

Over het geheel wordt duidelijk dat het aandeel éénpersoonshuishoudens is toegenomen (zie Kaart 2.6 en zie Tabel 2.6).

Kaart 2.6 Percentage éénpersoonshuishoudens, 1 januari 2002 en 1 januari 2009

Tabel 2.6 Huishoudenverdeling naar vierdeling, 1 januari 2002 en 2009

	Gezin zonder kinderen		Gezin met kinderen		Eénoudergezin		Eénpersoonshuishouden		Totaal	
	2002	2009	2002	2009	2002	2009	2002	2009	2002	2009
Krachtwijken	24%	21%	20%	17%	9%	10%	48%	52%	19.643	20.540
GSO-III Noord	26%	22%	16%	14%	7%	8%	51%	56%	4.941	5.098
GSO-III Zuid	27%	28%	29%	26%	7%	8%	37%	39%	14.425	14.391
GSO-III totaal	27%	26%	26%	23%	7%	8%	40%	43%	19.366	19.489
Overig Arnhem	28%	26%	20%	21%	4%	5%	47%	48%	31.178	34.669
Arnhem totaal	27%	25%	22%	21%	6%	7%	45%	48%	70.187	74.698

Bron: afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

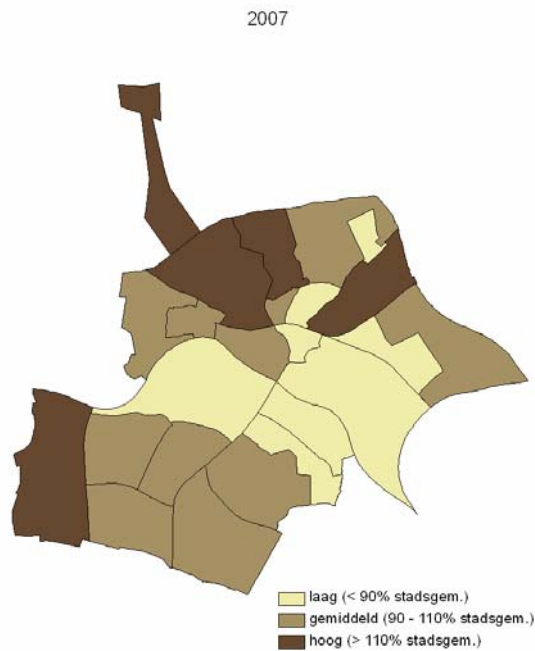
De gemiddelde grootte van een huishouden in Arnhem was op 1 januari 2009 1,92, een daling ten opzichte van 2002 toen dit nog 1,97 was.

De gemiddelde huishoudengrootte is duidelijk afgenomen in Geitenkamp (van 2,04 naar 1,88), evenals in Elderveld (van 2,32 naar 2,18), Presikhaaf-West (1,90 naar 1,76), Klarendal (van 1,82 naar 1,69), Schaarsbergen e.o. (van 2,11 naar 1,99) en De Laar (van 2,38 naar 2,27).

In Schuytgraaf is de gemiddelde huishoudengrootte toegenomen (van 2,52 naar 2,69).

2.6 Inkomen

In Arnhem lag het gemiddeld gestandaardiseerd huishoudeninkomen¹⁵ in belastingjaar 2007 op € 21.300.

Kaart 2.7 Gemiddeld gestandaardiseerd huishoudeninkomen t.o.v. stadsgemiddelde, 2007

Bron: Regionaal Inkomens Onderzoek, CBS

Huishoudens met een hoog inkomen vinden we in Schaarsbergen e.o. en Burgemeesterswijk/Hoogkamp. Het gemiddeld gestandaardiseerd huishoudeninkomen in deze wijken is € 38.800 en € 32.400.

Huishoudens met een duidelijk laag gestandaardiseerd huishoudeninkomen vinden we vooral in Malburgen-Oost (Zuid), Presikhaaf-West en Arnhemse Broek. Het gemiddeld gestandaardiseerd huishoudeninkomen is in deze wijken € 16.300, € 16.600 en € 17.100.

De vierdeling geeft aan dat alle krachtwijken een laag gemiddeld gestandaardiseerd huishoudeninkomen hebben (laag ten opzichte van het stadsgemiddelde). Het hoogste inkomen binnen de krachtwijken vinden we in Malburgen-Oost (Noord), namelijk € 18.000.

Van de GSO-III wijken hebben inwoners van Geitenkamp het laagste gemiddeld gestandaardiseerde huishoudeninkomen, namelijk € 17.200. Het hoogste inkomen hebben inwoners in de GSO-III wijk St.Marten/Sonsbeek-Zuid, gevolgd door De Laar (€ 21.900 en € 21.100).

¹⁵ Een gestandaardiseerd besteedbaar inkomen is het inkomen wat gecorrigeerd is voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden.

2.7 Ervaren gezondheid

Er zijn geen nieuwe gegevens beschikbaar over de ervaren gezondheid en de BMI¹⁶-categorieën van inwoners. De meest recente gegevens zijn afkomstig uit de Stadsenquête 2008 en worden hier gepresenteerd.

Van de Arnhemmers noemt 15% zijn/haar gezondheid matig/slecht. Eén op de vijf inwoners van de krachtwijken (21%) geeft aan dat zijn/haar gezondheid matig/slecht is. In de GSO wijken als totaal geeft 15% van de inwoners aan zijn gezondheid matig/slecht te vinden. In de overige wijken geeft 12% van de inwoners aan dat zijn/haar gezondheid matig/slecht is (zie Tabel 2.7).

Tabel 2.7 Percentage 'Hoe zou u over het algemeen uw gezondheid noemen?' naar driedeling (2008)

	Uitstekend	Zeer goed	Goed	Matig	Slecht
Krachtwijken	13%	19%	47%	18%	3%
GSO-III totaal	10%	28%	48%	13%	2%
Overig Arnhem	14%	29%	45%	11%	1%
Arnhem totaal	13%	27%	46%	13%	2%

Bron: Stadsenquête, afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2008

Naast de ervaren gezondheid is destijds in de Stadsenquête 2008 ook gevraagd naar de lengte en het gewicht, waardoor de BMI berekend kan worden. Zo heeft 9% van de Arnhemmers een sterk overgewicht (is obees) en 11% een matig overgewicht.

In de krachtwijken is het percentage inwoners met een sterk overgewicht (obees) hoger dan in de andere wijken.

Tabel 2.8 Percentage BMI-categorie naar driedeling (2008)

	Ondergewicht	Normaal gewicht	Licht overgewicht	Matig overgewicht	Obees
Krachtwijken	3%	52%	20%	12%	13%
GSO-III totaal	3%	51%	21%	13%	11%
Overig Arnhem	3%	57%	23%	9%	8%
Arnhem totaal	3%	56%	21%	11%	9%

Bron: Stadsenquête, afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2008

¹⁶ BMI = Body Mass Index, het gewicht van een persoon in kilogram gedeeld door het kwadraat van de lengte van de persoon in meters. Wanneer iemand een BMI heeft kleiner dan 18,50, dan heeft deze persoon ondergewicht. Een BMI tussen 18,50 en 24,99 is normaal gewicht; een BMI tussen 25,00 en 27,49 is licht overgewicht; een BMI tussen 27,50 en 29,99 is matig overgewicht en een BMI van 30,00 of meer is obees.

2.8 Overgewicht bij kinderen

Er zijn geen nieuwe gegevens beschikbaar over het overgewicht van Arnhemse kinderen. De meest recente data komt uit 2008 van de Jeugd Gezondheidszorg en worden hier gepresenteerd.

Om overgewicht van kinderen te meten is gebruik gemaakt van de lengte en gewicht registratie van de JGZ (Jeugd Gezondheidszorg). Op deze manier kan een beeld worden gecreëerd van het overgewicht van Arnhemse kinderen (tussen de 5 en 14 jaar, zie Tabel 2.9). Te zien is dat in de krachtwijken relatief meer kinderen met overgewicht zijn dan in de overige wijken¹⁷.

Tabel 2.9 Percentage BMI-categorie¹⁸ kinderen naar driedeling van wijken, 2008

	Normaal gewicht	Overgewicht	Ernstig overgewicht
Krachtwijken	70%	20%	9%
GSO-III totaal	78%	17%	5%
Overig Arnhem	84%	13%	3%
Arnhem totaal	79%	16%	5%

Bron: JGZ, 2008

¹⁷ Op wijkniveau springen Presikhaaf-West, Klarendal, Arnhemse Broek en Malburgen-West duidelijk naar voren; 10% of meer van de kinderen in deze wijken heeft last van ernstig overgewicht.

¹⁸ Zie studie JGZ voor precieze definities.

3 Fysieke woonomgeving

In dit hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de vraag 'Hoe zijn de wijken (op-)gebouwd en hoe liggen ze erbij?'. De volgende indicatoren worden beschreven; aantal woningen en bezetting, soort woningen, nieuwbouw en sloop, WOZ-waarden, bedrijfsvestigingen, startende ondernemers, arbeidsplaatsen, het oordeel over de eigen woning, het oordeel over het openbare ruimte en groen, oordeel over voorzieningen en ervaren milieubelasting.

3.1 Aantal woningen en bezetting

Aantal woningen

Op 1 januari 2010 had Arnhem een woningvoorraad van 67.396 woningen (voorlopige cijfers).

Tabel 3.1 Aantal woningen, absolute en procentuele toe-/afname, 1 januari 2000, 2009, 2010

	2000	2009	2010	% van	Toe-/afname		Toe-/afname	
				totaal	2009-2010		2000-2010	
				2010	abs.	%	abs.	%
Krachtwijken								
Klarendal	3.502	3.723	3.733	5,5%	10	0,3%	231	6,6%
Arnhemse Broek	2.569	2.640	2.644	3,9%	4	0,2%	75	2,9%
Presikhaaf-West	3.839	3.784	3.632	5,4%	-152	-4,0%	-207	-5,4%
Malburgen-West	1.744	1.803	1.952	2,9%	149	8,3%	208	11,9%
Malburgen-Oost (N)	2.101	2.647	2.516	3,7%	-131	-4,9%	415	19,8%
Malburgen-Oost (Z)	3.643	3.236	3.190	4,7%	-46	-1,4%	-453	-12,4%
Subtotaal krachtwijken	17.398	17.833	17.667	26,2%	-166	-0,9%	269	1,5%
GSO-Noord								
St.Marten/Sonsb.-Z.	2.147	2.238	2.260	3,4%	22	1,0%	113	5,3%
Geitenkamp	2.141	2.168	2.168	3,2%	0	0,0%	27	1,3%
Subtotaal GSO-Noord	4.288	4.406	4.428	6,6%	22	0,5%	140	3,3%
GSO-Zuid								
Elderveld	4.163	4.213	4.213	6,3%	0	0,0%	50	1,2%
De Laar	5.475	5.532	5.532	8,2%	0	0,0%	57	1,0%
Vredenb./Kronenb.	4.272	4.270	4.314	6,4%	44	1,0%	42	1,0%
Subtotaal GSO-Zuid	13.910	14.015	14.059	20,9%	44	0,3%	149	1,1%
Subtotaal GSO-III	18.198	18.421	18.487	27,4%	66	0,4%	289	1,6%
Overige wijken								
Centrum	2.579	2.663	2.692	4,0%	29	1,1%	113	4,4%
Spijkerkwartier	2.604	2.777	2.860	4,2%	83	3,0%	256	9,8%
Presikhaaf-Oost	3.341	3.398	3.398	5,0%	0	0,0%	57	1,7%
Velperweg e.o.	3.375	3.515	3.523	5,2%	8	0,2%	148	4,4%
Alteveer/Cranevelt	2.086	2.099	2.099	3,1%	0	0,0%	13	0,6%
Monnikenhuizen	1.505	1.684	1.684	2,5%	0	0,0%	179	11,9%
Burgem.wijk/Hoogk.	3.149	3.208	3.220	4,8%	12	0,4%	71	2,3%
Schaarsbergen e.o.	583	587	587	0,9%	0	0,0%	4	0,7%
Heijenoord/Lombok	1.711	1.902	1.907	2,8%	5	0,3%	196	11,5%
Klingelbeek	687	752	750	1,1%	-2	-0,3%	63	9,2%
Elden	771	777	818	1,2%	41	5,3%	47	6,1%
Rijkerswoerd	5.061	5.196	5.206	7,7%	10	0,2%	145	2,9%
Schuytgraaf	50	2.022	2.498	3,7%	476		2.448	
Subtotaal overig	27.502	30.580	31.242	46,4%	662	2,2%	3.740	13,6%
Arnhem totaal	63.098	66.834	67.396	100,0%	562	0,8%	4.298	6,8%

Bron: Basis Gebouwen Registratie, afdeling O&S, gemeente Arnhem

De meeste woningen staan in De Laar en Rijkerswoerd (5.532 en 5.206, zie Tabel 3.1). Naar de vierdeling wordt duidelijk dat 26,2% van de woningen in een krachtwijk is gesitueerd, 6,6% in een GSO-Noord wijk, 20,9% in een GSO-Zuid wijk (daarmee 27,4% in de GSO-III wijken) en 46,4% in de overige wijken.

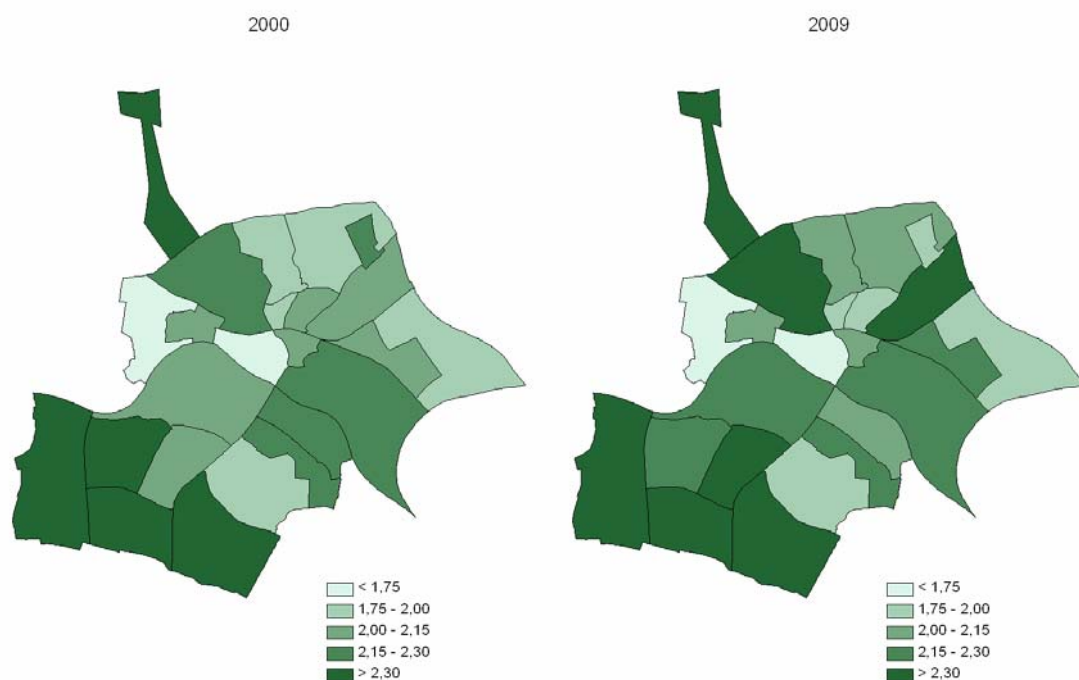
In Arnhem-Noord (boven de Rijn) staat 55,1% van woningen, in Arnhem-Zuid (onder de Rijn) 44,9%.

Op 1 januari 2000 had Arnhem een woningvoorraad van 63.098 woningen. De woningvoorraad is de afgelopen 10 jaar dus toegenomen met 6,8%. Met name in Schuytgraaf¹⁹, de nieuwbouwwijk, vond een sterke toename plaats. Daarnaast is een duidelijke stijging van de woningvoorraad te zien in Malburgen-Oost (Noord), Monnikenhuizen, Malburgen-West (waar het afgelopen jaar relatief veel woningen bij zijn gekomen) en Heijenoord/Lombok. Naar de vierdeling is met name de woningvoorraad toegenomen in de overige wijken (dankzij Schuytgraaf).

Bezetting

In 2009 was de gemiddelde Arnhemse woningbezetting 2,18; in 2000 was dit 2,14. Geitenkamp heeft in de periode 2000-2009 relatief de grootste daling plaatsgevonden met betrekking tot de gemiddelde woningbezetting. Waar in 2009 in Geitenkamp de gemiddelde woningbezetting 1,91 is, was dat in 2000 nog 2,20. Ook in Malburgen-Oost (Noord) is de gemiddelde woningbezetting duidelijk gedaald, van 2,26 naar 2,02. De gemiddelde woningbezetting is relatief vooral toegenomen in Elden, Schaarsbergen e.o. en Rijkerswoerd.

Over de wijkgroepen is de gemiddelde woningbezetting vooral in de krachtwijken en GSO-III wijken afgenomen (zie Kaart 3.1).

Kaart 3.1 Gemiddelde woningbezetting, 2000 en 2009

Bron: Afdeling O&S, gemeente Arnhem

¹⁹ In Tabel 3.1 wordt voor de wijk Schuytgraaf geen groeipercentage getoond. Deze nieuwbouwwijk heeft een enorme groei meegemaakt in deze periode waardoor het percentage een vertekend beeld kan geven. Zo geeft een groei van 50 woningen in 2000 naar 2.022 woningen in 2009 een groei van 3944%. Het aantal woningen is namelijk ruim 30 keer groter geworden.

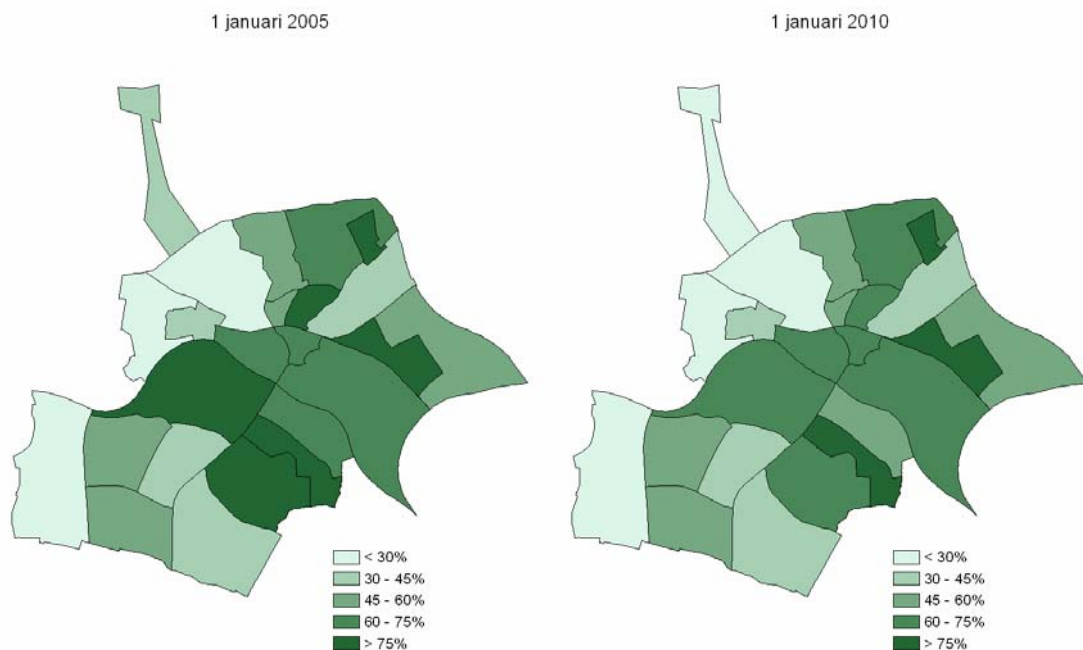
3.2 Soort woningen

Eigendom

Op 1 januari 2010 bestond 56,2% van de Arnhemse woningvoorraad uit huurwoningen, 42,7% betrof koopwoningen (de overige 0,8% was onbekend). De wijk waar relatief de meeste huurwoningen staan is Geitenkamp (94,4% van de woningen in deze wijk is een huurwoning). Presikhaaf-West en Malburgen-Oost (Zuid) volgen met 81,9% en 80,1%. Naar de vierdeling wordt duidelijk dat er relatief veel koopwoningen staan in de overige wijken (53,3% van de woningen is een koopwoning) en relatief veel huurwoningen in de kracht- en GSO-III wijken; 71,7% van de woningen in de krachtwijken is een huurwoning, in GSO-Noord is 69,4% een huurwoning, in GSO-Zuid 57,4% en in de GSO-III wijken 60,2%.

Op 1 januari 2005 bestond 61,3% van de Arnhemse woningvoorraad uit huurwoningen en 37,3% uit koopwoningen (de overige 1,4% was onbekend). Ook toen was Geitenkamp de wijk waar relatief de meeste huurwoningen stonden, namelijk 95,5%. Maar daarnaast bestond ook in Malburgen-Oost (Zuid), Presikhaaf-West, Klarendal, Vredenburg/Kronenburg en Malburgen-West een behoorlijk aandeel van de woningen uit huurwoningen (meer dan 75%).

Naar de vierdeling valt op dat in 2005 de woningvoorraad in de krachtwijken voor een groter deel bestond uit huurwoningen, namelijk 80,3%.

Kaart 3.2 Percentage huurwoningen 1 jan. '05 Percentage huurwoningen 1 jan. '10
Bron: Basis Gebouwen Registratie, afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

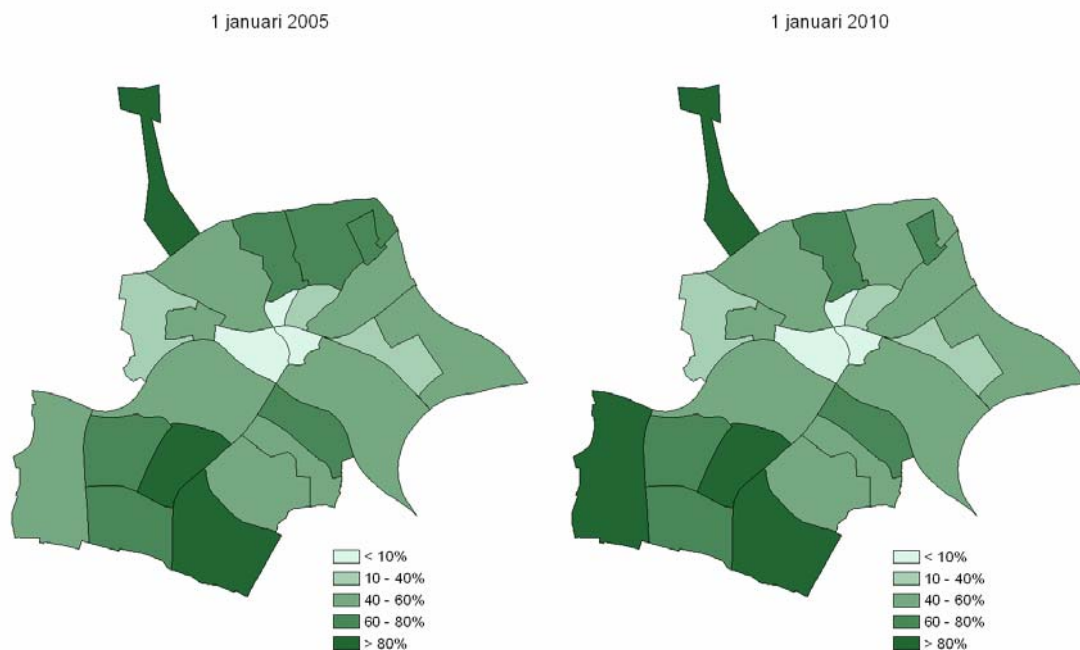
Eéngezins²⁰/meergezins²¹ woningen

De woningvoorraad kan ook verdeeld worden in één- of meergezinswoningen. Op 1 januari 2010 bestond 52,9% van de Arnhemse woningvoorraad uit ééngezinswoningen en 44,1% uit meergezinswoningen (de overige 2,9% was onbekend). De wijken waar de woningvoorraad voor een relatief groot deel uit ééngezinswoningen bestaat zijn Elden, Schaarsbergen e.o., Schuytgraaf en Rijkerswoerd (91,3%, 89,3%, 83,9% en 82,5%). In Centrum, St.Marten/Sonsbeek-Zuid en Spijkerkwartier bestaat een overgrote meerderheid uit meergezinswoningen (92,3%, 82,3% en 81,4%).

In de krachtwijken bestaat 45,6% van de woningen uit een ééngezinswoning, in GSO-Noord is dat 37,3%, in GSO-Zuid 65,7% (daarmee in de GSO-III wijken 58,9%) en in de overige wijken is 53,6% van de woningen een ééngezinswoning.

Op 1 januari 2005 bestond 51,5% van de Arnhemse woningvoorraad uit ééngezinswoningen en 45,9% uit meergezinswoningen (de overige 2,6% was onbekend). Ook toen bestond de woningvoorraad voor een relatief groot deel uit ééngezinswoningen in Elden, Schaarsbergen e.o. en Rijkerswoerd (96,1%, 90,3% en 82,4%). Schuytgraaf valt hierbuiten omdat deze wijk toen volop in ontwikkeling was (en nog steeds is).

Naar de vierdeling van wijken valt op dat in de kracht- en overige wijken het aandeel ééngezinswoningen iets is toegenomen.

Kaart 3.3 Percentage ééngezinswoningen, 1 jan. '05 Percentage ééngezinswoningen, 1 jan. '10
Bron: Basis Gebouwen Registratie, afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

²⁰ Als type eengezinswoning wordt beschouwd elke woning welke tevens een geheel pand vormt. Hieronder vallen vrijstaande woningen, aaneengebouwde woningen, zoals twee onder één kap gebouwde hele huizen, boerderijen met woningen en voorts alle rijenhuizen (Bron: CBS).

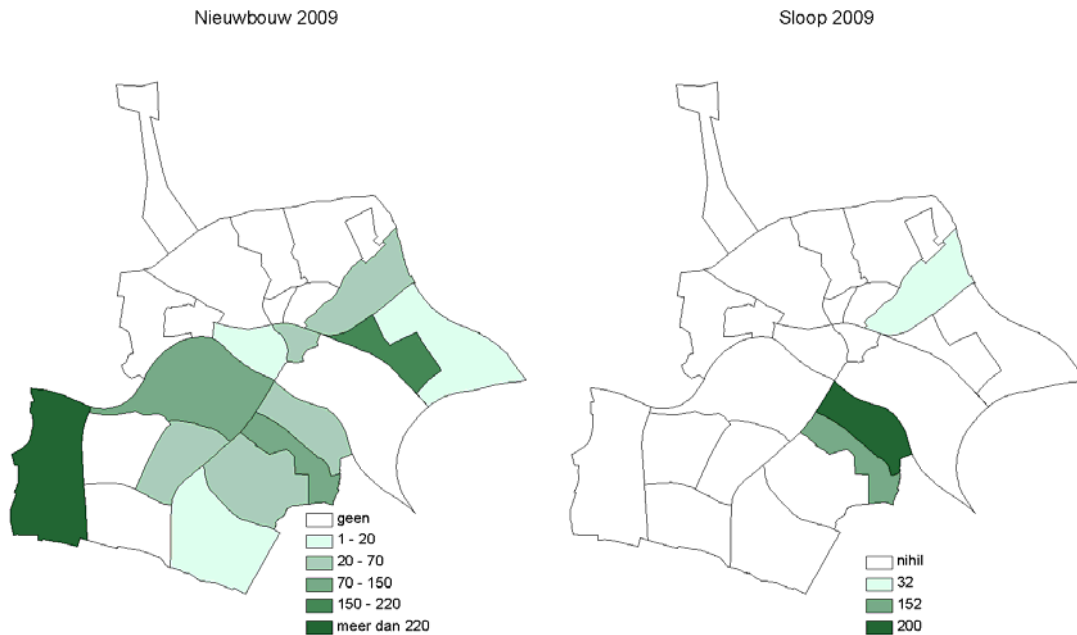
²¹ Als type meergezinswoning wordt beschouwd elke woning die samen met andere woonruimten c.q. bedrijfsruimten een geheel pand vormt. Hieronder vallen flats, galerij-, portiek-, beneden- en bovenwoningen, appartementen en woningen boven bedrijfsruimten, voorzover deze zijn voorzien van een buiten de bedrijfsruimte gelegen toegangsdeur (Bron: CBS).

3.3 Nieuwbouw en sloop

Het afgelopen jaar, 2009, werden 1.334 nieuwbouw woningen gebouwd in Arnhem en 338 woningen gesloopt.

Nieuwbouw

Nieuwbouw vond met name plaats in Schuytgraaf, dé nieuwbouwwijk van Arnhem. Het afgelopen jaar werden hier 605 woningen bijgebouwd. Presikhaaf-West volgt met 212 nieuwbouwwoningen.

Kaart 3.4 Aantal nieuwbouwwoningen, 2009
Bron: Afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2010

Aantal gesloopte woningen, 2009

Naar de verdeling van wijken valt op dat in 2009 546 woningen werden gebouwd in de krachtwijken, 47 in GSO-Zuid en 741 in de overige wijken (waarvan 605 in Schuytgraaf). De afgelopen tien jaar heeft nieuwbouw vooral plaats gevonden in Schuytgraaf. Meer dan 2.000 woningen werden in deze wijk gebouwd.

Sloop

Sloop vond het afgelopen jaar met name plaats in Malburgen-Oost (Noord) en Malburgen-Oost (Zuid). Hier werden 200 en 152 woningen gesloopt. In Velperweg e.o. werden 32 woningen gesloopt. In overige wijken vond (bijna) geen sloop plaats.

De afgelopen tien jaar werd er vooral woningen gesloopt in de krachtwijken, en dan met name in Malburgen-Oost (Zuid); 618 woningen. Ook in Malburgen-West en Malburgen-Oost (Noord) werd gesloopt; 325 en 304 woningen.

3.4 WOZ-waarden

Om een beeld te krijgen van de waarde van huizen is gekeken naar de verdeling van WOZ-waarden (Wet Waardering Onroerende Zaken).

Op 1 januari 2009 had 18,4% van de Arnhemse woningvoorraad een WOZ-waarde van meer dan € 250.000, 2,5% van de woningvoorraad had een WOZ-waarde van € 100.000 of minder. De gemiddelde WOZ-waarde is het hoogst in Schaarsbergen e.o. (waar overigens weinig woningen staan). De woningen met de laagst gemiddelde WOZ-waarde staan in Presikhaaf-West en Malburgen-West.

Naar de wijkverdeling is te zien dat meer dan de helft van de woningen in de krachtwijken een WOZ-waarde heeft onder de € 150.000 (59,9% zie Tabel 3.2), terwijl dit aandeel in de GSO-III en overige wijken kleiner is.

Tabel 3.2 Verdeling WOZ-waarden woningen, 2009

	€ 100.000 -		€ 150.000 -		€ 200.000 -		onbekend	Totaal
	< € 100.000	€ 150.000	€ 200.000	€ 250.000	> € 250.000			
Krachtwijken	4,6%	55,3%	28,2%	6,8%	3,5%	1,6%	100,0%	
GSO-III Noord	0,7%	19,3%	55,5%	17,9%	6,0%	0,6%	100,0%	
GSO-III Zuid	4,2%	29,3%	51,6%	9,4%	5,5%	0,1%	100,0%	
<i>GSO-III totaal</i>	<i>3,4%</i>	<i>26,9%</i>	<i>52,5%</i>	<i>11,4%</i>	<i>5,6%</i>	<i>0,2%</i>	<i>100,0%</i>	
Overig Arnhem	0,8%	15,9%	31,0%	15,9%	34,8%	1,7%	100,0%	
Arnhem totaal	2,5%	29,4%	36,2%	12,3%	18,4%	2,5%	100,0%	

Bron: Afdeling O&S, 2010

Vergeleken met 2005 is het aandeel woningen met een WOZ-waarde tussen de € 150.000 en € 200.000 toegenomen, van 24,6% in 2005 naar 36,2% in 2009. Deze toename vond vooral plaats in de krachtwijken. Het aandeel woningen met een WOZ-waarde tussen de € 100.000 en € 150.000 is vooral afgenomen van 45,3% in 2005 naar 29,4% in 2009. Dat gebeurde met name in de GSO-III en overige wijken (zie Tabel 3.2 en Tabel 3.3).

Tabel 3.3 Verdeling WOZ-waarden woningen, 2005

	€ 100.000 -		€ 150.000 -		€ 200.000 -		onbekend	Totaal
	< € 100.000	€ 150.000	€ 200.000	€ 250.000	> € 250.000			
Krachtwijken	20,3%	65,7%	10,5%	1,4%	0,9%	1,3%	100,0%	
GSO-III Noord	2,5%	55,0%	33,8%	5,5%	1,3%	1,9%	100,0%	
GSO-III Zuid	8,3%	44,4%	38,7%	4,4%	3,9%	0,1%	100,0%	
<i>GSO-III totaal</i>	<i>6,9%</i>	<i>46,9%</i>	<i>37,6%</i>	<i>4,7%</i>	<i>3,3%</i>	<i>0,6%</i>	<i>100,0%</i>	
Overig Arnhem	2,7%	31,8%	25,0%	13,3%	22,7%	4,4%	100,0%	
Arnhem totaal	8,7%	45,3%	24,6%	7,6%	11,3%	2,5%	100,0%	

Bron: Afdeling O&S, 2010

3.5 Bedrijfsvestigingen

In 2009 heeft Arnhem 10.380 bedrijfsvestigingen. De meeste bedrijfsvestigingen zijn te vinden in het Centrum, in Klingelbeek de minste (absoluut gezien). Naar de vierdeling van wijken valt op dat één op de vijf bedrijfsvestigingen (21,1%) in een krachtwijk staat. In GSO-Noord staat 5,1% van de Arnhemse bedrijfsvestigingen en in GSO-Zuid staat 13,1% (in de GSO-III wijken als totaal staat 18,2%). Drie op de vijf bedrijfsvestigingen (60,7%) zijn in de overige wijken te vinden.

In 2004 had Arnhem 7.970 bedrijfsvestigingen. Destijds waren de meeste bedrijfsvestigingen ook te vinden in het Centrum. De minste bedrijfsvestigingen stonden in Schuytgraaf, Malburgen-West en Klingelbeek. Naar de vierdeling van wijken valt op dat destijds 19,4% van

de bedrijfsvestigingen in een krachtwijk staat, 4,8% in GSO-Noord, 13,6% in GSO-Zuid (18,3% in GSO-III wijken totaal) en 62,5% in de overige wijken.

Tabel 3.4 Aantal bedrijfsvestigingen, absolute en procentuele toe-/afname, 2004, 2008 en 2009

	2004	2008	2009	% van	Toe-/afname		Toe-/afname	
				totaal	2008-2009		2004-2009	
				2009	abs.	%	abs.	%
Krachtwijken								
Klarendal	310	400	450	4,3%	50	12,5%	140	45,2%
Arnhemse Broek	620	730	790	7,6%	60	8,2%	170	27,4%
Presikhaaf-West	230	290	310	3,0%	20	6,9%	80	34,8%
Malburgen-West	80	140	170	1,6%	30	21,4%	90	112,5%
Malburgen-Oost (N)	140	220	240	2,3%	20	9,1%	100	71,4%
Malburgen-Oost (Z)	170	220	230	2,2%	10	4,5%	60	35,3%
Subtotaal krachtwijken	1.550	2.000	2.190	21,1%	190	9,5%	640	41,3%
GSO-Noord								
St.Marten/Sonsb.-Z.	140	320	360	3,5%	40	12,5%	30	21,4%
Geitenkamp	240	160	170	1,6%	10	6,3%	120	50,0%
Subtotaal GSO-Noord	380	480	530	5,1%	50	10,4%	150	39,5%
GSO-Zuid								
Elderveld	280	310	340	3,3%	30	9,7%	60	21,4%
De Laar	390	510	550	5,3%	40	7,8%	160	41,0%
Vredenb./Kronenb.	410	440	470	4,5%	30	6,8%	60	14,6%
Subtotaal GSO-Zuid	1.080	1.260	1.360	13,1%	100	7,9%	280	25,9%
Subtotaal GSO-III	1.460	1.740	1.890	18,2%	150	8,6%	430	29,5%
Overige wijken								
Centrum	1.300	1.390	1.410	13,6%	20	1,4%	110	8,5%
Spijkerkwartier	630	760	790	7,6%	30	3,9%	160	25,4%
Presikhaaf-Oost	430	450	470	4,5%	20	4,4%	40	9,3%
Velperweg e.o.	440	560	610	5,9%	50	8,9%	170	38,6%
Alteveer/Cranevelt	240	280	310	3,0%	30	10,7%	70	29,2%
Monnikenhuizen	140	180	190	1,8%	10	5,6%	50	35,7%
Burgem.wijk/Hoogk.	640	770	820	7,9%	50	6,5%	180	28,1%
Schaarsbergen e.o.	200	190	200	1,9%	10	5,3%	0	0,0%
Heijenoord/Lombok	210	280	300	2,9%	20	7,1%	90	42,9%
Klingelbeek	90	110	110	1,1%	0	0,0%	20	22,2%
Elden	150	170	170	1,6%	0	0,0%	20	13,3%
Rijkerswoerd	490	610	680	6,6%	70	11,5%	190	38,8%
Schuytgraaf	20	160	240	2,3%	80		220	
Subtotaal overig	4.980	5.910	6.300	60,7%	390	6,6%	1.320	26,5%
Arnhem totaal	7.970	9.640	10.380	100,0%	740	7,7%	2.410	30,2%

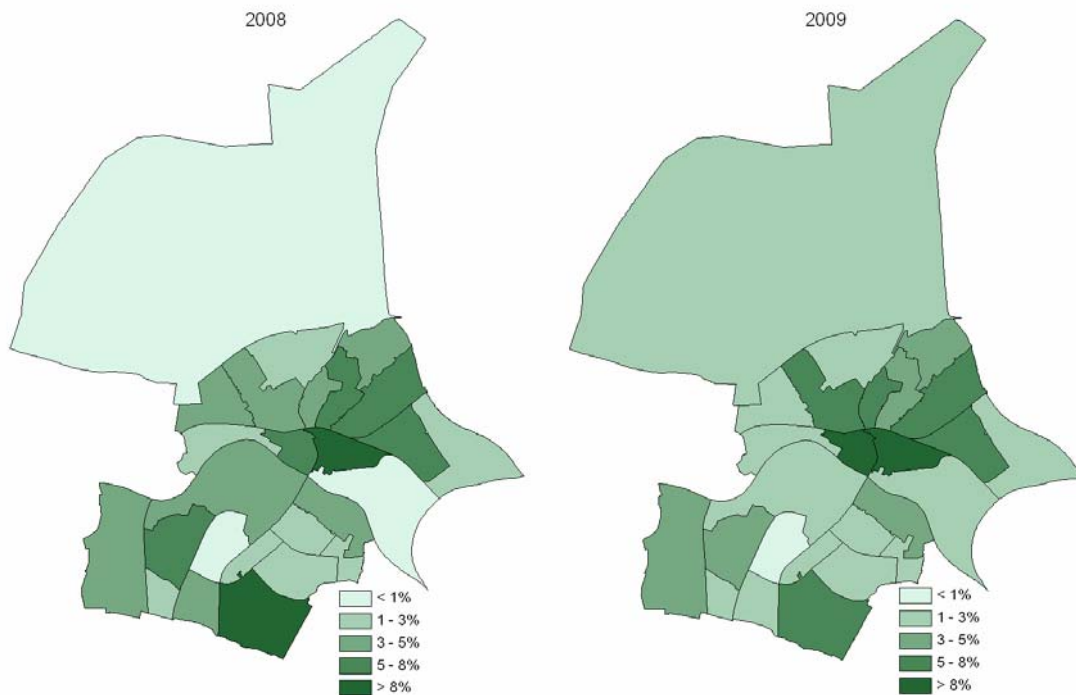
Bron: Provinciale Werkgelegenheidsenquête (PWE), 2004 en 2009

Tussen 2004 en 2009 is in alle wijken het aantal bedrijfsvestigingen toegenomen, in Schaarsbergen e.o. is het aantal gelijk gebleven. De sterkste relatieve toename heeft plaatsgevonden in Malburgen-West (Schuytgraaf²² buiten beschouwing gelaten, zie Tabel 3.4). In de krachtwijken is het aandeel bedrijfsvestigingen de afgelopen vijf jaar toegenomen met 41,3%. In de GSO-Noord wijken met 39,5% en in de GSO-Zuid wijken met 25,9% (daarmee in de GSO-III wijken met 29,5%). In de overige wijken is het aandeel toegenomen met 26,5%.

²² In Tabel 3.2 worden voor de wijk Schuytgraaf geen groeipercentages getoond. Deze nieuwbouwwijk heeft een enorme groei meegemaakt in deze periode waardoor het percentage een vertekend beeld kan geven. Zo geeft een groei van 20 bedrijfsvestigingen in 2004 naar 240 bedrijfsvestigingen in 2009 een groei van 1100%. Het aantal bedrijfsvestigingen is namelijk ruim 10 keer groter geworden.

3.6 Startende ondernemers

In 2008 hebben 1.103 startende ondernemers in Arnhem zich ingeschreven bij de Kamer van Koophandel, in 2009 zijn dat er 1.217 (zie Kaart 3.5 voor een overzicht naar postcodegebied, voor 2008 geldt 1.103 ondernemers = 100% en voor 2009 geldt 1.217 ondernemers = 100%). Zowel in 2008 als in 2009 vestigden de meeste startende ondernemers zich in postcodegebied 6828 (Spijkerkwartier/ Arnhemse Broek).

Kaart 3.5 Percentage startende ondernemers naar postcodegebied van bedrijfsadres, 2008 en 2009 (totaal = 100%)

Bron: Kamer van Koophandel Centraal Gelderland

3.7 Arbeidsplaatsen

In 2009 telde Arnhem 100.620 arbeidsplaatsen (peildatum 01-04-2009). De meeste arbeidsplaatsen zijn te vinden in de wijken Centrum en Arnhemse Broek (17.500 en 14.650 arbeidsplaatsen), de minste in Malburgen-West en Schuytgraaf (namelijk 410 en 480).

Van de arbeidsplaatsen is 20,4% in de krachtwijken, 1,6% in de GSO-Noord wijken en 12,3% in de GSO-Zuid wijken (daarmee 13,9% in de GSO-III wijken) en 65,7% in de overige wijken te vinden (zie Tabel 3.5).

In 2004 telde Arnhem 94.780 arbeidsplaatsen (peildatum 01-04-2004). De meeste arbeidsplaatsen waren destijds eveneens te vinden in de wijken Centrum en Arnhemse Broek en de minste eveneens in Schuytgraaf en Malburgen-West. Naar de vierdeling van wijken is te zien dat destijds 19,2% van de arbeidsplaatsen in de krachtwijken, 1,3% in GSO-Noord wijken, 10,9% in GSO-Zuid wijken en 68,6% in de overige wijken te vinden is.

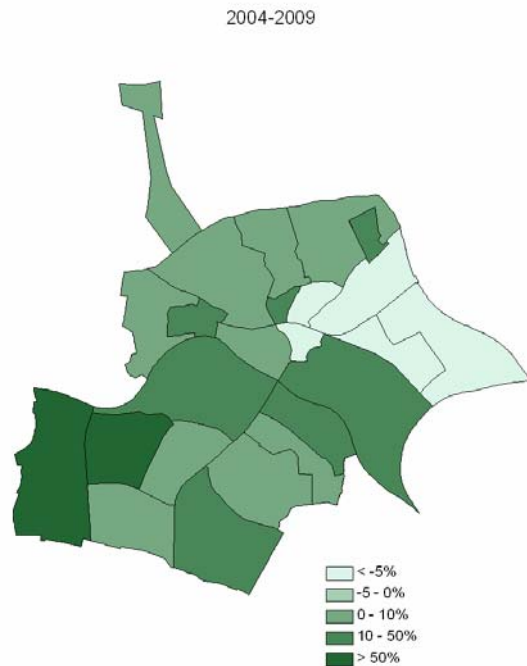
Tabel 3.5 Aantal arbeidsplaatsen absolute en procentuele toe-/afname, 2004, 2008 en 2009

	2004	2008	2009	% van	Toe-/afname		Toe-/afname	
				totaal	2008-2009	2004-2009		
				2009	abs.	%	abs.	%
Krachtwijken								
Klarendal	1.550	1.360	1.400	1,4%	40	2,9%	-150	-9,7%
Arnhemse Broek	12.350	14.390	14.650	14,6%	260	1,8%	2.300	18,6%
Presikhaaf-West	2.050	2.170	1.920	1,9%	-250	-11,5%	-130	-6,3%
Malburgen-West	280	390	410	0,4%	20	5,1%	130	46,4%
Malburgen-Oost (N)	900	1.160	1.070	1,1%	-90	-7,8%	170	18,9%
Malburgen-Oost (Z)	1.030	1.100	1.080	1,1%	-20	-1,8%	50	4,9%
Subtotaal krachtwijken	18.160	20.570	20.530	20,4%	-40	-0,2%	2.370	13,1%
GSO-Noord								
St.Marten/Sonsb.-Z.	620	680	730	0,7%	50	7,4%	110	17,7%
Geitenkamp	650	690	830	0,8%	140	20,3%	180	27,7%
Subtotaal GSO-Noord	1.270	1.370	1.560	1,6%	190	13,9%	290	22,8%
GSO-Zuid								
Elderveld	1.680	2.320	3.570	3,5%	1.250	53,9%	1.890	112,5%
De Laar	1.540	1.630	1.590	1,6%	-40	-2,5%	50	3,2%
Vredenb./Kronenb.	7.070	6.800	7.240	7,2%	440	6,5%	170	2,4%
Subtotaal GSO-Zuid	10.290	10.750	12.400	12,3%	1.650	15,3%	2.110	20,5%
Subtotaal GSO-III	11.560	12.120	13.960	13,9%	1.840	15,2%	2.400	20,8%
Overige wijken								
Centrum	17.390	17.050	17.500	17,4%	450	2,6%	110	0,6%
Spijkerkwartier	2.880	2.780	2.710	2,7%	-70	-2,5%	-170	-5,9%
Presikhaaf-Oost	9.080	9.930	8.650	8,6%	-1.280	-12,9%	-430	-4,7%
Velperweg e.o.	7.570	6.950	7.120	7,1%	170	2,4%	-450	-5,9%
Alteveer/Cranevelt	5.130	5.090	5.200	5,2%	110	2,2%	70	1,4%
Monnikenhuizen	910	990	990	1,0%	0	0,0%	80	8,8%
Burgem.wijk/Hoogk.	3.820	4.020	4.050	4,0%	30	0,7%	230	6,0%
Schaarsbergen e.o.	5.800	6.080	6.040	6,0%	-40	-0,7%	240	4,1%
Heijenoord/Lombok	1.300	1.670	1.570	1,6%	-100	-6,0%	270	20,8%
Klingelbeek	3.660	3.670	3.850	3,8%	180	4,9%	190	5,2%
Elden	4.390	4.700	4.500	4,5%	-200	-4,3%	110	2,5%
Rijkerswoerd	3.110	3.290	3.450	3,4%	160	4,9%	340	10,9%
Schuytgraaf	30	330	480	0,5%	150		450	
Subtotaal overig	65.070	66.550	66.110	65,7%	-440	-0,7%	1.040	1,6%
Arnhem totaal	94.780	99.220	100.620	100,0%	1.400	1,4%	5.840	6,2%

Bron: Provinciale Werkgelegenheidsenquête (PWE), 2004, 2008, 2009

In de periode 2004-2009 is het aantal arbeidsplaatsen duidelijk toegenomen in de stad. Relatief nam het aantal arbeidsplaatsen sterk toe in Schuytgraaf²³ en Elderveld. Een duidelijke afname vond plaats in Klarendal, Presikhaaf-West, Spijkerkwartier, Velperweg e.o. en Presikhaaf-Oost (op volgorde van sterkte afname). In de krachtwijken nam het aantal arbeidsplaatsen met 13,1% toe, in de GSO-Noord wijken met 22,8%, in de GSO-Zuid wijken met 20,5% (daarmee in de GSO-III wijken met 20,8%) en in de overige wijken met 1,6%.

²³ In Tabel 3.3 worden voor de wijk Schuytgraaf geen groeipercentages getoond over de periode. Deze nieuwbouwwijk heeft een enorme groei meegemaakt in deze periode waardoor het percentage een vertekend beeld kan geven. Zo geeft een groei van 30 arbeidsplaatsen in 2004 naar 480 arbeidsplaatsen in 2009 een groei van 1500%. Het aantal arbeidsplaatsen is namelijk 15 keer groter geworden.

Kaart 3.6 Ontwikkeling arbeidsplaatsen, 2004-2009

Bron: Provinciale Werkgelegenheid enquête (PWE), 2004 en 2009

3.8 Oordeel woning

In de Veiligheidsmonitor 2009 zijn verschillende vragen gesteld over de woning. Hier worden deze resultaten getoond.

Het oordeel dat inwoners hebben over hun eigen woning is gemeten met behulp van vier stellingen die zijn samengevoegd tot één maat²⁴. Hoe hoger dit kental, hoe positiever men is over de eigen woning.

In 2009 is het gemiddelde kental voor het oordeel van de eigen woning een 7,3. Het laagste kental is gemeten onder inwoners van Geitenkamp (6,3) en het hoogste onder inwoners van Schaarsbergen e.o. (8,3).

In de krachtwijken komt het kental oordeel eigen woning uit op een 6,8; in GSO-Noord een 6,6, in GSO-Zuid een 7,6 (GSO-III als totaal een 7,4) en de overige wijken een 7,5 (zie Tabel 3.6).

²⁴ Deze vier stellingen zijn: De indeling van de woning waarin ik woon is geschikt; De woning waarin ik woon is te klein; De woning waarin ik woon, is slecht onderhouden; De woning waarin ik woon, ademt een goede sfeer.

Tabel 3.6 Kental oordeel eigen woning, 2009

Krachtwijken	
Klarendal	6,7
Arnhemse Broek	6,6
Presikhaaf-West	6,4
Malburgen-West	7,0
Malburgen-Oost (N)	7,2
Malburgen-Oost (Z)	6,9
Subtotaal krachtwijken	6,8

GSO-Noord	
St.Marten/Sonsb.-Z.	7,0
Geitenkamp	6,3
Subtotaal GSO-Noord	6,6
GSO-Zuid	
Elderveld	7,7
De Laar	7,6
Vredemb./Kronenb.	7,4
Subtotaal GSO-Zuid	7,6
Subtotaal GSO-III	7,4

Overige wijken	
Centrum	6,9
Spijkerkwartier	6,6
Presikhaaf-Oost	7,2
Velperweg e.o.	7,8
Alteveer/Cranevelt	7,8
Monnikenhuizen	7,5
Burgem.wijk/Hoogk.	7,9
Schaarsbergen e.o.	8,3
Heijenoord/Lombok	7,4
Klingelbeek	7,6
Elden	7,9
Rijkerswoerd	7,6
Schuytgraaf	8,1
Subtotaal overig	7,5
Arnhem totaal	7,3

Bron: Veiligheidsmonitor 2009

3.9 Oordeel openbare ruimte en groen

In de Veiligheidsmonitor 2009 zijn verschillende stellingen voorgelegd aan Arnhemmers die gaan over openbare ruimte en groen(voorzieningen).

Bij de stelling 'In de buurt zijn de wegen, paden en pleintjes goed onderhouden' geeft 58% van de Arnhemmers aan het er (helemaal) mee eens te zijn, 25% is het (helemaal) niet eens met de stelling.

Tabel 3.7 Stelling 'In de buurt zijn de wegen, paden en pleintjes goed onderhouden'

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Niet mee eens	Helemaal niet mee eens	Weet niet
Krachtwijken	6%	45%	18%	22%	8%	1%
GSO-III Noord	5%	45%	18%	26%	6%	1%
GSO-III Zuid	11%	51%	14%	18%	4%	1%
<i>GSO-III totaal</i>	<i>9%</i>	<i>50%</i>	<i>15%</i>	<i>20%</i>	<i>5%</i>	<i>1%</i>
Overig Arnhem	12%	49%	15%	19%	4%	1%
Arnhem totaal	10%	48%	16%	20%	5%	1%

Bron: Veiligheidsmonitor 2009

Inwoners van Rijkerswoerd, Elderveld en Heijenoord/Lombok geven vooral aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling (75%, 71% en 70%).

In Malburgen-West en Schaarsbergen e.o. geeft 41% en 40% van de inwoners aan het (helemaal) niet eens te zijn met de stelling.

Minder inwoners van de krachtwijken geven aan dat de wegen, paden en pleintjes goed onderhouden zijn dan inwoners van de GSO-III en overige wijken (zie Tabel 3.7).

Met de stelling 'In de buurt zijn perken, plantsoenen en parken goed onderhouden' is 63% van de Arnhemmers het (helemaal) mee eens, 17% is het (helemaal) niet met de stelling eens.

Tussen wijken zijn duidelijk verschillen te zien. Zo is 82% van de inwoners van Burgemeesterwijk/Hoogkamp het (helemaal) eens met de stelling, gevolgd door 74% van de inwoners van Alteveer/Cranevelt, Elderveld en Presikhaaf-Oost.

In Malburgen-West geeft 30% van de inwoners aan het (helemaal) niet eens te zijn met de stelling, in Schuytgraaf geeft 27% van de inwoners dit aan. Ruim een kwart vindt dus dat de perken, plantsoenen en parken niet goed onderhouden zijn.

Minder inwoners van de krachtwijken geven aan dat perken, plantsoenen en parken goed zijn onderhouden dan inwoners van de GSO-III en overige wijken.

Tabel 3.8 Stelling 'In de buurt zijn perken, plantsoenen en parken goed onderhouden' naar vierdeling

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Niet mee eens	Helemaal niet mee eens	Weet niet
Krachtwijken	7%	46%	22%	17%	5%	3%
GSO-III Noord	8%	54%	18%	15%	3%	2%
GSO-III Zuid	11%	55%	16%	13%	4%	1%
GSO-III totaal	10%	55%	17%	14%	3%	1%
Overig Arnhem	12%	57%	16%	11%	2%	2%
Arnhem totaal	10%	53%	17%	14%	3%	2%

Bron: Veiligheidsmonitor 2009

In 2009 is 77% van de Arnhemmers het (helemaal) eens met de stelling 'In de buurt zijn voldoende groenvoorzieningen', 9% is het (helemaal) niet eens met de stelling.

In Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Alteveer/Cranevelt, Schaarsbergen e.o. en Elderveld vinden bijna alle inwoners dat er voldoende groenvoorzieningen zijn (95%, 95%, 93% en 92%). In Schuytgraaf en Arnhemse Broek geeft 38% en 29% van de inwoners aan het (helemaal) niet eens te zijn met de stelling en dus te vinden dat er onvoldoende groenvoorzieningen zijn.

In de krachtwijken geven meer inwoners aan dat er onvoldoende groenvoorzieningen zijn dan inwoners in de GSO-III en overige wijken (zie Tabel 3.9).

Tabel 3.9 Stelling 'In de buurt zijn voldoende groenvoorzieningen'

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Niet mee eens	Helemaal niet mee eens	Weet niet
Krachtwijken	14%	53%	16%	10%	3%	3%
GSO-III Noord	22%	58%	10%	6%	1%	3%
GSO-III Zuid	20%	63%	11%	3%	1%	2%
GSO-III totaal	21%	62%	11%	4%	1%	2%
Overig Arnhem	24%	55%	11%	7%	2%	2%
Arnhem totaal	21%	56%	12%	7%	2%	2%

Bron: Veiligheidsmonitor 2009

3.10 Oordeel voorzieningen

In de Veiligheidsmonitor 2009 is gevraagd naar de voorzieningen voor jongeren en ouderen. Daarnaast is ook gevraagd een rapportcijfer te geven voor de voorzieningen in de buurt.

19% van de Arnhemmers geeft aan dat er voldoende voorzieningen zijn en is het (helemaal) eens met de stelling 'In de buurt zijn goede voorzieningen voor jongeren', terwijl 40% het hier (helemaal) niet mee eens is.

Met name inwoners van het Centrum geven aan dat er goede voorzieningen zijn voor jongeren; 28% is het (helemaal) eens met de stelling. Ook in Klarendal en Presikhaaf-West is een duidelijk aandeel van de inwoners het (helemaal) eens met de stelling (26% en 26%).

In Schaarsbergen e.o. en Schuytgraaf daarentegen geeft 69% en 68% aan het juist (helemaal) niet eens te zijn met de stelling.

Tussen de wijkgroepen zijn kleine verschillen te zien.

Tabel 3.10 Stelling 'In de buurt zijn goede voorzieningen voor jongeren'

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Niet mee eens	Helemaal niet mee eens	Weet niet
Krachtwijken	3%	19%	23%	28%	11%	17%
GSO-III Noord	4%	19%	30%	26%	5%	16%
GSO-III Zuid	2%	17%	26%	30%	9%	16%
<i>GSO-III totaal</i>	<i>3%</i>	<i>19%</i>	<i>23%</i>	<i>28%</i>	<i>11%</i>	<i>17%</i>
Overig Arnhem	2%	14%	24%	31%	11%	18%
Arnhem totaal	3%	16%	24%	30%	10%	17%

Bron: Veiligheidsmonitor 2009

27% van de Arnhemmers geeft aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling 'In de buurt zijn voldoende voorzieningen voor ouderen (55+)'. 18% van de Arnhemmers is het (helemaal) niet eens met deze stelling.

In Presikhaaf-Oost en Alteveer/Cranevelt geeft de helft van de inwoners (50% en 49%) aan dat er voldoende voorzieningen voor ouderen zijn. Hier wonen ook relatief veel ouderen.

In Schaarsbergen e.o. en Schuytgraaf geeft 45% en 36% van de inwoners aan het (helemaal) niet eens te zijn met de stelling en vindt dus dat er onvoldoende voorzieningen voor ouderen zijn.

Tussen de kracht-, GSO-III en overige wijken zijn geen heel sterke verschillen, hoewel opvalt dat in GSO-Zuid een behoorlijk aandeel inwoners neutraal antwoord en in GSO-Noord een behoorlijk aandeel het niet weet (zie Tabel 3.11).

Tabel 3.11 Stelling 'In de buurt zijn voldoende voorzieningen voor ouderen (55+)'

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Niet mee eens	Helemaal niet mee eens	Weet niet
Krachtwijken	5%	22%	19%	16%	4%	34%
GSO-III Noord	3%	18%	19%	11%	3%	45%
GSO-III Zuid	5%	22%	25%	12%	3%	33%
<i>GSO-III totaal</i>	<i>4%</i>	<i>21%</i>	<i>24%</i>	<i>12%</i>	<i>3%</i>	<i>36%</i>
Overig Arnhem	4%	23%	18%	15%	4%	37%
Arnhem totaal	4%	22%	20%	14%	3%	36%

Bron: Veiligheidsmonitor 2009

In 2009 geven Arnhemmers gemiddeld een 7,0 voor de voorzieningen in hun buurt. Er zijn behoorlijke verschillen tussen wijken. Het laagste gemiddelde rapportcijfer werd gemeten in Schaarsbergen e.o. en Schuytgraaf, inwoners geven hier gemiddeld een 5,5 en 5,7 voor de voorzieningen. Het hoogste gemiddelde rapportcijfer werd gemeten in Burgemeesterswijk/Hoogkamp en Heijenoord/Lombok (7,5 en 7,4).

In de krachtwijken geven inwoners gemiddeld een 6,6 voor de voorzieningen in de buurt, in GSO-Noord een 6,9, in GSO-Zuid 7,2 (in de GSO-III wijken 7,2) en in de overige wijken 7,0.

3.11 Ervaren milieubelasting

Er zijn geen nieuwe gegevens over de ervaren milieubelasting beschikbaar. De meest recente gegevens zijn afkomstig uit de Stadsenquête 2008 en worden hier gepresenteerd.

Ervaren milieubelasting wordt onderverdeeld in geluidshinder vanwege wegverkeer, geluidshinder vanwege bedrijvigheid, slaaphinder van wegverkeer en geurhinder.

Uit Tabel 3.12 blijkt dat bijna één op de drie inwoners (30%) uit de krachtwijken ernstige geluidshinder van wegverkeer ervaren. In de GSO-III wijken als geheel is dat 18% en in de overige wijken geeft 22% van de inwoners aan ernstig gehinderd te worden door wegverkeer²⁵.

Tabel 3.12 Geluidshinder wegverkeer naar dieldeling

	Niet gehinderd	Enigszins gehinderd	Gehinderd	Ernstig gehinderd
Krachtwijken	31%	20%	19%	30%
GSO-III totaal	36%	27%	18%	18%
Overig Arnhem	36%	23%	19%	22%
Arnhem totaal	36%	24%	19%	22%

Bron: Stadsenquête, afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2008

Naast geluidshinder vanwege wegverkeer is destijds ook gevraagd naar geluidshinder vanwege bedrijvigheid (geluid door bouw en sloop activiteiten, en geluid van bedrijven/industrie). Inwoners van de krachtwijken ondervinden meer hinder van geluid door bedrijvigheid dan inwoners in de andere wijken (zie Tabel 3.13).

Tabel 3.13 Geluidshinder bedrijvigheid naar dieldeling

	Niet gehinderd	Enigszins gehinderd	Gehinderd	Ernstig gehinderd
Krachtwijken	42%	23%	14%	20%
GSO-III totaal	71%	18%	7%	5%
Overig Arnhem	63%	17%	10%	10%
Arnhem totaal	60%	19%	10%	11%

Bron: Stadsenquête, afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2008

Slaaphinder vanwege het wegverkeer wordt met name aangegeven door inwoners van de krachtwijken; 18% wordt hier ernstig door gehinderd (zie Tabel 3.14).

²⁵ Er dient, bij deze resultaten, rekening gehouden te worden met het aantal wegen in Arnhem en hoe/of deze door een wijk lopen. Dit is van invloed op de ervaren geluidshinder van wegverkeer. Daarnaast is waarschijnlijk de kwaliteit van de woningen (isolatie) ook van invloed.

Tabel 3.14 Slaaphinder wegverkeer naar driedeling

	Niet gehinderd	Enigszins gehinderd	Gehinderd	Ernstig gehinderd
Krachtwijken	55%	15%	12%	18%
GSO-III totaal	64%	16%	10%	11%
Overig Arnhem	61%	13%	12%	14%
Arnhem totaal	61%	14%	11%	14%

Bron: Stadsenquête, afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2008

Ook geurhinder wordt wat vaker aangegeven door inwoners in krachtwijken dan inwoners elders in de stad. Zo geeft 17% van de inwoners aan hier ernstig door gehinderd te worden. In de GSO-III wijken geeft 10% van de inwoners aan ernstig gehinderd te worden door geur, in de overige wijken geeft 11% dit aan (zie Tabel 3.15).

Tabel 3.15 Geurhinder naar driedeling

	Niet gehinderd	Enigszins gehinderd	Gehinderd	Ernstig gehinderd
Krachtwijken	54%	16%	12%	17%
GSO-III totaal	58%	22%	10%	10%
Overig Arnhem	61%	18%	10%	11%
Arnhem totaal	59%	18%	10%	12%

Bron: Stadsenquête, afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2008

4 Sociale woonomgeving

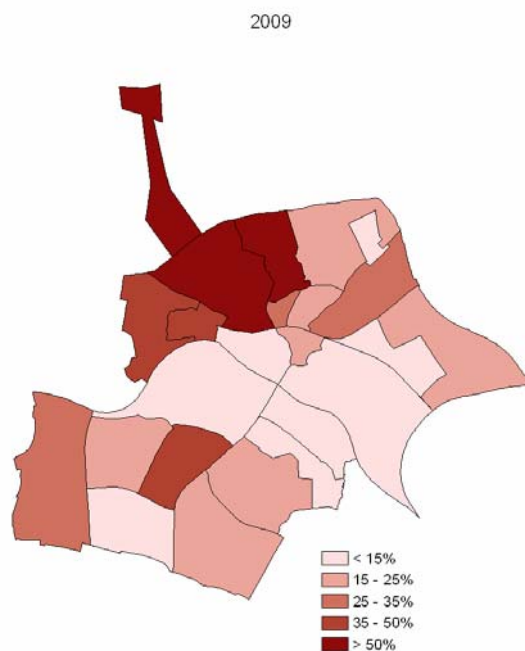
Het hoofdstuk sociale woonomgeving beantwoordt de vraag 'Hoe leven de mensen in de wijk samen?'. Het hoofdstuk is te verdelen in twee onderdelen. Eerst zal de leefbaarheid in de wijk worden besproken (buurtevaluatie, leefbaarheid, buurtperspectief, contacten in de buurt, wijkbetrokkenheid, aandeel mantelzorgers en vrijwilligers), daarna wordt gekeken naar de veiligheid (huiselijk geweld, subjectieve veiligheid en diefstal en vernieling). Als laatste wordt gekeken naar de opkomst per wijk en grootste partij van de gemeenteraadsverkiezingen op 3 maart 2010.

In de Veiligheidsmonitor 2009 zijn verschillende vragen gesteld over de sociale woonomgeving, deze resultaten worden hier getoond.

4.1 Algemene buurtevaluatie

Uit de Veiligheidsmonitor 2009 wordt duidelijk dat 64% van de Arnhemmers het prettig vindt wonen in de eigen buurt, en 24% zelfs zeer prettig.

In Burgemeesterswijk/Hoogkamp geven relatief veel inwoners aan dat het zeer prettig wonen is, evenals in Schaarsbergen e.o. en Alteveer/Cranevelt (64%, 63% en 59%, zie Kaart 4.1). In Arnhemse Broek geeft 'slechts' 9% van de inwoners aan dat het zeer prettig wonen is in de buurt, gevolgd door Malburgen-Oost (Zuid) en Presikhaaf-West (12% en 13%).

Kaart 4.1 Percentage zeer prettig wonen in de eigen buurt

Tussen de kracht-, GSO-III en overige wijken wordt zichtbaar dat minder inwoners van de krachtwijken het zeer prettig vinden wonen dan inwoners in de GSO-III en overige wijken (zie Tabel 4.1).

Tabel 4.1 'Hoe prettig vindt u de buurt waarin u woont?' naar vierdeling

	Zeer prettig	Prettig	Onprettig	Zeer onprettig	Weet niet/geen mening
Krachtwijken	14%	64%	13%	2%	8%
GSO-III Noord	22%	65%	6%	2%	4%
GSO-III Zuid	19%	74%	4%	0%	4%
<i>GSO-III totaal</i>	<i>20%</i>	<i>72%</i>	<i>4%</i>	<i>1%</i>	<i>4%</i>
Overig Arnhem	33%	60%	3%	0%	4%
Arnhem totaal	24%	64%	6%	1%	5%

Bron: Veiligheidsmonitor, 2009

4.2 Ervaren leefbaarheid

De leefbaarheid is gemeten door het kental verloedering en het rapportcijfer wat inwoners hebben gegeven voor de leefbaarheid in de buurt²⁶.

Een maat voor de leefbaarheid is het kental verloedering²⁷. Hoe hoger het kental, des te meer verloedering er is volgens inwoners. Het Arnhems gemiddelde kental verloedering was in 2009 een 4,4. Binnen Arnhem zijn grote verschillen tussen wijken te zien.

De meeste verloedering wordt waargenomen in Geitenkamp (5,6) en de minste in Schaarsbergen e.o. (2,8).

In alle krachtwijken wordt meer verloedering waargenomen dan gemiddeld (5,1). Vooral in Malburgen-West, Presikhaaf-West en Klarendal is het kental hoog (5,3; 5,2 en 5,2). In de GSO-III wijk Geitenkamp wordt ook duidelijk meer verloedering waargenomen dan gemiddeld (5,6).

In de GSO-III wijken wordt meer verloedering ervaren (4,6) dan in overige wijken (3,8).

In 2009 gaf de Arnhemmer gemiddeld een 7,1 als rapportcijfer voor de leefbaarheid in de buurt. Het hoogste gemiddelde rapportcijfer gaven inwoners van Schaarsbergen e.o. en Alteveer/Cranevelt, namelijk een 7,9. In Arnhemse Broek en Presikhaaf-West gaf men gemiddeld een 6,3.

In de krachtwijken ligt het gemiddelde rapportcijfer voor leefbaarheid in de buurt op een 6,2, in de GSO-III wijken is dat een 7,1 en in de overige wijken een 7,3.

4.3 Buurtperspectief

In 2009 geeft 19% van de Arnhemmers aan dat de buurt waarin zij wonen het afgelopen jaar is vooruitgegaan. 19% vindt hem achteruit gaan en 55% vindt dat de buurt gelijk is gebleven (7% weet het niet). Met name inwoners van Malburgen-Oost (Noord) vinden dat de buurt is vooruitgegaan; 48% geeft dit aan. Daarnaast geeft 41% en 40% van de inwoners in Malburgen-West en Klarendal aan dat de buurt is vooruitgegaan.

Inwoners van de krachtwijken geven duidelijk aan dat de buurt is vooruitgegaan (35%), terwijl dit in de GSO-III en overige wijken voor minder inwoners geldt (14% en 13%, zie Tabel 4.2). In die wijken geeft men vooral aan dat de buurt is gelijk gebleven.

²⁶ Bron: Veiligheidsmonitor 2009

²⁷ Verloedering is een maat die is samengesteld op basis van meningen over de mate van bekladding van muren en/of gebouwen; vernieling van telefooncellen, bus- of trambokjes; rommel op straat en hondenpoep op straat.

Tabel 4.2 'Is de buurt waarin u woont het afgelopen jaar vooruit of achteruit gegaan?' naar vierdeling

	Vooruit	Achteruit	Gelijk gebleven	Weet niet
Krachtwijken	35%	21%	36%	8%
GSO-III Noord	20%	19%	55%	6%
GSO-III Zuid	12%	20%	61%	7%
<i>GSO-III totaal</i>	<i>14%</i>	<i>20%</i>	<i>59%</i>	<i>7%</i>
Overig Arnhem	13%	16%	63%	7%
Arnhem totaal	19%	19%	55%	7%

Bron: Veiligheidsmonitor, 2009

Voor de komende jaren verwacht 30% van de Arnhemmers dat de buurt vooruit zal gaan, 19% verwacht juist een achteruitgang.

Wanneer de wijken worden vergeleken wordt duidelijk dat inwoners van Malburgen-West en Malburgen-Oost (Noord) met name denken dat er een vooruitgang zal plaatsvinden de komende jaren (58% en 58%). In Rijkerswoerd daarentegen denkt een behoorlijk deel van de inwoners dat de buurt de komende jaren achteruit zal gaan (32%), evenals in Presikhaaf-Oost (27%) en Vredenburg/Kronenburg (27%).

In de krachtwijken denkt bijna de helft van de inwoners (47%) dat de buurt de komende jaren vooruit zal gaan (zie Tabel 4.3).

Tabel 4.3 'Denkt u dat de buurt waarin u woont de komende jaren vooruit- of achteruit zal gaan?' naar vierdeling

	Vooruit	Achteruit	Gelijk gebleven	Weet niet
Krachtwijken	47%	19%	25%	10%
GSO-III Noord	36%	17%	39%	9%
GSO-III Zuid	17%	22%	48%	13%
<i>GSO-III totaal</i>	<i>21%</i>	<i>21%</i>	<i>46%</i>	<i>12%</i>
Overig Arnhem	25%	17%	50%	8%
Arnhem totaal	30%	19%	42%	9%

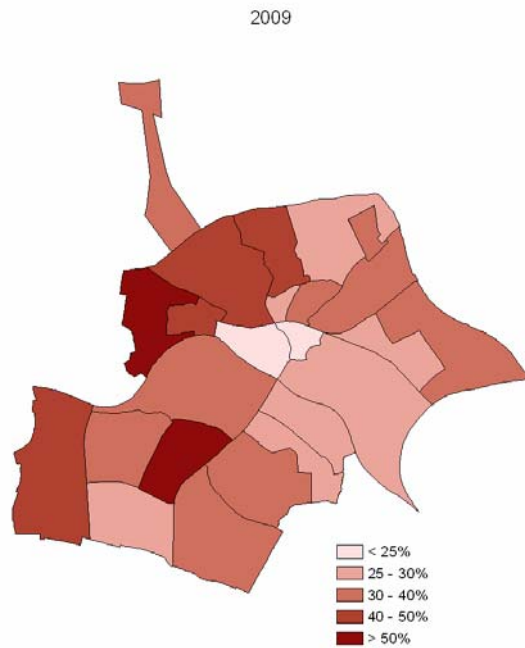
Bron: Veiligheidsmonitor, 2009

4.4 Contacten in de buurt

In 2009²⁸ geeft 5% van de Arnhemmers aan het helemaal eens te zijn met de stelling 'Ik heb veel contact met andere buurtbewoners', 29% is het er mee eens, 27% is het niet eens met de stelling en 6% is het helemaal niet eens met de stelling en heeft dus weinig contact met andere buurtbewoners.

In Elden wonen relatief de meeste mensen die zeggen veel contact te hebben met andere buurtbewoners; 57% is het (helemaal) eens met de stelling. Gevolgd door Klingelbeek, waar 53% van de inwoners het (helemaal) eens is met de stelling. In Centrum en Spijkerkwartier zegt 18% en 23% van de inwoners veel contact te hebben met andere buurtbewoners.

²⁸ Bron: Veiligheidsmonitor 2009

Kaart 4.2 Percentage (helemaal) eens stelling 'Ik heb veel contact met andere buurtbewoners'

Iets meer inwoners van de overige wijken geven aan veel contact te hebben met andere buurtbewoners dan inwoners van de GSO-III wijken, en in de GSO-III wijken geven iets meer inwoners aan veel contact te hebben dan inwoners van de krachtwijken (zie Tabel 4.4).

Tabel 4.4 Stelling 'Ik heb veel contact met andere buurtbewoners' naar vierdeling

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Niet mee eens	Helemaal niet mee eens	Weet niet
Krachtwijken	4%	27%	29%	29%	10%	1%
GSO-III Noord	5%	28%	33%	26%	6%	1%
GSO-III Zuid	4%	29%	36%	26%	4%	0%
<i>GSO-III totaal</i>	<i>4%</i>	<i>29%</i>	<i>36%</i>	<i>26%</i>	<i>5%</i>	<i>1%</i>
Overig Arnhem	6%	30%	32%	27%	5%	1%
Arnhem totaal	5%	29%	32%	27%	6%	1%

Bron: Veiligheidsmonitor, 2009

Er is ook gevraagd of men veel contact heeft met andere buurtbewoners met een andere etnische achtergrond²⁹. 18% van de Arnhemmers geeft aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling en dus veel contact te hebben met andere buurtbewoners met een andere etnische achtergrond.

Tabel 4.5 Stelling 'Ik heb veel contact met andere buurtbewoners met een andere etnische achtergrond' naar vierdeling

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Niet mee eens	Helemaal niet mee eens	Weet niet
Krachtwijken	4%	19%	30%	29%	11%	6%
GSO-III Noord	3%	16%	32%	30%	12%	6%
GSO-III Zuid	3%	16%	32%	32%	8%	8%
<i>GSO-III totaal</i>	<i>3%</i>	<i>16%</i>	<i>32%</i>	<i>32%</i>	<i>9%</i>	<i>7%</i>
Overig Arnhem	1%	12%	27%	36%	14%	10%
Arnhem totaal	3%	15%	29%	33%	12%	8%

Bron: Veiligheidsmonitor, 2009

Ongeveer een kwart van de inwoners van Malburgen-West, Presikhaaf-West, Geitenkamp en Klarendal geeft aan veel contact met andere buurtbewoners met een andere etnische achtergrond te hebben (26%, 26%, 24% en 24%).

In Centrum, Klingelbeek, Velperweg e.o. en Burgemeesterswijk/Hoogkamp geeft ruim de helft van de inwoners aan dat dit niet het geval is (59%, 57%, 57% en 55%).

In de krachtwijken geven meer inwoners aan veel contact te hebben met andere buurtbewoners met een andere etnische achtergrond dan inwoners in de GSO-III en overige wijken (zie Tabel 4.5).

4.5 Wijkbetrokkenheid

In de Veiligheidsmonitor 2009 is gevraagd of men het afgelopen jaar actief geweest is om de buurt te verbeteren. 17% van de Arnhemmers zegt van wel, 75% zegt van niet en 7% weet het niet.

Ongeveer één op de drie inwoners van Klingelbeek (32%) geeft aan het afgelopen jaar actief te zijn geweest om de buurt te verbeteren. In Schaarsbergen e.o., Schuytgraaf en Elden ligt dit aandeel rond een kwart (27%, 25% en 24%). In Malburgen-Oost (Noord) en Presikhaaf-Oost geeft 11% en 12% aan het afgelopen actief de buurt heeft verbeterd.

Er zijn geen sterke verschillen tussen de kracht-, GSO-III en overige wijken (zie Tabel 4.6).

Tabel 4.6 'Bent u in het afgelopen jaar actief geweest om uw buurt te verbeteren?' naar vierdeling

	Ja	Nee	Weet niet
Krachtwijken	17%	73%	10%
GSO-III Noord	20%	71%	9%
GSO-III Zuid	16%	78%	7%
<i>GSO-III totaal</i>	<i>17%</i>	<i>76%</i>	<i>7%</i>
Overig Arnhem	18%	75%	6%
Arnhem totaal	17%	75%	7%

Bron: Veiligheidsmonitor, 2009

²⁹ Dit hangt sterk samen met de etnische samenstelling van de buurt waarin men woont.

4.6 Mantelzorgers en vrijwilligers

Er zijn geen nieuwe gegevens beschikbaar over het aandeel mantelzorgers. De meest recente gegevens zijn afkomstig uit de Stadsenquête 2008 en worden hier gepresenteerd.

Wel is bekend, uit de Veiligheidsmonitor 2009, hoe groot het aandeel vrijwilligers is onder Arnhemmers.

In 2008 gaf 15% van de Arnhemmers aan dat zij momenteel of de afgelopen 12 maanden mantelzorg (hebben ge-)geven. Sterke verschillen tussen de kracht-, GSO-III en overige wijken waren er niet (zie Tabel 4.7).

Tabel 4.7 Percentage 'Geeft u momenteel mantelzorg of heeft u de afgelopen 12 maanden mantelzorg gegeven?' naar driedeling

	Ja, nog steeds	Ja, gedaan	Nee
Krachtwijken	10%	6%	84%
GSO-III totaal	11%	6%	83%
Overig Arnhem	10%	4%	86%
Arnhem totaal	10%	5%	85%

Bron: Stadsenquête, afdeling O&S, gemeente Arnhem, 2008

In 2009³⁰ gaf éénderde (33%) van de Arnhemmers aan actief te zijn als vrijwilliger. Met name inwoners van Schaarsbergen e.o. geven aan actief te zijn als vrijwilliger (59%), maar ook in Klingelbeek (46%) is een duidelijk deel van de inwoners actief als vrijwilliger. In Malburgen-Oost (Noord) geeft 22% van de inwoners aan actief te zijn als vrijwilliger, in Centrum geldt dat voor 26% van de inwoners.

In de krachtwijken geeft 29% van de inwoners aan actief te zijn als vrijwilliger, in GSO-Noord is dat 30%, GSO-Zuid 34% (en daarmee in GSO-III wijken 33%). In de overige wijken geeft 35% van de inwoners aan actief te zijn als vrijwilliger.

4.7 Huiselijk geweld

In de Veiligheidsmonitor 2009 is gevraagd aan Arnhemmers hoe vaak zij denken dat huiselijk geweld voorkomt in hun buurt. Uit deze gegevens komt naar voren dat 5% van de Arnhemmers denkt dat dit vaak voorkomt en een kwart (26%) denkt dat huiselijk geweld soms voorkomt in hun buurt.

Tabel 4.8 Percentage 'Hoe vaak denkt u dat huiselijk geweld voorkomt in uw buurt?' naar vierdeling

	Vaak	Soms	Bijna nooit	Nooit	Weet niet/geen mening
Krachtwijken	9%	26%	21%	20%	24%
GSO-III Noord	9%	27%	16%	21%	27%
GSO-III Zuid	2%	21%	22%	26%	28%
<i>GSO-III totaal</i>	<i>4%</i>	<i>22%</i>	<i>20%</i>	<i>25%</i>	<i>28%</i>
Overig Arnhem	2%	17%	22%	30%	30%
Arnhem totaal	5%	21%	21%	26%	28%

Bron: Veiligheidsmonitor, 2009

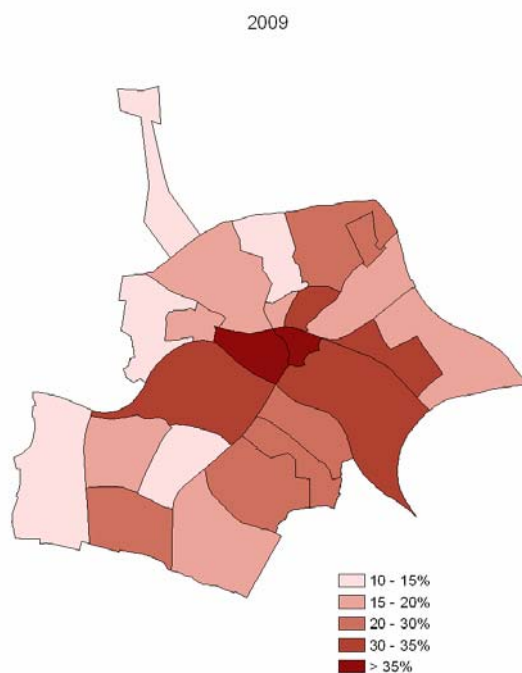
In Geitenkamp geeft 17% van de inwoners aan vaak te denken dat huiselijk geweld voorkomt in hun buurt, 30% denkt soms. In Klarendal, Malburgen-West en Presikhaaf-West geeft 12%, 12% en 10% van de inwoners aan vaak te denken dat huiselijk geweld voorkomt in hun buurt. In

³⁰ Bron: Veiligheidsmonitor 2009

Klingelbeek en Schaarsbergen e.o. geeft 'slechts' 2% van de inwoners aan te denken dat huiselijk geweld soms voorkomt, er zijn geen inwoners die denken dat het vaak voorkomt. Er is verschil tussen de kracht-, GSO-III en overige wijken; meer inwoners van de kracht- en GSO-Noord wijken denken dat huiselijk geweld vaak voorkomt dan inwoners van de overige wijken (zie Tabel 4.8).

4.8 Subjectieve veiligheid

In 2009³¹ voelde 25% van de Arnhemmers zich wel eens onveilig in hun eigen buurt. Verschillen tussen de wijken zijn er. Zo zijn het vooral inwoners van Centrum en Spijkerkwartier die zich onveilig voelen in hun eigen buurt (43% en 41%). Van de Arnhemmers die wonen in Alteveer/Cranevelt, Elden, Schuytgraaf, Schaarsbergen e.o. en Klingelbeek geeft een relatief klein deel aan zich wel eens onveilig te voelen in hun eigen buurt (10%, 12%, 12%, 13% en 14%, zie Kaart 4.3).

Kaart 4.3 Percentage dat zich wel eens onveilig voelt in hun eigen buurt

Vooraf inwoners van de krachtwijken geven aan zich wel eens onveilig te voelen in hun eigen buurt; 32% geeft dit aan. Van de inwoners van de GSO-III wijken zegt 23% zich wel eens onveilig te voelen, in de overige wijken geldt dit voor 21% van de inwoners.

³¹ Bron: Veiligheidsmonitor 2009

4.9 Diefstal en vernieling

Er zijn op wijkniveau geen nieuwe gegevens beschikbaar over diefstal en vernieling. De meest recente gegevens zijn afkomstig uit de registraties van de Politie Gelderland-Midden 2008 en worden hier gepresenteerd.

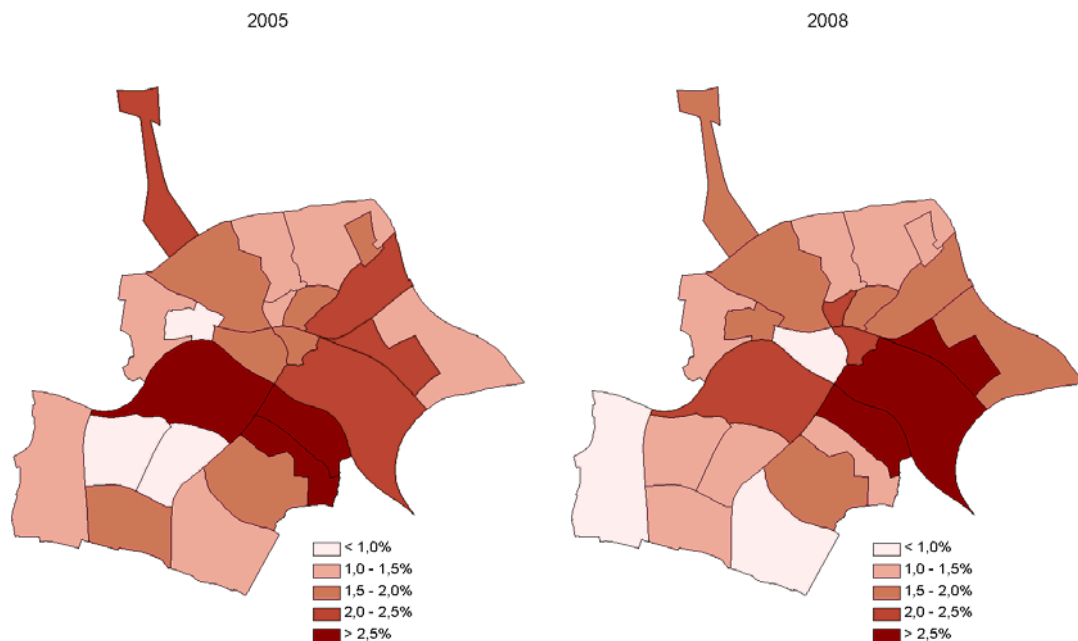
In 2008 vonden in Arnhem 791 misdrijven³² van diefstal/inbraak in een woning plaats (gegevens Politie Gelderland-Midden³³). 35% vond plaats in één van de krachtwijken, 8% in GSO-Noord, 17% in GSO-Zuid (daarmee 25% in één van de GSO-III wijken) en 40% in de overige wijken.

Tabel 4.9 Percentage misdrijven diefstal/inbraak woning naar vierdeling, 2005-2008

	2005	2006	2007	2008
Krachtwijken	34,1%	34,1%	37,3%	35,4%
GSO-III Noord	6,0%	5,8%	7,7%	7,6%
GSO-III Zuid	20,3%	14,0%	15,1%	16,9%
GSO-III totaal	26,3%	19,8%	22,8%	24,5%
Overig Arnhem	39,6%	46,2%	39,9%	40,1%
Arnhem totaal	778	860	869	791

Bron: Politie Gelderland-Midden, 2008

Tussen 2006 en 2007 is het aandeel misdrijven diefstal/inbraak woningen in de krachtwijken iets toegenomen en daarna weer iets gedaald. In de GSO-III wijken zien we dat het aandeel is toegenomen (zie Tabel 4.9).

Kaart 4.4 Aantal inbraken per 100 woningen, 2005 en 2008

Bron: Politie Gelderland-Midden, bewerking afdeling O&S, Gemeente Arnhem, 2010

³² Het aantal misdrijven (alleen hoofdincidenten), is de optelsom van alle aangiften en ambtelijke processen-verbaal.

³³ Hier geldt overigens ook dat de aandacht die de politie in een wijk geeft (bijvoorbeeld een speciaal meldpunt zoals in Klarendal en Arnhemse Broek) aan diefstal en vernielingen van invloed kan zijn op het aantal registraties.

Absoluut gezien vonden in 2008 de meeste diefstallen/inbraken van woningen plaats in Presikhaaf-West en Arnhemse Broek (69 en 60). Gerelateerd aan het aantal woningen in de wijk wordt duidelijk dat in Arnhemse Broek, Malburgen-Oost (Noord) en Spijkerkwartier relatief meer diefstal/inbraak van woningen plaats vindt dan in andere wijken (zie Kaart 4.4). In 2005 vonden daarentegen relatief de meeste diefstallen/inbraken van woningen plaats in Malburgen-West, Malburgen-Oost (Zuid) en Malburgen-Oost (Noord).

In 2008 vonden 2.587 misdrijven van vernieling cq. zaakbeschadiging plaats in Arnhem, 30% in één van de krachtwijken, 25% in de GSO-III wijken en 45% in de overige wijken. Absoluut vonden de meeste vernielingen cq. zaakbeschadigingen plaats in Centrum, gevolgd door De Laar (261 en 191 vernielingen). Uit Tabel 4.10 wordt duidelijk dat de cijfers voor de krachtwijken redelijk stabiel zijn, evenals voor de GSO-III wijken (met uitzondering van 2006).

Tabel 4.10 Percentage vernieling cq. zaakbeschadiging naar vierdeling, 2005-2008

	2005	2006	2007	2008
Krachtwijken	28,8%	28,1%	28,1%	30,2%
GSO-III Noord	7,2%	5,5%	5,0%	6,7%
GSO-III Zuid	17,3%	23,3%	19,8%	18,1%
<i>GSO-III totaal</i>	<i>24,5%</i>	<i>28,8%</i>	<i>24,8%</i>	<i>24,8%</i>
Overig Arnhem	46,7%	43,1%	47,1%	45,0%
Arnhem totaal	2.115	2.215	2.072	2.587

Bron: Politie Gelderland-Midden, 2008

4.10 Gemeenteraadsverkiezingen³⁴

Opkomst

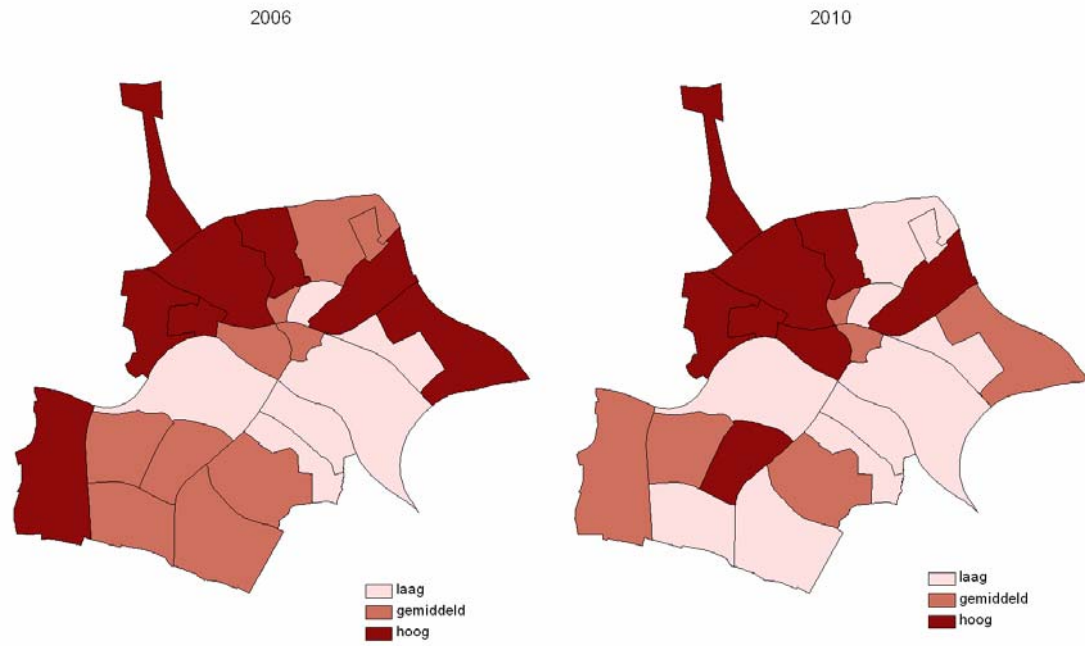
Op 3 maart 2010 jl. werden de gemeenteraadsverkiezingen gehouden. In Arnhem heeft 47,2% van de stemgerechtigden zijn stem uitgebracht. In Burgemeesterswijk/Hoogkamp was het opkomstpercentage het hoogst (78,0%) en in Malburgen-Oost (Noord) het laagst (33,0%). Kaart 4.5 toont de verschillen tussen de wijken (t.o.v. het stadsgemiddelde).

De opkomst in de krachtwijken is het laagst, en ligt rond de 35%. In de GSO-III wijken ligt de opkomst rond de 45% en in de overige wijken rond de 56%.

In 2002 was de gemiddelde opkomst 50,1%, in 2006 was dit 50,0%. Vergeleken met deze voorgaande gemeenteraadsverkiezingen is het opkomstpercentage gedaald in alle wijken, met uitzondering van het Centrum en Burgemeesterswijk/Hoogkamp. In het Centrum is een (veel) hoger opkomstpercentage gemeten; dit komt door de invoering van de stempas³⁵ op 1 januari 2010. Kaart 4.5 geeft een beeld van de opkomst ten opzichte van het stadsgemiddelde in 2006 en 2010.

³⁴ Voor meer informatie over de gemeenteraadsverkiezingen 2010 wordt verwezen naar de Factsheet Feiten en Cijfers 2010/3 Gemeenteraadsverkiezingen, te vinden en downloaden via de website <http://www.arnhem.nl/onderzoekencijfers>

³⁵ Door de komst van de stempas mogen inwoners van Arnhem zelf beslissen in welk stemdistrict ze gaan stemmen. In de praktijk blijkt dat de meeste kiesgerechtigden bij het dichtstbijzijnde stemdistrict (in de eigen wijk) gaan stemmen. In het Centrum (stadhuis) ligt het opkomstpercentage echter hoger. Dit valt te verklaren doordat inwoners van andere wijken in het Centrum werken en ervoor kiezen hier te gaan stemmen. Stemdistrict 'Stadhuis' heeft daardoor dan ook een zeer hoog opkomstpercentage van 82,3%.

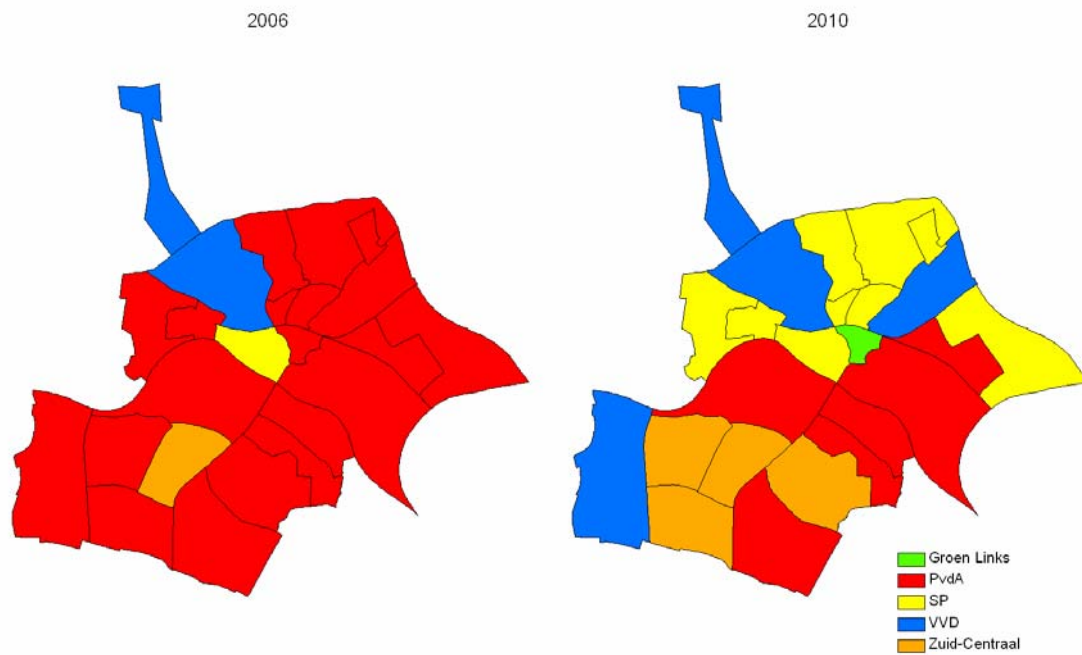

Kaart 4.5 Opkomst gemeenteraadsverkiezingen, laag, gemiddeld of hoog t.o.v. het stadsgemiddelde, 2006 en 2010

Grootste partij

In 2006 heeft de PvdA de meeste stemmen behaald in bijna alle Arnhemse wijken. In Centrum haalde SP de meeste stemmen, in Elden Zuid-Centraal en in Schaarsbergen e.o. en Burgemeesterswijk/Hoogkamp de VVD.

In 2010 is dit beeld duidelijk veranderd (zie Kaart 4.6). In de krachtwijken stemt men relatief veel op de PvdA, in GSO-Noord op de SP, in GSO-Zuid op Zuid-Centraal en in de overige wijken op de SP en VVD.

Kaart 4.6 Grootste partij per wijk in 2006 en 2010

5 Participatie

De vierde en laatste vraag die wordt beantwoord is: 'Hoe participeren wijkbewoners in de samenleving?'. De volgende indicatoren geven een antwoord op deze vraag: de werkloosheid in de wijken, de bijstandsafhankelijkheid, schuldhulpaanvragen en Arnhem Card bezitters. Daarnaast wordt stilgestaan bij de sport- en cultuurparticipatie, evenals de doorstroom van leerlingen in hun 3^e leerjaar en schooluitval.

5.1 Werkloosheid

Op 1 januari 2010 had Arnhem 8.024 niet-werkende werkzoekenden (NWW-ers), dat is 7,7% van de potentiële beroepsbevolking (15-64 jarigen). Voor het eerst sinds 2004 is het aantal NWW-ers gestegen, met 598, mede door de economische crisis.

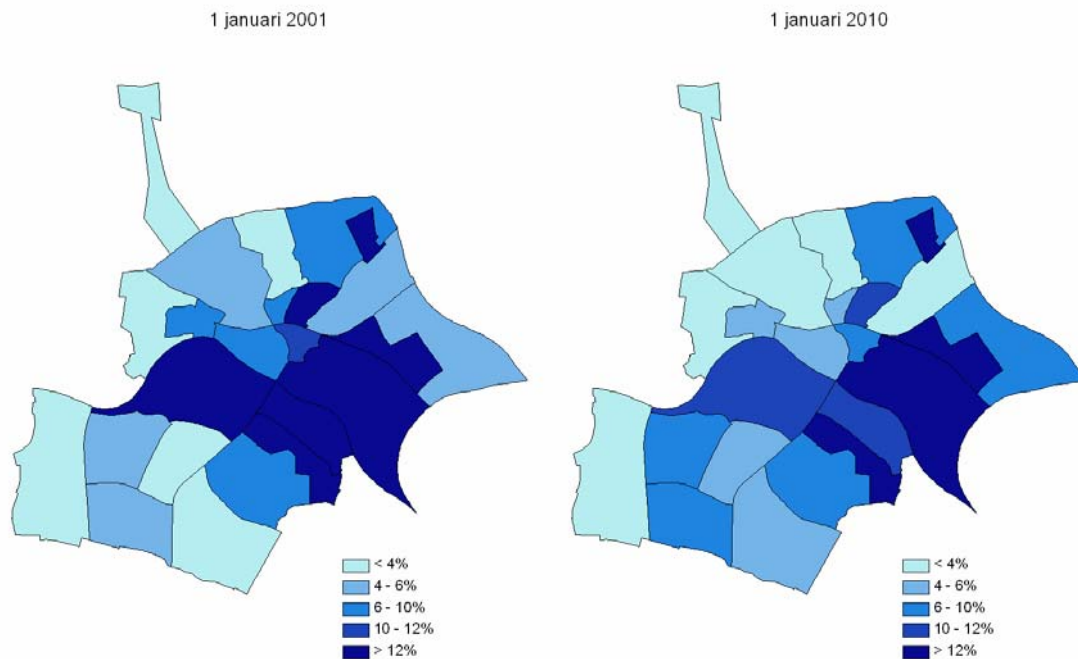
Tabel 5.1 Aantal NWW-ers, absolute en procentuele toe-/afname, 2001, 2009 en 2010

	2001	2009	2010	% van totaal 2010	Toe-/afname 2009-2010		Toe-/afname 2001-2010	
					abs.	%	abs.	%
Krachtwijken								
Klarendal	810	659	619	7,7%	-40	-6,1%	-191	-23,6%
Arnhemse Broek	569	519	569	7,1%	50	9,6%	0	0,0%
Presikhaaf-West	743	707	716	8,9%	9	1,3%	-27	-3,6%
Malburgen-West	462	342	363	4,5%	21	6,1%	-99	-21,4%
Malburgen-Oost (N)	471	389	438	5,5%	49	12,6%	-33	-7,0%
Malburgen-Oost (Z)	998	778	779	9,7%	1	0,1%	-219	-21,9%
Subtotaal krachtwijken	4.053	3.394	3.484	43,4%	90	2,7%	-569	-14,0%
GSO-Noord								
St.Marten/Sonsb.-Z.	286	187	217	2,7%	30	16,0%	-69	-24,1%
Geitenkamp	416	392	393	4,9%	1	0,3%	-23	-5,5%
Subtotaal GSO-Noord	702	579	610	7,6%	31	5,4%	-92	-13,1%
GSO-Zuid								
Elderveld	316	364	406	5,1%	42	11,5%	90	28,5%
De Laar	592	482	582	7,3%	100	20,7%	-10	-1,7%
Vredenb./Kronenb.	439	475	485	6,0%	10	2,1%	46	10,5%
Subtotaal GSO-Zuid	1.347	1.321	1.473	18,4%	152	11,5%	126	9,4%
Subtotaal GSO-III	2.049	1.900	2.083	26,0%	183	9,6%	34	1,7%
Overige wijken								
Centrum	264	232	235	2,9%	3	1,3%	-29	-11,0%
Spijkerkwartier	496	343	431	5,4%	88	25,7%	-65	-13,1%
Presikhaaf-Oost	237	262	311	3,9%	49	18,7%	74	31,2%
Velperweg e.o.	192	176	188	2,3%	12	6,8%	-4	-2,1%
Alteveer/Cranevelt	92	65	72	0,9%	7	10,8%	-20	-21,7%
Monnikenhuizen	134	124	136	1,7%	12	9,7%	2	1,5%
Burgem.wijk/Hoogk.	204	165	178	2,2%	13	7,9%	-26	-12,7%
Schaarsbergen e.o.	37	29	23	0,3%	-6	-20,7%	-14	-37,8%
Heijenoord/Lombok	181	147	150	1,9%	3	2,0%	-31	-17,1%
Klingelbeek	16	16	19	0,2%	3	18,8%	3	18,8%
Elden	29	26	49	0,6%	23	88,5%	20	69,0%
Rijkerswoerd	357	432	491	6,1%	59	13,7%	134	37,5%
Schuytgraaf	-	109	172	2,1%	63		172	
Subtotaal overig	2.239	2.216	2.455	30,6%	329	15,5%	216	9,6%
Arnhem totaal	8.347	7.426	8.024	100,0%	598	8,1%	-323	-3,9%

Bron: CWI, bewerking afdeling O&S, gemeente Arnhem

Als percentage van de potentiële beroepsbevolking is het aandeel NWW-ers in Malburgen-Oost (Zuid) en Geitenkamp het grootst (17,2% en 13,2%). Daarnaast is ook in Arnhemse Broek (12,8%) en in Presikhaaf-West (12,2%) het aandeel NWW-ers ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking hoog.

Als we naar de vierdeling van wijken kijken dan zien we dat het percentage NWW-ers van de potentiële beroepsbevolking het grootst is in de krachtwijken (12,5%), gevolgd door GSO-Noord (9,0%), GSO-Zuid (6,9%) (daarmee de GSO-III wijken; 7,4%) en de overige wijken (5,1%).

Kaart 5.1 Percentage NWW-ers van potentiële beroepsbevolking, 1 jan. 2001

Percentage NWW-ers van potentiële beroepsbevolking, 1 jan. 2010

Bron: CWI, bewerking afdeling O&S, gemeente Arnhem

Vergeleken met 2001 is het aantal NWW-ers iets gedaald. Destijds was het percentage NWW-ers van de potentiële beroepsbevolking 8,5%. Kijkend naar de wijken valt op dat in bijna alle wijken het percentage NWW-ers van de potentiële beroepsbevolking is afgenomen over de periode 2001-2010 (een periode met twee keer conjunctuur), behalve in GSO-Zuid, Elden, Presikhaaf-Oost, Rijkerswoerd, Geitenkamp en Klingelbeek waar een (lichte) toename plaatsvond (Schuytgraaf³⁶ buiten beschouwing gelaten).

Naar de vierdeling wordt duidelijk dat het percentage NWW-ers van de potentiële beroepsbevolking is afgenomen in de krachtwijken (van 14,8% in 2001 naar 12,5% in 2010), eveneens in GSO-Noord (van 10,4% in 2001 naar 9,0% in 2010) en overige wijken (van 5,4% in 2001 naar 5,1% in 2010). In GSO-Zuid vond een toename plaats (van 6,0% in 2001 naar 6,9% in 2010), waardoor in de GSO-III wijken ook een (lichte) toename plaats vond (van 7,0% in 2001 naar 7,4% in 2010).

³⁶ In Tabel 5.1 wordt voor de wijk Schuytgraaf geen groeipercentage getoond over de periode. Deze nieuwbouwwijk heeft een enorme groei meegemaakt in deze periode waardoor het percentage een vertekend beeld kan geven. Zo geeft een groei van 109 NWW-ers in 2009 naar 172 NWW-ers in 2010 een groei van 58%. Het aantal NWW-ers is namelijk ruim voor de helft toegenomen.

Tabel 5.2 Percentage NWW-ers van potentiële beroepsbevolking (2001, 2004, 2007-2010)

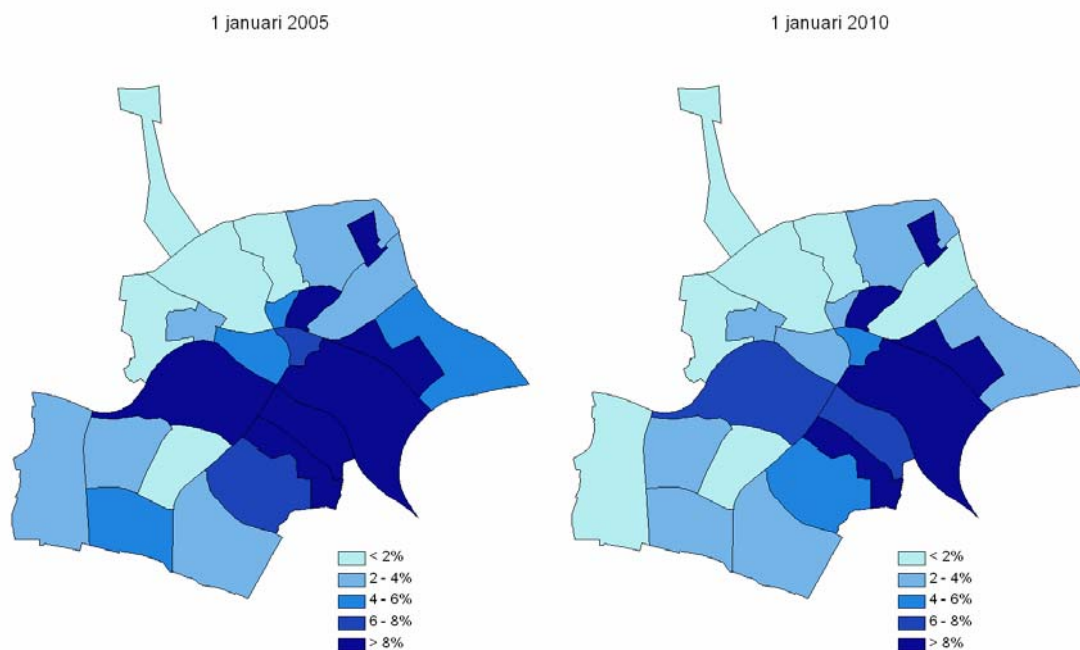
	2001	2004	2007	2008	2009	2010
Krachtwijken						
Klarendal	14,4	16,0	13,6	13,9	11,4	10,8
Arnhemse Broek	13,6	16,4	13,6	14,1	11,6	12,8
Presikhaaf-West	12,6	15,3	13,3	13,5	11,4	12,2
Malburgen-West	16,4	16,8	11,7	12,6	11,5	11,2
Malburgen-Oost (N)	13,7	17,9	12,8	10,7	9,8	11,0
Malburgen-Oost (Z)	18,2	21,3	16,7	18,2	16,5	17,2
Subtotaal krachtwijken	14,8	17,3	13,8	14,1	12,1	12,5
GSO-Noord						
St.Marten/Sonsb.-Z.	8,1	9,1	6,9	6,6	4,9	5,7
Geitenkamp	12,9	16,9	15,6	15,4	12,9	13,2
Subtotaal GSO-Noord	10,4	12,7	10,8	10,5	8,5	9,0
GSO-Zuid						
Elderveld	4,6	6,9	6,1	5,9	5,6	6,4
De Laar	5,9	7,5	6,2	5,6	5,1	6,2
Vredenb./Kronenb.	8,0	10,2	9,4	9,3	8,9	9,0
Subtotaal GSO-Zuid	6,0	8,0	6,9	6,6	6,2	6,9
Subtotaal GSO-III	7,0	9,1	7,9	7,6	6,7	7,4
Overige wijken						
Centrum	7,5	8,9	7,1	7,2	5,8	6,0
Spijkerkwartier	10,5	11,4	8,0	8,5	6,6	8,1
Presikhaaf-Oost	5,8	8,0	8,1	7,6	6,2	7,4
Velperweg e.o.	4,2	5,4	4,6	3,9	3,4	3,6
Alteveer/Cranevelt	3,8	3,6	3,5	3,2	2,7	3,0
Monnikenhuizen	7,0	7,9	6,3	7,0	5,7	6,3
Burgem.wijk/Hoogk.	4,1	4,9	3,7	3,2	3,3	3,5
Schaarsbergen e.o.	2,8	2,9	2,9	2,4	2,3	1,8
Heijenoord/Lombok	6,7	6,5	5,4	5,2	4,8	4,9
Klingelbeek	2,0	3,4	2,1	2,2	2,1	2,5
Elden	2,3	3,4	3,3	3,1	2,2	4,2
Rijkerswoerd	4,0	6,4	5,4	4,9	4,7	5,4
Schuytgraaf	-	-	3,5	3,1	3,0	3,7
Subtotaal overig	5,4	6,7	5,5	5,2	4,5	5,1
Arnhem totaal	8,5	10,4	8,5	8,3	7,2	7,7

Bron: CWI, bewerking afdeling O&S, gemeente Arnhem

5.2 Bijstandsafhankelijkheid

Op 1 januari 2010 had Arnhem 5.119 WWB-ers (mensen die een beroep doen op de Wet Werk en Bijstand – tot 65 jaar), wat gelijk is aan 4,8% van de potentiële beroepsbevolking (15 t/m 64 jarigen). Tot in 2009 daalde het aantal uitkeringen. Dit hangt samen met conjunctuurverbetering en beleidsmatige inspanningen na invoering van de WWB. Inmiddels is het aantal weer licht gestegen als gevolg van de economische crisis.

Kaart 5.2 toont de variatie en ontwikkeling van het aandeel WWB-ers (van de potentiële beroepsbevolking) over de wijken. Er zijn duidelijke verschillen tussen de wijken. Zo is in 2010 het aandeel WWB-ers het hoogst in Malburgen-Oost (Zuid) (12,9%) gevolgd door Geitenkamp (9,6%), Presikhaaf-West (9,3%), Klarendal (8,9%) en Arnhemse Broek (8,4%).

Kaart 5.2 Percentage WWB-ers van potentiële beroepsbevolking, 1 jan. 2005

Percentage WWB-ers van potentiële beroepsbevolking, 1 jan. 2010

Naar de vierdeling van wijken wordt duidelijk dat het percentage WWB-ers van de potentiële beroepsbevolking het grootst is in de krachtwijken (9,2%), gevolgd door GSO-Noord (6,1%) en GSO-Zuid (4,1%). In de GSO-III wijken samen is het aandeel WWB-ers 4,6% en in de overige wijken 2,4%.

In 2005 was het aantal WWB-ers in Arnhem 6.622, oftewel 6,6% van de potentiële beroepsbevolking. Het aandeel is dus de afgelopen jaren gedaald. Over de periode 2005-2010 is in alle wijken het aandeel afgenomen, met name in Malburgen-Oost (Noord), waar het aandeel afnam met 6,2 procentpunt. Het aantal bijstandsuitkeringen is met name onder jongeren sterk gedaald. Sinds de invoering van de WWB wordt er sterker op ingezet om hen terug te laten gaan naar school of hen direct door te laten stromen naar werk.

Naar de vierdeling van wijken wordt een duidelijke afname van het aandeel WWB-ers zichtbaar in de krachtwijken (van 12,4% in 2005 naar 9,2% in 2010), gevolgd door de GSO-Noord wijken (van 8,2% in 2005 naar 6,1% in 2010) en de GSO-Zuid wijken (van 4,7% in 2005 naar 4,1% in

2010), daarmee in de GSO-III wijken (van 5,6% in 2005 naar 4,6% in 2010) en de overige wijken (van 3,4% in 2005 naar 2,4% in 2010).

Tabel 5.3 Percentage WWB-ers van potentiële beroepsbevolking (2005-2010)

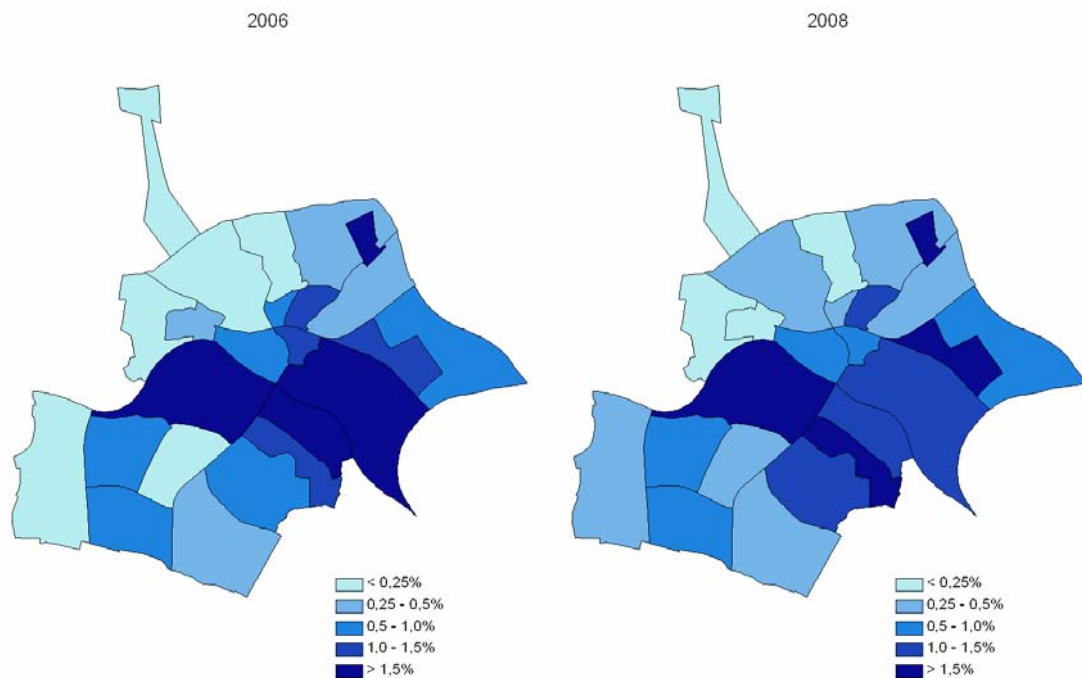
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Krachtwijken						
Klarendal	12,4	11,4	10,9	9,9	9,3	8,9
Arnhemse Broek	10,4	10,8	9,7	8,8	8,2	8,4
Presikhaaf-West	10,6	10,4	10,1	9,4	8,4	9,3
Malburgen-West	11,4	11,4	10,3	9,1	8,4	7,9
Malburgen-Oost (N)	13,2	12,3	10,2	7,8	6,8	7,0
Malburgen-Oost (Z)	16,2	14,8	14,1	13,9	13,3	12,9
Subtotaal krachtwijken	12,4	11,9	11,0	10,0	9,1	9,2
GSO-Noord						
St.Marten/Sonsb.-Z.	4,9	4,3	3,9	3,7	3,1	3,4
Geitenkamp	12,2	12,4	11,9	10,6	9,9	9,6
Subtotaal GSO-Noord	8,2	8,0	7,5	6,8	6,1	6,1
GSO-Zuid						
Elderveld	3,6	3,3	3,4	3,3	3,1	3,5
De Laar	4,3	4,0	3,7	3,8	3,3	3,3
Vredenb./Kronenb.	6,9	7,1	6,6	6,1	5,8	6
Subtotaal GSO-Zuid	4,7	4,6	4,3	4,2	3,9	4,1
Subtotaal GSO-III	5,6	5,4	5,1	4,8	4,4	4,6
Overige wijken						
Centrum	5,7	5,3	4,8	4,2	3,9	3,8
Spijkerkwartier	7,8	7,2	6,8	5,7	4,9	5,1
Presikhaaf-Oost	4,2	4,4	4,4	4,2	3,8	3,7
Velperweg e.o.	2,2	1,8	2,0	1,5	1,4	1,4
Alteveer/Cranevelt	1,2	1,3	1,2	0,8	0,7	0,6
Monnikenhuizen	3,9	4,3	4,1	3,8	3,4	3,7
Burgem.wijk/Hoogk.	1,9	1,4	1,2	1,0	1,0	1,0
Schaarsbergen e.o.	1,3	1,1	1,1	0,7	0,7	0,6
Heijenoord/Lombok	3,5	3,2	2,8	2,6	2,1	2,1
Klingelbeek	1,1	0,9	0,6	0,7	0,8	0,8
Elden	1,2	1,0	1,2	0,9	0,9	1,1
Rijkerswoerd	2,6	2,8	2,5	2,4	2,3	2,3
Schuytgraaf	2,3	1,2	0,9	1,5	1,1	1,2
Subtotaal overig	3,4	3,2	3,0	2,7	2,4	2,4
Arnhem totaal	6,6	6,3	5,8	5,3	4,8	4,8

Bron: Dienst Inwonerszaken, bewerking afdeling O&S, gemeente Arnhem

5.3 Schuldhulp

Er zijn geen nieuwe gegevens beschikbaar over het aantal schuldhulpaanvragen. De meest recente gegevens zijn afkomstig van het Budget Advies Centrum uit 2008 en worden hier gepresenteerd.

Over 2008 waren er 872 schuldhulp aanvragen bekend bij het Budget Advies Centrum gemeente Arnhem (0,9% van de potentiële beroepsbevolking). Kaart 5.3 geeft een beeld van schuldhulp aanvragen over de wijken en toont de ontwikkeling tussen 2006 en 2008.

Kaart 5.3 Percentage schuldhulp aanvragen van potentiële beroepsbevolking, 2006
Bron: BAC, gemeente Arnhem

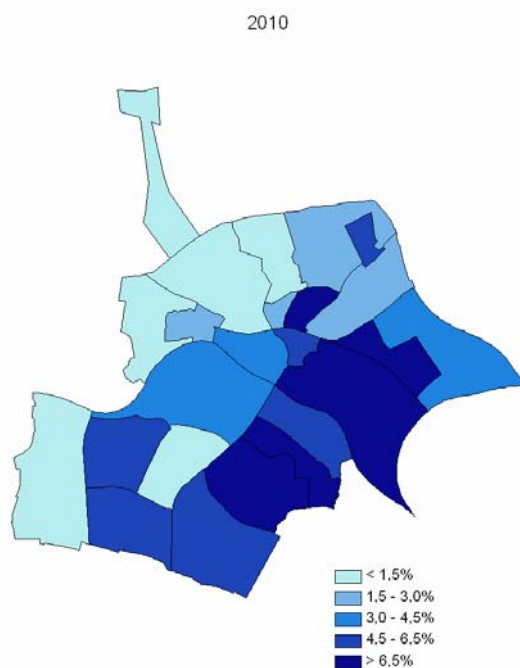
Percentage schuldhulp aanvragen van potentiële beroepsbevolking, 2008

In 2008 had Geitenkamp relatief de meeste schuldhulp aanvragen (2,1%), gevolgd door Malburgen-Oost (Zuid) (1,9%), Malburgen-West (1,6%) en Presikhaaf-West (1,6%). In 2008 was het percentage schuldhulp aanvragen in de krachtwijken 1,5%. In GSO-Noord 1,2%, in GSO-Zuid 0,8% (daarmee in de GSO-III wijken 0,9%) en in de overige wijken 0,4%. Vergeleken met 2006 is het aantal aanvragen nauwelijks veranderd (toen waren er namelijk 865 schuldhulp aanvragen). Wel vond in bepaalde wijken een toename plaats van het aandeel schuldhulp aanvragen. Zo is in Malburgen-Oost (Zuid) het aandeel schuldhulp aanvragen gestegen van 1,5% in 2006 naar 1,9% in 2008. In Malburgen-West is het percentage schuldhulp aanvragen juist gedaald, met een half procentpunt.

5.4 Arnhem Card

De Arnhem Card is bestemd voor inwoners van Arnhem met een inkomen op het minimumniveau (= 120% van de bijstandsnorm) en hun kinderen tot 18 jaar. Kinderen van 4 tot 17 jaar krijgen een eigen jeugdpas. Studenten komen niet in aanmerking voor een Arnhem Card. Met de Arnhem Card kunnen inwoners tegen flinke kortingen, soms ook gratis, deelnemen aan talrijke activiteiten. Ook kan de Arnhem Card een ingang zijn voor bepaalde inkomensvoorzieningen, zoals de CAZ (Collectieve Aanvullende Ziektekostenverzekering) of korting bij maaltijdvoorziening.

In januari 2010 waren er 11.406 mensen die geregistreerd stonden als Arnhem Card houder. Van deze mensen heeft 42% een WWB-uitkering (Wet Werk en Bijstand). De postadressen van de Arnhem Card houders geven een beeld van de spreiding over de stad (zie Kaart 5.4). Zo woont 10,6% van de Arnhem Card houders in Malburgen-Oost (Zuid), gevolgd door Presikhaaf-West en Klarendal waar 9,3% en 9,0% van de Arnhem Card houders wonen.

Kaart 5.4 Percentage Arnhem Card houders, 2010 (totaal=100%)

Bron: gemeente Arnhem

Naar de vierdeling van wijken wordt duidelijk dat 45,5% van de Arnhem Card houders in een krachtwijk woont, 8,0% in GSO-Noord, 19,1% in GSO-Zuid (daarmee 27,1% in de GSO-III wijken) en 27,4% in de overige wijken.

5.5 Sportparticipatie

Er zijn geen nieuwe gegevens beschikbaar over de sportparticipatie van volwassenen. De meest recente gegevens zijn afkomstig uit de Stadsenquête 2008 en worden hier gepresenteerd.

Wel is bekend, uit het onderzoek Sportparticipatie Arnhem Jeugd³⁷ 2010 hoe de sportparticipatie van kinderen in de vier wijkgroepen eruit ziet.

In 2008 gaf 62% van de Arnhemmers (18 jaar en ouder) aan het jaar daarvoor te hebben gesport. 34% sportte regelmatig of intensief. Het aandeel sporters in 2008 verschilde duidelijk per wijk; 66% van de inwoners van Malburgen-Oost (Zuid) geeft aan niet te sporten, 25% van de inwoners van St.Marten/Sonsbeek-Zuid geeft juist aan intensief te sporten. Of in een wijk veel of weinig mensen sporten hangt samen met de bevolkingssamenstelling van de wijk. Mensen met een hoger opleidingsniveau en/of hoger inkomen sporten relatief vaak. Ook sporten jongeren vaker dan ouderen. Autochtone Arnhemmers sporten vaker dan allochtone Arnhemmers.

In de krachtwijken Presikhaaf-West en de drie Malburgse wijken ligt de sportparticipatie lager dan gemiddeld in Arnhem. Dit geldt overigens ook voor de GSO-III wijk Geitenkamp. In Presikhaaf-Oost, Elden en Vredenburg/Kronenburg is de sportparticipatie ook beduidend lager. Dit zijn alle drie wijken met een wat oudere bevolking.

Om een beeld te krijgen van de sportparticipatie van kinderen is gebruik gemaakt van gegevens uit het onderzoek Sportparticipatie Arnhemse Jeugd 2010. In dit onderzoek hebben ongeveer 1.200 Arnhemse schoolkinderen de vraag beantwoord of zij wel of niet aan sport doen. Van hen heeft 89,7% aangegeven aan sport te doen, en 10,3% geeft aan niet aan sport te doen.

Naar de vierdeling van wijken wordt duidelijk dat minder kinderen in de krachtwijken aan sport doen dan in de GSO-III en overige wijken (zie Tabel 5.4), maar het aandeel is wel toegenomen vergeleken met resultaten uit 2006.

Tabel 5.4 Sportparticipatie kinderen

	Ja, ik doe aan sport	Nee, ik doe niet aan sport
Krachtwijken	87,2%	12,8%
GSO-III Noord	89,1%	10,9%
GSO-III Zuid	89,7%	10,3%
<i>GSO-III totaal</i>	<i>89,4%</i>	<i>10,6%</i>
Overig Arnhem	92,2%	7,8%
Arnhem totaal	89,7%	10,3%

Bron: Sportparticipatie Arnhem Jeugd, Afdeling O&S, 2010

³⁷ Het onderzoek richt zich op 2 leeftijdscategorieën:

- 6 t/m 12 jaar (primair onderwijs); per school zijn 3 klassen benaderd, in totaal 75 klassen, 1.200 kinderen hebben een vragenlijst ingevuld

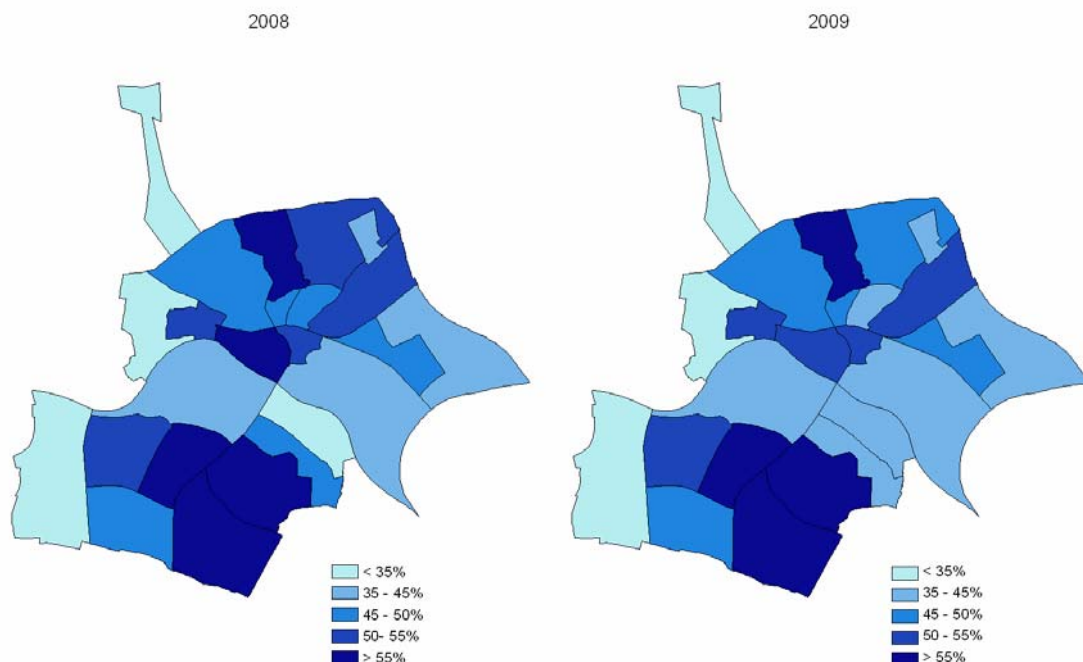
- 13 t/m 17 jaar (voortgezet onderwijs); 11 scholen zijn benaderd, in totaal hebben 56 klassen een vragenlijst gekregen, ongeveer 600 kinderen hebben een vragenlijst ingevuld

5.6 Cultuurparticipatie

De cultuurparticipatie is gemeten aan de hand van het aantal houders van een bibliotheekpas³⁸. Op 31 december 2009 hadden 29.319 Arnhemmers een bibliotheekpas. Naar een tweedeling in leeftijd valt op dat 47,7% van de Arnhemmers die 15 jaar en jonger zijn een pas heeft en 14,1% van de Arnhemmers die 16 jaar en ouder zijn een dergelijke pas heeft.

Er zijn duidelijke verschillen tussen de wijken (zie Kaart 5.5). Zo heeft 59,9% van de inwoners van 15 jaar of jonger in Vredenburg/Kronenburg een bibliotheekpas, en 57,8% van de inwoners van Rijkerswoerd die 15 jaar of jonger zijn. In Schaarsbergen e.o. heeft 26,5% en in Klingelbeek heeft 29,8% van de inwoners van 15 jaar en jonger een bibliotheekpas.

42,8% van de inwoners van 15 jaar of jonger in de krachtwijken heeft een bibliotheekpas, 43,3% van de inwoners van in GSO-Noord, 52,2% van de inwoners in GSO-Zuid (en daarmee 50,6% van de GSO-III wijken) en 48,8% van de jongeren t/m 15 jaar in de overige wijken.

Kaart 5.5 Percentage Arnhemmers (t/m 15 jaar) met bibliotheekpas, 31 december 2008 en 2009
Bron: Bibliotheek Arnhem

Tussen 2008 en 2009 is in enkele wijken het aandeel bibliotheekpashouders van jongeren t/m 15 jaar duidelijk toe- of afgenomen. In Schuytgraaf is het aandeel bibliotheekpashouders t/m 15 jaar toegenomen van 22,7% naar 32,7%. In Malburgen-Oost (Noord) vond een toename plaats van 30,6% naar 35,2%.

In Klarendal nam het aandeel af van 49,8% naar 44,3%, in Geitenkamp van 44,5% naar 39,5%, in Centrum van 58,0% naar 54,6% en in Malburgen-Oost (Zuid) nam het aandeel af van 46,1% naar 43,8%.

In GSO-Noord is het aandeel met 2,6 procentpunt afgenomen (van 45,8% naar 43,3%) en in de overige wijken is het aandeel toegenomen met 1,5 procentpunt (van 47,3% naar 48,8%). In de kracht- en GSO-Zuid wijken is het aandeel redelijk stabiel gebleven.

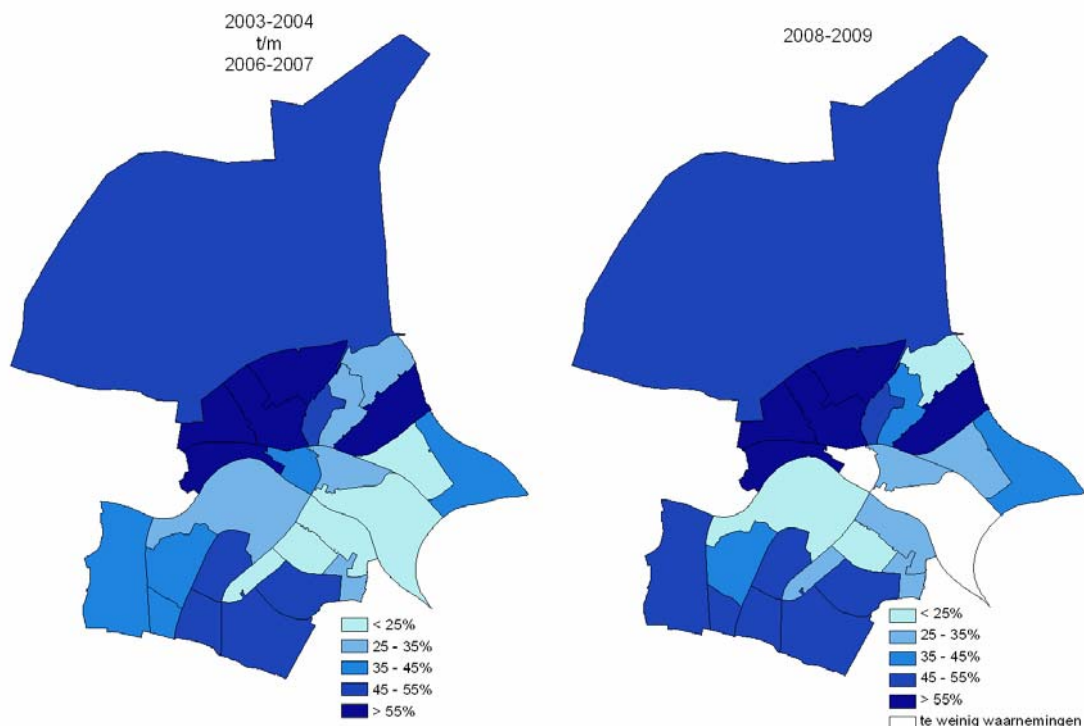
³⁸ Arnhem kent drie openbare bibliotheken namelijk Centrum, Kronenburg en Presikhaaf. Daarnaast is er ook nog een Bibliobus en Jeugdbibliobus die op verschillende locaties in de stad te vinden is.

Voor Arnhemmers van 16 jaar en ouder worden de volgende wijkverschillen duidelijk: 22,9% van de inwoners van 16 jaar en ouder in Alteveer/Cranevelt heeft een bibliotheekpas en 20,5% van de inwoners in die leeftijd in Burgemeesterswijk/Hoogkamp. In Malburgen-Oost (Noord) heeft 7,2% van de inwoners van 16 jaar en ouder een bibliotheekpas en in Malburgen-Oost (Zuid) geldt dat voor 8,0%.

Naar de vierdeling wordt duidelijk dat 9,7% van de inwoners van 16 jaar of ouder in de krachtwijken een bibliotheekpas heeft, in GSO-Noord geldt dat voor 12,9%, in GSO-Zuid voor 15,3% (daarmee in de GSO-III wijken voor 14,7%), en in de overige wijken heeft 16,1% van de inwoners van 16 jaar of ouder een bibliotheekpas.

5.7 Doorstroom leerlingen

In Arnhem stroomde 43,7% van de leerlingen in het 3^e leerjaar door naar HAVO/VWO en 55,3% naar VMBO (schooljaar 2008-2009). De overige 1,0% was ongedeeld. Kaart 5.6 laat de verschillen zien naar postcodegebied. Zo wordt duidelijk dat in postcodegebieden 6815, 6814, 6813, 6812 en 6824 leerlingen in hun 3^e leerjaar van het voortgezet onderwijs met name doorstromen naar HAVO/VWO. Deze postcodegebieden vallen deels samen met Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Alteveer/Cranevelt, Velperweg e.o. en Heijenoord/Lombok. Leerlingen in het 3^e leerjaar uit postcodegebieden 6832, 6841, 6823 en 6833 stromen juist vooral door naar VMBO. Deze postcodegebieden vallen deels samen met Malburgen-Oost (Zuid), Malburgen-West, Geitenkamp en Malburgen-Oost (Noord).

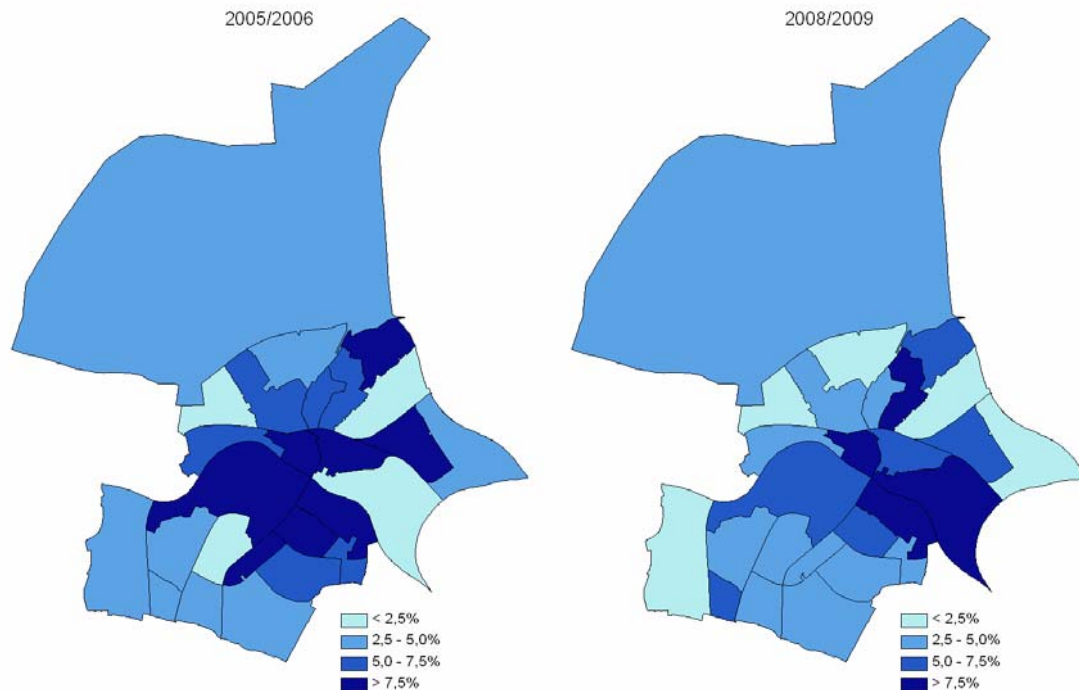
Kaart 5.6 Doorstroom leerlingen in leerjaar 3 van het voortgezet onderwijs (HAVO/VWO) naar postcodegebied, schooljaar 2003-2004 t/m 2006-2007 en 2008-2009

Bron: Dienst Uitvoering Onderwijs, 2010

Over de vier schooljaren 2003-2004 t/m 2006-2007 stroomde 40% van de leerlingen in het 3^e leerjaar door naar HAVO/VWO en 56% naar VMBO. De overige 4% was ongedeeld. Ook in deze periode stromen met name leerlingen in postcodegebieden 6815, 6814, 6813, 6812 en 6824 in hun 3^e leerjaar door naar HAVO/VWO.

5.8 Schooluitval

Om de schooluitval van kinderen in de Arnhemse wijken in beeld te krijgen wordt gebruik gemaakt van gegevens van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO, onderdeel van Ministerie van OCW). Deze berekent het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters³⁹ (vsv'ers).

Kaart 5.7 Percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters schooljaar 2005/2006 en 2008/2009

Bron: Dienst Uitvoering Onderwijs, 2010

In het schooljaar 2005/2006 was het aandeel nieuwe voortijdig schoolverlaters in Arnhem 5,9% van de totale groep leerlingen/deelnemers die was ingeschreven bij een school voor voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs. Absoluut ging het om 573 Arnhemse leerlingen/deelnemers. In het schooljaar 2008/2009 was het aandeel nieuwe voortijdig schoolverlaters in Arnhem 4,8% oftewel 481 Arnhemse leerlingen/deelnemers. Kaart 5.7 laat de spreiding voor beide schooljaren zien.

In het schooljaar 2008/2009 valt op dat het percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters het hoogst is in postcodegebieden 6827, 6833, 6822 en 6811. Deze postcodegebieden corresponderen grotendeels met de wijken Arnhemse Broek, Malburgen-Oost (Noord), Klarendal en Centrum.

In het schooljaar 2005/2006 was het percentage nieuwe voortijdig schoolverlaters het hoogst in postcodegebieden 6811, 6833, 6841, 6828, 6832, 6831, 6826 en 6823. Deze gebieden corresponderen vooral met Centrum, Malburgen-Oost (Noord), Malburgen-Oost (Zuid) en Malburgen-West, Spijkerkwartier, Presikhaaf-West en Geitenkamp.

³⁹ Een voortijdig schoolverlater is een jongere tussen de 12 en 23 jaar die zonder startkwalificatieniveau het onderwijs verlaat. Je hebt een startkwalificatie met het behalen van een Havo- of Vwo-diploma en met het behalen van een diploma op niveau 2 van het MBO. Het ministerie van OCW gebruikt voor het berekenen van het aantal schooluitvallers gebruik van het Basisregister Onderwijsnummer (BRON). Wanneer een leerling gedurende een schooljaar het onderwijs verlaat, zonder startkwalificatie, dan wordt deze leerling gerekend tot voortijdig schoolverlater. Jaarlijks wordt er op 1 oktober (T) gekeken welke leerlingen het voorgaande jaar (T-1) stonden ingeschreven. Wanneer deze leerlingen op 1 oktober (T) niet meer ingeschreven staat en nog niet in het bezit is van een startkwalificatie, dan is dit volgens de definitie een voortijdig schoolverlater.

Bijlagen

Bijlage 1: Wijkprofielen

Om een beeld te geven van de verschillende wijken, volgt hier een kort profiel van alle wijken⁴⁰ (voor een overzicht waar deze wijken precies liggen, zie Kaart 1 van Bijlage 3). De volgorde waarin ze worden besproken is dezelfde als in de tabellen die in de wijkmonitor staan; eerst worden de krachtwijken besproken, daarna de GSO-Noord en GSO-Zuid wijken gevolgd door de overige wijken.

Krachtwijken

Klarendal

Klarendal is één van de meest centraal gelegen en oudste wijken van de stad. De wijk is een van oorsprong dichtbebouwde 19e eeuwse volkswijk met weinig groen. Ongeveer 40% van de woningen dateert op dit moment nog van voor de Tweede Wereldoorlog. Er is laatstelijk in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw op grote schaal gesaneerd en nieuwbouw gerealiseerd (stadsvernieuwingsoperatie). De bevolkingsamenstelling veranderde weinig omdat er primair gebouwd werd voor de buurt. De woningvoorraad bestaat overwegend uit (kleine) ééngezinswoningen en meergezinswoningen in de huursector. De woningcorporaties verkopen sinds kort in beperkte mate huurwoningen.

Vanouds was er sprake van een gemengd leefmilieu met relatief veel bedrijvigheid in de wijk. Na een afname daarvan in het kader van de saneringen uit de vorige eeuw, wordt nu gestuurd op groei, onder meer door de ontwikkeling van een modekwartier in Klarendal.

Tegenover het beeld van Klarendal als een typisch Arnhemse volkswijk staat dat de bewoners gemiddeld niet langer in Klarendal wonen dan in de meeste andere wijken. De werkloosheid (10,8%) is de afgelopen 5 jaar sterker gedaald dan in de andere krachtwijken, maar bevindt zich nog royaal boven het stedelijk gemiddelde (7,7%). Het gemiddeld inkomen is de laatste 5 jaar licht gestegen, spiegelt zich aan het gemiddeld inkomen in de andere krachtwijken, maar blijft achter bij de gemiddelde stedelijke groei. Het groeiend aandeel hoogopgeleiden in de wijk duidt op een tendens tot 'gentrification'⁴¹. De wijk biedt een aantrekkelijk milieu voor studenten en creatieve ondernemers.

Klarendal heeft een zeer goed voorzieningenniveau. Naast onderwijsvoorzieningen is er een relatief groot aantal andere voorzieningen (winkels, sociaalculturele voorzieningen, horeca, een sporthal en speelvoorzieningen). In de wijk is een moskee gevestigd. Het draagvlak van bepaalde maatschappelijke voorzieningen, waaronder de scholen, kalft af door de gewijzigde bevolkingssamenstelling en opbouw. In het geplande Multifunctioneelcentrum (MFC) zullen de twee overgebleven basisscholen samengaan in één nieuwe wijksschool.

Arnhemse Broek

Het Arnhemse Broek is een volkswijk tussen binnenstad en het inmiddels gerevitaliseerd binnenstedelijk bedrijventerrein 't Broek direct aan de Rijn. Het grootste deel van de woningen in de wijk is van voor de oorlog. De wijk Het Arnhemse Broek bestaat uit vier buurten: Het Broek, van Verschuierwijk, Rijnwijk en een deel van het Statenkwartier. Het Arnhemse Broek heeft het karakter van een echte volkswijk met van oudsher eigenzinnige trekken en een wantrouwende houding tegenover gezagsdragers, die in tijden van crises tot een sterke saamhorigheid heeft geleid. Het Arnhemse Broek wordt verder gekenmerkt door een zwakke en

⁴⁰ Voor een groot deel gebaseerd op de informatie uit wijkactieplannen.

⁴¹ Engelse term die gebruikt wordt om de opwaardering van een buurt of stadsdeel op sociaal, cultureel en economisch gebied aan te duiden. Gentrification heeft doorgaans betrekking op binnenstedelijk verhuisgedrag van hogere welstandsklassen en of alternatieve scenes, waarbij tevens sprake is van een revitalisering van buurten. De herwaardering van een buurt gaat gepaard met een (snelle) stijging van de prijzen voor onroerend goed.

kwetsbare sociale structuur, een laag gemiddeld inkomen, hoge langdurige werkloosheid en laag opleidingsniveau met veel aandachtsléerlingen in basis- en voortgezet onderwijs.

In de wijk staan relatief veel kleine woningen, waaronder veel rijtjeshuizen. Het is een echte woonwijk met weinig groen. Na de Tweede Wereldoorlog vond er instroom plaats vanuit de gesloopte/gebombardeerde sloppenwijken van de zuidelijke binnenstad. Dit resulteerde in een relatief slechte naam van de wijk. Inmiddels heeft er flinke herstructurering plaatsgevonden. Arnhemse Broek kent betrekkelijk weinig voorzieningen. Inwoners ervaren een vooruitgang van de wijk.

Presikhaaf-West

Presikhaaf-West is het westelijk deel van het grote stadsdeel Presikhaaf. De wijk is voor bijna de helft direct na de Tweede Wereldoorlog gebouwd en de andere helft in de jaren '60. Een klein deel van de woningen dateert uit de jaren '90 (herstructurering). De wijk heeft veel portiekflats en veel woningwetwoningen. Park Presikhaaf, maar ook de directe omgeving van de woningen biedt veel groen en recreatiemogelijkheden. Het is een typische jaren '50-'60 wijk. Op dit moment en in de komende jaren wordt Presikhaaf-West geherstructureerd. Er wordt aanzienlijk gesloopt en nieuw gebouwd. Een deel van de bodem in de wijk is verontreinigd, met name het zuidelijk deel van Presikhaaf. Dit is het gevolg van het in het verleden storten van stedelijk afval. Daarnaast is er sprake van geluidshinder en problemen met de luchtkwaliteit als gevolg van de ingesloten ligging tussen industrieterreinen en de aanwezigheid van het spoor. Tot de jaren '80 was de wijk zeer populair bij de bewoners. Oudere bewoners willen graag oud worden in de wijk.

Vanaf de jaren '80 zien we een instroom van sociaaleconomisch zwakkeren met andere levensstijlen. Er wonen nu relatief veel niet-westerse allochtonen. De werkloosheid is relatief hoog, inkomens laag en er zijn veel schoolverlaters. Naast veel onderwijsvoorzieningen heeft de wijk buurtwinkelconcentraties in de vorm van winkelstrips. Het Winkelcentrum Presikhaaf heeft een stedelijke functie. Er zijn in Presikhaaf verschillende sportverenigingen actief die ook redelijk georganiseerd zijn. Daardoor is de potentie om georganiseerd te sporten in Presikhaaf aanwezig, deze wordt echter lang niet ten volle benut. Er zijn goede sociaal-culturele voorzieningen.

Malburgen-West

Malburgen-West is een wijk gelegen in Arnhem-Zuid, aan de Rijn. Het is van oorsprong een grotendeels net naoorlogse wijk (er is een klein aantal woningen van voor de Tweede Wereldoorlog). Herstructurering is in de wijk op volle gang. Grote aantallen woningen worden gesloopt en vervangen door nieuwbouw. Wijkbewoners ervaren met de nieuwbouw, na de sloop, verbetering. In Malburgen-West staan aanzienlijke aantallen portiekflats met minder aantrekkelijk groen. De oudere woningvoorraad bestaat vooral uit goedkope huur. Wat betreft de bevolkingssamenstelling is het aandeel niet-westerse allochtonen in de wijk relatief groot. De voorzieningen krijgen een impuls door de herstructurering. Scholen en sportvoorzieningen bevinden zich (nog steeds) aan de randen van de wijk. Het voorzieningenniveau en de werkgelegenheid in de wijk is beperkt. In de nabijheid van de wijk zijn uiterwaarden en natuurpark Meinerswijk.

Malburgen-Oost (Noord)

Malburgen-Oost (Noord) ligt in Arnhem-Zuid, naast Malburgen-West, Malburgen-Oost (Zuid) en de Rijn. Het is een deels vooroorlogse, deels kort naoorlogse wijk. Er staan relatief veel zeer kleine woningen maar ook twee-onder-één-kappers. De wijk kent een hoge instroom van sociaal-economisch zwakkeren en starters. Er is relatief hoge werkloosheid en het scholingsniveau is laag. Aan de wijk is recentelijk een nieuw gebied toegevoegd: Stadseiland.

De leeftijdsopbouw in de wijk komt redelijk overeen met de leeftijdsopbouw van Arnhem als geheel, met enige oververtegenwoordiging van mensen tussen de 20 en 30 jaar. Naast onderwijsvoorzieningen zijn er buurtwinkelsteunpunten (eenzijdig en verouderd). De wijk kent slechte winkelstrips die een gevoel van onveiligheid geven. Op het gebied van groenvoorzieningen heeft de wijk relatief slechte groene structuren en er zijn weinig ontmoetingsplekken.

Malburgen-Oost (Zuid)

Malburgen-Oost (Zuid) is een wijk gelegen in Arnhem-Zuid, omsloten door Malburgen-Oost (Noord), Vredenburg/Kronenburg en Malburgen-West. Het is een divers, weinig homogeen gebied. Zo is daar bijvoorbeeld het gebied nabij Zeegsingel en de Drieslag, Eimersweide, Immerloo I, de flats van Immerloo II en het Duifje. Bepaalde delen van de wijk liggen vanouds min of meer aan de rand (Immerloo I, het Duifje). Malburgen-Oost (Zuid) kent redelijk succesvolle delen (bijvoorbeeld nabij winkelcentrum de Drieslag), maar ook zeer zwakke delen. Het opleidingsniveau is niet overal hetzelfde, sommige delen scoren gemiddeld zeer laag. Malburgen-Oost (Zuid) behoort tot de wijken met de hoogste concentraties niet-westerse allochtonen. Zo is het percentage niet-westerse allochtonen in flats Immerloo II relatief hoog (nabij de 60%). Gezinnen met kinderen wonen vooral in de hoogbouwflats. Er zijn relatief veel huishoudens die uit éénoudergezinnen bestaan. De wijk heeft betrekkelijk weinig voorzieningen, op het grote wijkwinkelcentrum voor heel Malburgen na. Wel zijn er middelbaar onderwijsvoorzieningen langs de randen van de wijk. In de nabijheid van de wijk ligt het Immerloopark. Herstructurering (sloop) is in sommige delen van de wijk volop in gang.

GSO-Noord

St.Marten/Sonsbeek-Zuid

De wijk St.Marten/Sonsbeek-Zuid ligt iets ten noorden van het Arnhemse centrum. St.Marten is qua oppervlakte één van de kleinste wijken van de stad. Tegelijkertijd is het de dichtst bebouwde wijk. Het deel Sint Marten sluit aan op grote delen van de wijk Klarendal, qua typering. Er is relatief veel huur, woningen zijn klein en er is erg weinig groen. De dichte bebouwing in de wijk komt oorspronkelijk van eind 19^e, begin 20^e eeuw. In het noordelijk deel van de wijk zal op korte termijn nieuwbouw worden gerealiseerd. Vanouds stond de wijk bekend vanwege de drugshandel. Nog steeds is er sprake van een concentratie van coffeeshops (5 in een relatief klein gebied). Met name de omgeving Hommelse Poort wordt als onveilig ervaren en krijgt extra aandacht. Werkloosheid en gemiddeld inkomen spiegelen zich aan Klarendal. Dat geldt ook voor het aandeel studenten en creatieve ondernemers. De wijk profileert zich momenteel vooral door projecten in de sfeer van ecologie en duurzaamheid.

Het deel Sonsbeek-Zuid heeft een duidelijk ander karakter. Het zal waarschijnlijk dit deel zijn dat de totale wijk een 'gentrification'⁴² imago geeft. In Sonsbeek-Zuid zijn relatief veel meer koopwoningen, en er is veel meer groen in en om woningen. De werkloosheid is er aanmerkelijk lager, ruim onder het stedelijk gemiddelde en het gemiddeld opleidingsniveau en het gemiddeld inkomen royaal hoger.

⁴² Engelse term die gebruikt wordt om de opwaardering van een buurt of stadsdeel op sociaal, cultureel en economisch gebied aan te duiden. Gentrification heeft doorgaans betrekking op binnenstedelijk verhuisgedrag van hogere welstandsklassen en of alternatieve scenes, waarbij tevens sprake is van een revitalisering van buurten. De herwaardering van een buurt gaat gepaard met een (snelle) stijging van de prijzen voor onroerend goed.

Geitenkamp

Geitenkamp is een zeer karakteristieke gemengde arbeiders- en middenklassenwijk uit de jaren '20, gelegen in het noorden van de stad. De wijk heeft een bijzondere opzet en architectuur. Het is opgezet als een dorp (marktplein). De bijzondere architectuur wordt versterkt door de sterke hoogteverschillen. Onlangs heeft de wijk de status van rijksbeschermd stadsgezicht gekregen. Geitenkamp kan de meest "Arnhemse" wijk genoemd worden; de meeste mensen in de wijk zijn geboren en getogen Arnhemmers. Het aandeel inwoners met een niet-westerse achtergrond is veel lager dan in de andere krachtwijken.

Inwoners van Geitenkamp hebben over het algemeen een laag inkomen, het gemiddelde spiegelt zich aan dat van de overige krachtwijken. Het gemiddeld opleidingsniveau is lager. Er is sprake van een hoge en in veel gevallen langdurige werkloosheid (relatief veel "witte" armoede en werkloosheid van generatie op generatie). In het verleden vonden veel Geitenkampers werk in de bouw en in de dienstverlening. Met het project 'Geitenkamp Gildenwijk' wordt geprobeerd dit nieuw leven in te blazen en het ondernemen in de wijk te stimuleren.

GSO-Zuid

Elderveld

Elderveld is gelegen in Arnhem-Zuid, ten oosten van de nieuwbouwwijk Schuytgraaf. Het is een typische jaren '70 wijk met enkele flats en veel ééngezinswoningen. De wijk wordt doorsneden met heel veel groenpartijen. Elderveld is, wat betreft de opzet, een typische bloemkoolwijk. Het is een rustige woonwijk met een klein winkelcentrum. Het wijkwinkelcentrum is vrij recent opgeknapt. Aan de Drielsedijk zijn sportvelden en het volkstuincomplex Steenen Kamer gevestigd. Wel kent Elderveld zware infrastructuur langs de randen. De woningen zijn relatief goedkoop. Ruim de helft van de woningvoorraad betreft huurwoningen. Het merendeel van de woningen zijn ééngezinswoningen. Elderveld bevindt zich in een fase waarin de grijze druk toeneemt. De kinderen uit de gezinnen die hier in de jaren '70 en '80 zijn geboren, zijn opgegroeid.

Het aantal werkzoekenden ligt voor Elderveld als geheel royaal onder het Arnhemse gemiddelde. Voor Elderveld Noord is de situatie het minst gunstig. Het gemiddelde inkomen is daar ook lager dan het Arnhemse gemiddelde. Voor Elderveld als geheel ligt het gemiddelde inkomen boven het Arnhemse gemiddelde.

De Laar

De Laar is een wijk gelegen ten zuiden van Elderveld en Elden, naast Schuytgraaf. De wijk werd gebouwd in de jaren '70-'80. Hij wordt door de Batavierenweg verdeeld in De Laar-West en De Laar-Oost en ligt ten westen van de A325. Het is een typische bloemkoolwijk, met veel groen. De opzet van de wijk is gesloten. Langs de randen kent De Laar zware infrastructuur, gelegen in het groen. De woningen dateren uit een iets latere periode dan Elderveld, en zijn vaak wat kleiner. De helft van de woningvoorraad bestaat uit huurwoningen. Het merendeel van de woningen bestaat uit eengezinswoningen.

De wijk kent scholen, kleine winkelcentra, sportvoorzieningen en een kinderboerderij. Het recreatiegebied Rijkerswoerdseplassen is in de nabijheid. De meubelboulevard is, als een toch wat vreemde eend in de bijt, aan de noordrand van het woongebied gelegen.

De werkloosheidscijfers zijn in De Laar gunstiger dan voor Arnhem als geheel en vergelijkbaar met Elderveld. Het gemiddeld besteedbaar inkomen ligt boven het Arnhemse gemiddelde.

Vredenburg/Kronenburg

Kronenburg en Vredenburg zijn gebouwd in de jaren '70-'80. Vredenburg was (met Elderveld) de eerste uitbreiding van Arnhem ten zuiden van de vroeg-naoorlogse wijk Malburgen. De wijk kende oorspronkelijk een verdeling van 2/3 huur en 1/3 koop. Door verkoop van huurwoningen heeft de verhouding zich ontwikkeld naar 1/2-1/2. Er staan relatief veel grote (rijtjes-/doorzon-) woningen uit die periode, gecombineerd met relatief veel HAT-eenheden en bejaardenwoningen/verzorgingsflats. Hierdoor wonen er ook relatief veel ouderen in de wijk. Aan de rand staan zogenaamde kastelenflats.

Kronenburg is gebouwd in de nabijheid van het overdekte winkelcentrum, met een winkelfunctie voor de hele zuidelijke stadshelft en met regionale uitstraling. Het grootste deel van de woningvoorraad in Kronenburg bestaat uit huurwoningen. Het merendeel bestaat uit meergezinswoningen.

De wijk kenmerkt zich door een grote concentratie inwoners die op een klein oppervlak wonen aan het water en tussen het groen. De structuur van de wijk is niet altijd even helder. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat omsluiting door snelwegen zou plaatsvinden. De wijk kent veel voorzieningen in de woonomgeving (onderwijs, brandweer, politie, drugshulpverlening, RIBW-panden etc.). De randen van de wijk zijn bijzonder te noemen door de aanwezigheid van water en moeras.

Werkloosheid is vooral een belangrijk item onder bewoners in Kronenburg. Het aantal werkzoekenden ligt beduidend boven het Arnhemse gemiddelde. Ook het gemiddelde inkomen wijkt in Kronenburg negatief af van Arnhem. In Vredenburg ligt het gemiddelde inkomen boven het Arnhems gemiddelde.

Overige wijken

Centrum

Het Centrum bestaat, voorzover binnen de singels uit de oude stad, met daarnaast enkele aangrenzende gebieden uit de 19^e eeuw (omgeving station, Weerdjes en de voorstad nabij de vroegere haven). Nu is het vooral winkel- en uitgaansgebied en een woongebied. Het woongebied is met name gerealiseerd tussen de jaren '50 en '90 na de kaalslag als gevolg van de Tweede Wereldoorlog en de periode daarna, dat nu deels aan herstructurering toe is; het Rijnbooggebied. Stedelijke vernieuwing in dat gebied zal een aantrekkelijker woon-, werk-, winkel- en voorzieningengebied moeten opleveren als aanvulling op de binnenstad en verbinding naar de Rijn. Het voorzieningenniveau in het Centrum, één van de belangrijkste centrumgebieden in het oosten van het land, is hoog.

Spijkerkwartier

De wijk Spijkerkwartier grenst aan de noordoost kant van de wijk Centrum. Relatief veel woningbouw in de wijk dateert uit de 19e eeuw. Naast relatief luxe opgezette woningen is er ook sprake van façadebouw. In de jaren '80 heeft sanering van de slechtste woningen plaatsgevonden (in Rietenbeek, Spoorhoek). In het verleden was de wijk vooral bekend vanwege het prostitutiegebied en de drugsoverlast. Deze zijn geheel dan wel goeddeels verdwenen. De wijk heeft een behoorlijk gemengd leefmilieu; er wonen relatief veel starters en jongeren. Dit blijkt wel uit het grote aandeel éénpersoonshuishoudens en de jonge leeftijdsopbouw. Er is sprake van 'gentrification'⁴³. Voorzieningen zijn duidelijk aanwezig in de wijk, waaronder winkels, horeca en andere bedrijvigheid. Het is een dicht bebouwde wijk en er

⁴³ Engelse term die gebruikt wordt om de opwaardering van een buurt of stadsdeel op sociaal, cultureel en economisch gebied aan te duiden. Gentrification heeft doorgaans betrekking op binnenstedelijk verhuisgedrag van hogere welstandsklassen en of alternatieve scenes, waarbij tevens sprake is van een revitalisering van buurten. De herwaardering van een buurt gaat gepaard met een (snelle) stijging van de prijzen voor onroerend goed.

is weinig groen in de straten. Inwoners van Spijkerkwartier zijn in de loop van de jaren minder verloedering gaan ervaren en zien een vooruitgang van de buurt.

Presikhaaf-Oost

De wijk Presikhaaf-Oost bevindt zich in het oostelijk deel van de stad. De wijk is gebouwd in de periode 1960 – 1970. Met name het centrumdeel rondom het winkelcentrum Presikhaaf is hoogbouw, maar ook de andere delen waar sprake is van een mix van etagewoningen en ééngezinswoningen heeft de typische karakteristieken van een ruim opgezette jaren '60 – '70 wijk met gestempelde bouw. Er is sprake van een gedifferentieerd aanbod van woningen. Park Presikhaaf, maar ook de directe omgeving van de woningen biedt veel groen en recreatiemogelijkheden. Het karakter van de wijk en het type bewoners (vanouds veel werknemers van de Algemene Kunstzijde Unie, één van de onderdelen waaruit AKZO is ontstaan) is langzaam aan het veranderen maar die verandering is minder ver voortgeschreden dan in Presikhaaf-West.

Velperweg e.o.

De wijk Velperweg e.o. is een diffuus gebied. Deels staat er oude villabewoning langs de Velperweg. De gebieden langs de drukke as Velperweg zijn in hoge mate verzakelijkt. Daarnaast zijn er buurten als Plattenburg (een oude dorpskern), Molenbeke, Angerenstein, Paasberg, Wellenstein. Relatief sterk vergrijsd gebied onder andere als gevolg van de aanwezigheid van vele woonvormen voor senioren. Er is in het gebied (Teijin, voormalig AKZO, ING) veel bedrijvigheid aanwezig. Het gebied wordt doorsneden door diverse groengebieden en landgoederen zoals Angerenstein en Bronbeek. Met zijn versnippering kent het gebied eigenlijk geen duidelijke kern. Met name de buurten Angerenstein en Bronbeek/Paasberg, in belangrijke mate daterend uit het Interbellum, worden gerekend tot de aantrekkelijke, relatief dure woonbuurten van Arnhem. Paasberg was vanouds een wijk voor o.a. kantoorpersoneel van de AKU⁴⁴. Angerenstein kende veel ambtenaren en vrije beroepen.

Alteveer/Cranevelt

Alteveer is tussen de twee Wereldoorlogen ontwikkeld als buurt voor de middenstand en hogere ambtenaren met een gouden randje aan de noordoostzijde. Cranevelt is één van de laatste woonbuurten die na de Tweede Wereldoorlog is ontwikkeld. Gelegen in het bos is het de bedoeling geweest Cranevelt op te zetten analoog aan een Fins woongebied in het dennenbos. Dominant in het gebied is de aanwezigheid van het Ziekenhuis Rijnstate op het vroegere Gemeenteziekenhuisterrein. Daarnaast wordt het gebied omzoomd door de begraafplaats Moscowa, en diverse toeristische voorzieningen aan de Schelmseweg (Burgers Zoo, Openluchtmuseum) en monumentale parken als Sonsbeek en Zijpendaal. Ook Alteveer en Cranevelt waren/zijn relatief vergrijsd, maar de laatste jaren is er weer sprake van nieuwe instroom. Dagelijkse voorzieningen in de buurt zijn maar beperkt aanwezig.

Monnikenhuizen

Monnikenhuizen is een jaren '50 wijk. Redelijk divers gebied gerangschikt rondom de Geitenkamp. Seniorenwoonvormen bij de Drie Gasthuizen. Jaren '50 villa's richting Hoogte 80. Aantrekkelijke nieuwbouw op het voormalig Vitesse terrein. Daarnaast jaren '50 buurtje op Monnikenhuizen dat qua sociale structuur sterk op de Geitenkamp begint te lijken, met dien verstande dat de ééngezinswoningen de stedenbouwkundige kwaliteit van de Geitenkamp missen. Beeld van een verarmende buurt. Aan de oostzijde biedt de Arnhemse Allee weer een aantrekkelijker woonklimaat met een sterkere sociale structuur.

⁴⁴ Algemene Kunstzijde Unie, één van de onderdelen waaruit AKZO is ontstaan.

Burgemeesterswijk/Hoogkamp

Burgemeesterswijk/Hoogkamp is één van de oudere wijken in het noordwesten van de gemeente. In de Leefbaarometer het donkergroene gebied van Arnhem. Aantrekkelijke woningen in een aantrekkelijke woonomgeving. Van oorsprong is het een regentenwijk (provincieambtenaren, medewerkers van justitie enz.) met relatief hoge huishoudinkomens. Het gebied is voor het merendeel gebouwd na de aankoop van Sonsbeek rond de eeuwwisseling (19^e-20^e eeuw, het Burgemeesterskwartier) en in de jaren '20 en '30 (Hoogkamp). Het is een gebied met de hoogste gemiddelde WOZ-waarde van woningen in Arnhem en veel koopwoningen. Minder vergrijsd dan vergelijkbare wijken aan de noordrand van Arnhem als Klingelbeek en Alteveer/Cranevelt. De huishoudens zijn wat groter dan gemiddeld in Arnhem.

Schaarsbergen e.o.

De wijk Schaarsbergen e.o. bestrijkt het hele Arnhemse gebied ten noorden van de Schelmseweg. Het is een buitengebied waarvan het overgrote deel in beslag wordt genomen door agrarische- en natuurgebieden. Het is in gebruik voor militaire (kazernes, vliegveld Deelen), recreatieve (Burgers Zoo, Openlucht Museum) en sportieve doeleinden of behoort tot allerlei instellingen. De wijk heeft betrekkelijk klein woongebied (het dorpje Schaarsbergen en de buurt Noordoost van Schaarbergen).

Heijenoord/Lombok

Heijenoord/Lombok is deels oude stadsuitleg uit de 19^e en het begin van de 20^e eeuw aan de westzijde van de stad. Vanaf de jaren '40 van de 19^e eeuw wordt het doorsneden door het spoor. Delen van Heijenoord zijn later gerealiseerd. Het is een gemêleerd gebied. Voor een deel is er sprake van luxe bebouwing in herenhuizen in de toenmalige heuvels ten noordwesten van de stad. Voor een deel is er sprake van vroege sociale woningbouw in Lombok en op Heijenoord. Het gebied heeft zich na renovaties en door een zekere 'gentrification'⁴⁵ al vanaf de jaren '80 meer en meer onttrokken aan het predicaat achterstandsbuurt, ook al zijn er in bepaalde delen nog zeer kleine wooneenheden. Het gebied wordt omzoomd door diverse voorzieningen, met name zorginstellingen en de koepelgevangenis. Het spoor is een bepalend element in het gebied.

Klingelbeek

Klingelbeek is een relatief kleine gemêleerde wijk in de stuwwal. Gebaseerd op oude buurtschap Klingelbeek, herkenbaar in de afwisselende lintbebouwing aan de Klingelbeekseweg en de latere toevoeging van hoofdzakelijk jaren '30 woningen in Hoogstede. Beperkte dichtheid van bewoning, veel groen, onder meer door de aanwezigheid van de Rosandepolder, het KEMA-terrein (Arnhems Buiten) en een deel van het middengebied tussen Utrechtseweg en Klingelbeekseweg. Nabijheid van de rivier en de aanwezigheid van een beek op de rand van twee gemeenten. Villa's, instituten en woonvormen voor senioren gaan gepaard met ééngezinswoningen, groot en klein, en appartementen.

In het middengebied tussen de Utrechtseweg en de Klingelbeekseweg is nieuwbouw gepland. Er zullen circa 100 woningen verrijzen, waardoor naar verwachting de huidige vergrijzing zal afnemen en de bebouwingsdichtheid aanmerkelijk zal toenemen.

Bezoekerscentrum Electrum is inmiddels gesloten. Dat geldt ook voor het St. Eusebiushuis (één van de historische buitenhuizen) van de fraters van Utrecht. Op de plaats van het Electrum is nieuwbouw gepland. De nieuwe functie voor het Eusebiushuis is nog onbekend. Er is een actieve wijkvereniging die veel organiseert, maar bedrijvigheid in een andere vorm is minimaal. In de wijk zijn wel de nodige zzp-ers gehuisvest, met name op het terrein van gezondheidszorg.

⁴⁵ Engelse term die gebruikt wordt om de opwaardering van een buurt of stadsdeel op sociaal, cultureel en economisch gebied aan te duiden.

Elden

Elden is een dorp in de stad. Het maakte oorspronkelijk deel uit van de gemeente Elst maar in 1966 is het bij Arnhem gevoegd. Het streven naar het behoud van de naam Elden, gemeente Arnhem, duidt erop dat sommigen zich meer Eldenaar dan Arnhemmer voelen. De wijk heeft een duidelijke dorpsstructuur met de sociale cohesie vandien. Het heeft een redelijk stabiele bevolkingssamenstelling.

Het wordt afgegrensd door zware infrastructuren en dijken van zijn omgeving, dat een naar binnen gericht beeld oproept en staat in die zin min of meer model voor Elderveld en De Laar. Er is een sterke, maar niet echt merkbare, grijze druk mede als gevolg van de aanwezigheid van zorginstellingen en seniorenwoonvormen aan de zuidrand.

Rijkerswoerd

Rijkerswoerd is de voorlaatste uitbreidingswijk van Arnhem. De wijk is relatief gemêleerd van samenstelling. De omvang van de huishoudens is vaak ook groter dan het Arnhemse gemiddelde. Met de afronding van de grootschalige nieuwbouw in de eerste helft van de jaren '90 is de wijk inmiddels begonnen aan een tweede ontwikkelingsfase. Er is relatief veel opgroeiende jeugd, de huishoudinkomens (alhoewel gelet op de hoeveelheid tweeverdieners) zijn nog relatief hoog, maar de tendens zal dalend zijn. Realisatie van de nieuwbouwwijk Schuytgraaf kan veranderingen in de samenstelling met zich meebrengen.

Schuytgraaf

Schuytgraaf is een Vinex locatie. Typische nieuwbouwwijk van dit millennium. Veel jaren '30 retro. De wijk is in ontwikkeling, het is een pioniersbuurt, hierdoor gebeurt er ook veel, ook op activiteitengebied. Veel voorzieningen moeten nog komen. Groen en infrastructuur moet nog groeien. Er wonen relatief veel jonge gezinnen met dubbel werkende ouders. Diversiteit is aanwezig in de woonbuurten waardoor er ook verschillen zijn in inkomen en/of opleiding. Schuytgraaf ligt enigszins afgesloten en wordt door de spoorlijn Arnhem-Nijmegen gescheiden van de wijken Elderveld en De Laar.

Bijlage 2: Verantwoording

Wijken en wijkgroepen

De wijk is de (laagste) primaire eenheid van analyse in deze rapportage. De keuze om niet verder in te zoomen op buurtniveau heeft enerzijds te maken met beschikbaarheid en betrouwbaarheid van (enquête) data en is anderzijds ook praktisch van aard. Er zijn immers 81 buurten (waarvan een klein deel overigens nauwelijks inwoners heeft) wat de overzichtelijkheid van de presentatie niet bevordert. Overigens bieden andere instrumenten wel degelijk mogelijkheden om ook op buurtniveau (of zelfs op clusters van 6 positie postcode gebieden) data in te zien, zoals de Leefbaarometer.

Los van de indeling in 24 wijken is ook een indeling gemaakt in vier wijkgroepen. Deze indeling is gebaseerd op het feit dat Arnhem een viertal krachtwijken en een vijftal GSO-III wijken kent. Deze wijken worden opgedeeld in de noordelijke GSO-III wijken en de zuidelijke GSO-III wijken. Als laatste worden de overige wijken samengenomen. De vier wijkgroepen worden in de volgende subparagrafen kort besproken. Daarna wordt kort de wijkindeling besproken zoals gebruikt voor het wijkgericht werken en de kaarten die inzicht geven in de verschillende wijkindelingen.

Krachtwijken (voorheen Vogelaarwijken)

In mei 2007 heeft toenmalig minister Ella Vogelaar van het Ministerie van Wonen, Wijken en Integratie (WWI) op basis van verschillende indicatoren 40 wijken in 18 steden aangewezen die extra hulp ontvangen van het kabinet Balkenende IV. Binnen tien jaar wil het kabinet deze wijken hebben veranderd in wijken 'waar mensen kansen hebben en waar het prettig is om te wonen' (website ministerie VROM en WWI). Om dit te bereiken wordt er ingezet op vijf terreinen: wonen, werken, leren en opgroeien, integreren en veiligheid (zie <http://www.vrom.nl> (wijkenaanpak) voor nadere informatie). In Arnhem zijn daar nog twee thema's aan toegevoegd: sport en cultuur en achter de voordeur.

De krachtwijken die het Ministerie van WWI heeft aangewezen bestaan 4-cijferige postcodegebieden. Arnhem heeft zes postcodegebieden aangewezen gekregen, namelijk 6828, 6822, 6826, 6832, 6833 en 6841. WWI kent op basis van deze postcodes vier krachtwijken in Arnhem: Arnhemse Broek, Klarendal, Presikhaaf en Malburgen/Immerloo.

Helaas corresponderen de zes gehanteerde postcodegebieden niet één op één met de wijkindeling zoals deze door het CBS en O&S wordt aangehouden (dit wordt ook duidelijk zichtbaar in de kaarten in Bijlage 3). Hierdoor kan verwarring ontstaan, bijvoorbeeld als het gaat om verdeling van budgetten die gemoeid zijn bij de krachtwijken. De zes gehanteerde postcodegebieden die de krachtwijken vormen en die door WWI zijn aangewezen corresponderen (grotendeels) met de volgende zeven wijken, die in de wijkindeling van het CBS en O&S worden gehanteerd: Klarendal, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek, Presikhaaf-West, Malburgen-West, Malburgen-Oost (Zuid) en Malburgen-Oost (Noord). Ofschoon het Spijkerkwartier in het postcodegebied (6828) van de krachtwijk Arnhemse Broek valt, wordt de wijk vanuit de gemeente, als het gaat om extra inzet en middelen, niet als krachtwijk behandeld. Daarom is gekozen deze wijk onder de overige wijken te scharen. Wanneer er in de Wijkmonitor 2010 wordt gesproken over de krachtwijken dan gaat het dus om Klarendal, Arnhemse Broek, Presikhaaf-West, Malburgen-West, Malburgen-Oost (Zuid) en Malburgen-Oost (Noord).

GSO-III wijken

Naast de vier krachtwijken heeft Arnhem ook vijf wijken die deel uit maken van het Gelders Stedelijk Ontwikkelingsbeleid – 3^e fase (GSO-III). Sinds 2001 voert de Provincie dit ontwikkelingsbeleid, dat als doel heeft de leefbaarheid te versterken in acht centrumsteden: Apeldoorn, Arnhem, Doetinchem, Ede, Harderwijk, Nijmegen, Tiel en Zutphen.

De GSO-III wijken in Arnhem zijn Geitenkamp, St. Marten/Spoorhoek, Elderveld, De Laar en Vredenburg/Kronenburg. De GSO-III wijken zijn geselecteerd omdat zij ook meer dan gemiddeld problemen ervaren, maar niet tot de 40 krachtwijken behoren⁴⁶. In deze wijken worden investeringen gedaan en maatregelen genomen die betrekking hebben op de verkeers- en sociale veiligheid, het versterken van de sociale structuur, betere voorzieningen voor sport, spel en ontmoeting van jongeren en ouderen, meer kwaliteit van de openbare ruimte en de aanpak van individuele problemen.

Helaas bestaat St. Marten/Spoorhoek niet in de wijkindeling van het CBS en O&S. Wel bestaat de wijk St.Marten/Sonsbeek-Zuid die deels correspondeert met St.Marten/Spoorhoek. Een klein deel van de wijk Spijkerkwartier, namelijk Spoorhoek, zou hier aan moeten worden toegevoegd én het deel Sonsbeek-Zuid zou hier van af moeten, om volledig te zijn. Kaart 4 geeft de ligging van St.Marten/Spoorhoek weer.

Om een beeld te kunnen schetsen van de staat van St.Marten/Spoorhoek betekent de nodige aanpassingen in registratiebestanden. Daarnaast is het de vraag of het mogelijk is enquête gegevens voor dit gebied te presenteren. Een aparte analyse die een beschrijving geeft van de staat van St.Marten/Spoorhoek zou daarom aan te bevelen zijn. In de Wijkmonitor 2010 is gekozen de wijk St.Marten/Sonsbeek-Zuid te hanteren.

De GSO-III wijken zijn in de wijkmonitor opgedeeld in twee groepen: de noordelijke GSO-III wijken en de zuidelijke GSO-III wijken. Dit onderscheid is gemaakt omdat binnen de gemeente de zuidelijke GSO-III wijken vaak als één wijkgroep wordt gezien.

De noordelijke GSO-III wijken zijn: Geitenkamp en St. Marten/Sonsbeek-Zuid.

De zuidelijke GSO-III wijken zijn: Elderveld, De Laar en Vredenburg/Kronenburg.

Overige wijken

Naast de krachtwijken en GSO-III wijken blijft een groep van 13 wijken over. Deze wijken worden in de wijkmonitor gezamenlijk besproken. De overige wijken zijn Centrum, Spijkerkwartier, Presikhaaf-Oost, Velperweg e.o., Alteveer/Cranevelt, Monnikenhuizen, Burgemeesterswijk/Hoogkamp, Schaarsbergen e.o., Heijenoord/Lombok, Klingelbeek, Elden, Rijkerswoerd en Schuytgraaf.

Relatie met wijkindeling wijkgericht werken

Bij het wijkgericht werken wordt een onderscheid gemaakt naar aanpakwijken, preventiewijken en beheerwijken. Het belangrijkste onderscheid met de bovengenoemde indeling is dat, naast de vier krachtwijken, ook Geitenkamp tot de aanpakwijken wordt gerekend. Verder is de groep preventiewijken duidelijk groter dan de groep GSO-III wijken. Voor deze wijkindeling wijkgericht werken is niet gekozen omdat daarmee de wijkmonitor minder bruikbaar zou worden voor de verantwoording naar Rijk en Provincie.

⁴⁶ Geitenkamp neemt in deze rij een bijzondere positie in. De gemeente Arnhem heeft namelijk besloten om Geitenkamp gezien de achterstandspositie vanuit gemeentelijke middelen dezelfde steun te bieden als de vier krachtwijken.

Kaarten

Om de vierdeling van de wijken, de complexiteit van het overlappen van wijken volgens de verschillende definities, en de relatie met de indeling wijkgericht werken helder te maken is in Bijlage 3 van de wijkmonitor een vijftal kaarten opgenomen. Deze kaarten tonen de wijkindeling zoals gehanteerd door het CBS en O&S (Kaart 1), de krachtwijken zoals gedefinieerd door het Ministerie van WWI en de daarmee samenhangende postcodegebieden in Arnhem (Kaart 2). Ook de GSO-III wijken worden aangegeven. Meteen valt op dat de postcodegrenzen niet één op één samenvallen met de wijkgrenzen (Kaart 3). Kaart 4 geeft een beeld van Spoorhoek zoals deze bij het wijkgericht werken wordt gehanteerd. Kaart 5 geeft een beeld van de aanpakwijken, preventiewijken en beheerwijken.

Databronnen

In de Wijkmonitor 2010 worden verschillende databronnen gebruikt om de staat van de wijk te beschrijven. Deze databronnen zijn onder te verdelen in registratiebestanden en enquêteresultaten.

Registratiebestanden

Afdeling O&S beschikt over verschillende bronnen van informatie, waarvan de voornaamste de Gemeentelijke Basis Administratie is. Deze databron is vooral gebruikt om een inzicht te krijgen in de demografie van de wijken, zoals in het hoofdstuk Bevolkingssamenstelling gebeurt. Daarnaast maken we gebruik van externe databronnen (zowel van binnen als van buiten de gemeente). De gegevens die worden gepresenteerd op basis van de registratiebestanden zijn zeer betrouwbaar.

Enquêteresultaten

Naast registratiebestanden wordt gebruik gemaakt van enquêtegegevens. In de wijkmonitor wordt gebruik gemaakt van de Veiligheidsmonitor 2009 (landelijk onderzoek), Stadsenquête 2008 en Sportparticipatie Arnhemse Jeugd 2010 (gemeentelijke onderzoeken). Bij het gebruik van enquêteresultaten moet rekening gehouden worden met de betrouwbaarheid van de resultaten. Deze zijn op basis van een steekproef gevonden en responsverschillen tussen wijken zijn geen uitzondering. Zeker bij wijken die weinig inwoners hebben (zoals Klingelbeek) en wijken waar traditioneel de respons lager uitvalt (zoals de krachtwijken) heeft dat enige consequenties voor de betrouwbaarheid van de gegevens. In een aantal gevallen hebben we daarom gekozen de enquêteresultaten per wijkgroep en niet per wijk te presenteren.

De Veiligheidsmonitor 2009 en de Stadsenquête 2008 geven informatie over Arnhemmers van 18 jaar en ouder.

Het onderzoek Sportparticipatie Arnhemse Jeugd geeft informatie over kinderen in de leeftijd 6 t/m 12 jaar (primair onderwijs) en kinderen in de leeftijd 13 t/m 17 jaar (voortgezet onderwijs).

Beschikbaarheid gegevens

Gegevens zijn niet altijd beschikbaar op wijkniveau maar op postcodeniveau. In dat geval is gekozen de gegevens te tonen op 4-cijferige postcode. Hier komt dan tegelijk de complexiteit met de indeling van krachtwijken naar voren.

Om een ontwikkeling te tonen worden gegevens uit het jaar 2000 getoond. Waar dat niet mogelijk is wordt het eerstvolgende jaar genomen. Gegevens zijn zo up-to-date mogelijk: daar waar dat kan worden gegevens getoond per 1 januari 2010. Aangezien de wijkindeling dit jaar iets is gewijzigd ten opzichte van vorig jaar (er wordt namelijk specifiek onderscheid gemaakt tussen de noordelijke GSO-III wijken en de zuidelijke GSO-III wijken, én het Spijkerkwartier valt niet onder de krachtwijken) wordt, waar relevant, eveneens de verdeling van 2009 getoond.

Statistische gegevens

Arnhem in cijfers (voorheen Buurtmonitor Arnhem)

Op de website van de gemeente Arnhem heeft afdeling O&S een groot aantal statistische gegevens ontsloten (zie <http://arnhem.incijfers.nl>). Als het gaat om de thema's bevolking en woningen zijn hier ook data op buurtniveau beschikbaar. Daarnaast is het mogelijk vergelijkingen in de tijd te maken. De website 'Arnhem in cijfers' wordt permanent aangevuld en geactualiseerd. Dit jaar zullen overigens alle gegevens zoals in de Wijkmonitor 2010 gepresenteerd te vinden zijn op deze website.

Relatie met andere monitoren, onderzoek en statistische gegevens

Stadsmonitor

Naast de wijkmonitor bestaat er in Arnhem ook een stadsmonitor. Deze stadsmonitor verschijnt in 2010 voor de derde keer en geeft een beeld van de staat en de ontwikkeling van de stad. De monitor bevat op stadsniveau een overzicht van de ontwikkelingen van de stad aan de hand van indicatoren die gerelateerd zijn aan de vier stadsprogramma's (Aantrekkelijke centrumstad, Verbeteren woon- en leefomgeving, Participatie en werk, Zorgzame stad). Ook bevat de stadsmonitor, in tegenstelling tot de wijkmonitor, een vergelijking van de positie van Arnhem ten opzichte van landelijke cijfers en de cijfers van de GS-36⁴⁷. De stadsmonitor is wat het aantal indicatoren betreft minder breed dan de wijkmonitor. Daarnaast bevat de stadsmonitor een aantal unieke indicatoren (zoals bereikbaarheid van de stad, waardering van de binnenstad, omvang van kwetsbare groepen in de stad) die vooral op stedelijk niveau betekenis hebben.

Leefbaarometer

Het ministerie van VROM heeft in 2008 de zogenaamde Leefbaarometer gelanceerd (zie <http://www.leefbaarometer.nl>). De Leefbaarometer brengt de leefbaarheids situatie en de ontwikkeling daarvan in kaart voor heel Nederland. Er kan letterlijk zowel op stads- als op wijk- en buurtniveau (en zelfs op clusters van 6 positie postcodes) worden ingezoomd. De Leefbaarometer is gebaseerd op de scores op de determinanten van subjectieve leefbaarheidscores uit het woononderzoek Nederland (WoON) van VROM en op de determinanten van verandering van huizenprijzen.

Het gaat om zes clusters (veiligheid, sociale samenhang, samenstelling bevolking, niveau voorzieningen, publieke ruimte en woningvoorraad) van in totaal 49 indicatoren. De leefbaarheidscore van een gebied kan zowel als totaal als op de zes deelthema's worden weergegeven (op het laagste clusterniveau zijn de deelscores overigens enkel indicatief). De Leefbaarometer bevat momenteel scores van 1998, 2002, 2006 en 2008.

Outcomemonitor Krachtwijken

In juli 2008 is de nulmeting van de CBS Outcomemonitor krachtwijken verschenen (peildatum 1 januari 2007; zie ook <http://www.cbs.nl>). In de Outcomemonitor 40-Wijkenaanpak komen de dimensies Bevolking, Wonen, Leren, Werken, Veiligheid, Integratie, Schuldenproblematiek en Gezondheid aan de orde. Er zijn gegevens beschikbaar over personen, huishoudens, woningen en voorzieningen. Deze scores zijn gebaseerd op de postcodegebieden van de krachtwijken en niet één op één te vertalen naar de in de wijkmonitor gehanteerde wijkindeling.

⁴⁷ Dit zijn de 31 steden van het Grote Stedenbeleid (G31) plus vijf andere 100.000+-gemeenten.

Veiligheidsmonitor en Monitor Leefbaarheid en Veiligheid

Vanaf 1996 t/m 2007 is (ondermeer) ten behoeve van de monitoring van het Grotestedenbeleid in totaal zes keer (gemiddeld om de twee jaar) de enquête Leefbaarheid en Veiligheid afgenomen (gehouden onder een steekproef Arnhemmers van 18 jaar en ouder). De laatste editie dateert van het voorjaar van 2007⁴⁸. Na 2007 is de monitor Leefbaarheid en Veiligheid samengevoegd met de Politiemonitor bevolking en met een deel van het permanent onderzoek leefsituatie (POLS) van het CBS tot een nieuwe monitor: de Veiligheidsmonitor. Deze Veiligheidsmonitor⁴⁹ is in Arnhem voor het eerst in het najaar van 2009 afgenomen op wijkniveau (gehouden onder een steekproef van Arnhemmers van 15 jaar en ouder). Ook deze gegevens komen terug in de wijkmonitor.

Wijkmonitor als achtergrond bij verantwoordingsdocumenten

Voorliggende wijkmonitor bevat informatie die gebruikt kan worden om een *indicatie* te krijgen van de effecten van de inspanningen in de kracht- en GSO-III wijken. Daarbij moet worden aangetekend dat eventuele effecten zich vooral in de (nabije) toekomst zullen openbaren wanneer de krachtwijken- en GSO-aanpak vruchten gaat afwerpen.

Bij de krachtwijken gaat het om de verplichting van WWI om een outputmonitor wijkaanpak op te stellen. Momenteel wordt door de Directie Programmasturing en Strategie samen met O&S onderzocht welke indicatoren uit de wijkmonitor hiervoor gebruikt zouden kunnen worden. Het gaat dan uiteraard om de ontwikkeling van de krachtwijken zelf en om indicatoren die ook af te leiden zijn uit afspraken tussen Arnhem en het Rijk zoals die zijn neergelegd in het overkoepelende charter (mei 2008). Bij de GSO-III wijken gaat het om het monitoren van afspraken uit het stadscontract van de provincie Gelderland met de gemeente Arnhem (april 2008).

Bij zowel de krachtwijken als GSO-III wijken gaat het verder om de door de Arnhemse Raad in mei 2008 aangenomen motie 'Het moet blijken in de wijken'. In deze motie wordt het college gevraagd de raad jaarlijks te rapporteren over de uitkomsten van een voortgangsmeting naar o.a. sociaal welbevinden en maatschappelijke participatie, deelname aan het arbeidsproces (aantal bijstandsgerechtigden), voortijdige schooluitval en veiligheid/overlast.

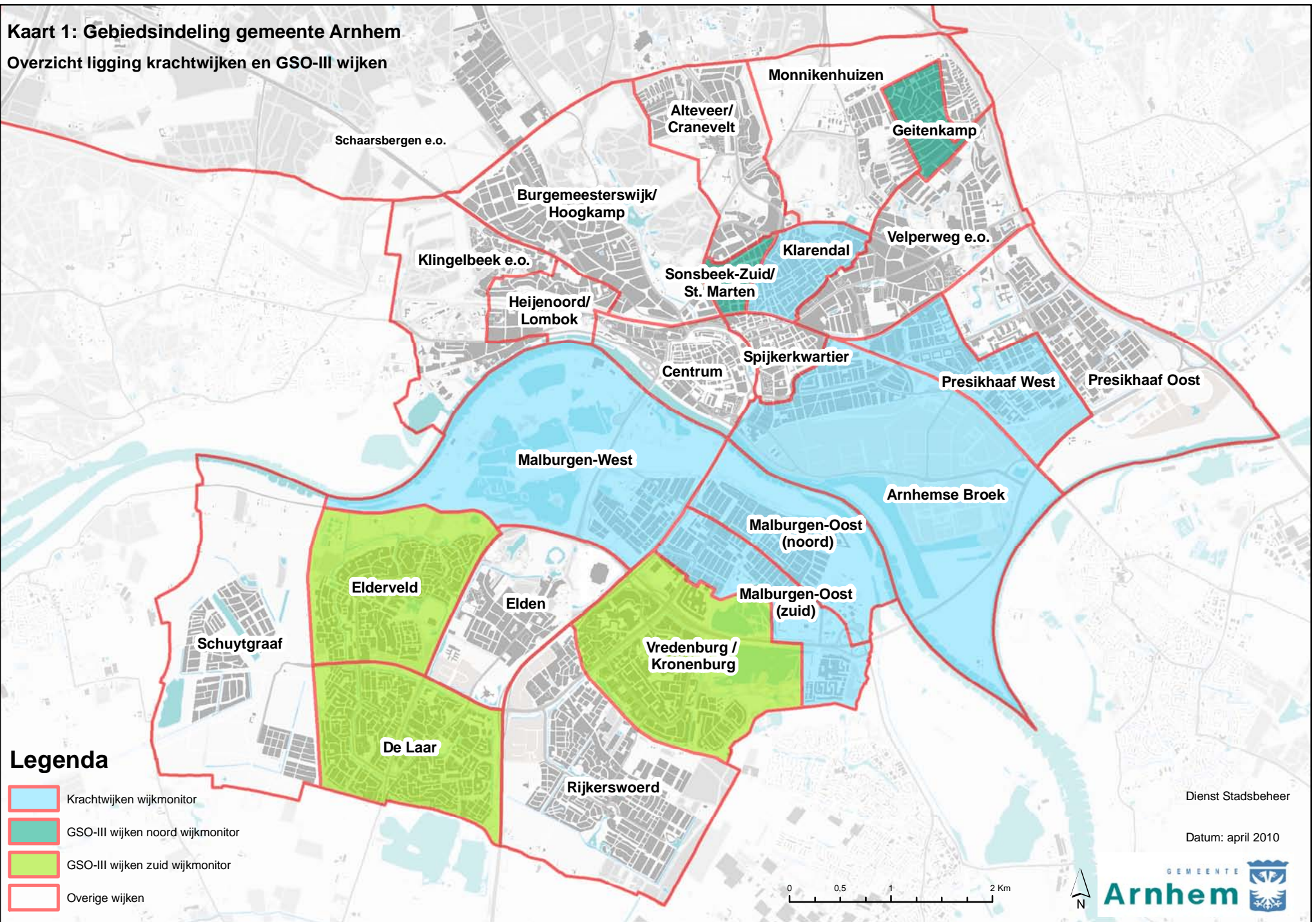
⁴⁸ De complete rapportage van dit onderzoek (Leefbaarheid, veiligheid en maatschappelijke participatie 2007) is te vinden op <http://www.arnhem.nl/onderzoekencijfers.nl>

⁴⁹ Voor meer informatie zie <http://www.nicis.nl/veiligheidsmonitor>

Bijlage 3: Kaarten

Kaart 1: Gebiedsindeling gemeente Arnhem

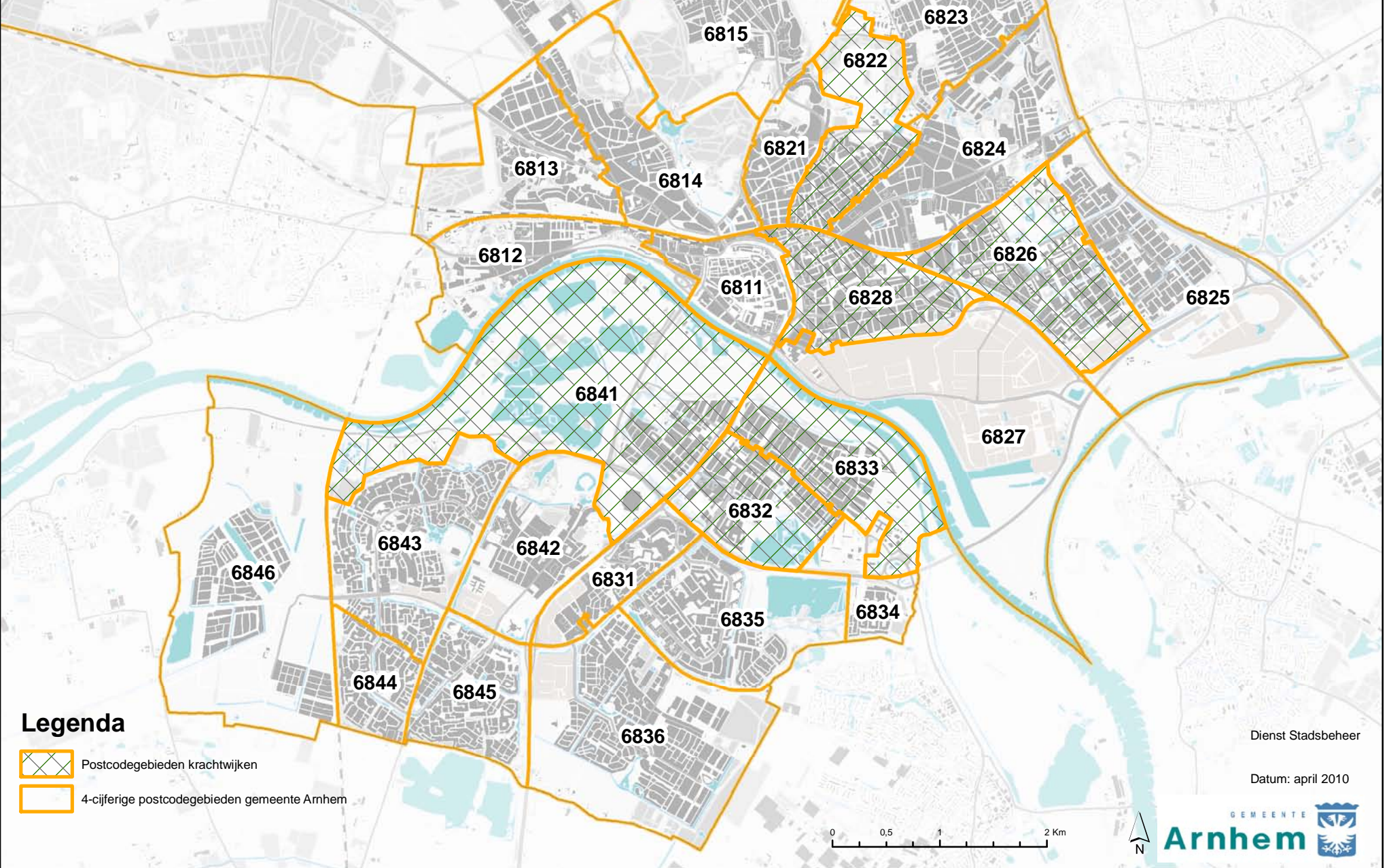
Overzicht ligging krachtwijken en GSO-III wijken

Kaart 2: Gebiedsindeling gemeente Arnhem

Overzicht ligging krachtwijken en 4-cijferige postcodegebieden

6816

Legenda

- Postcodegebieden krachtwijken
- 4-cijferige postcodegebieden gemeente Arnhem

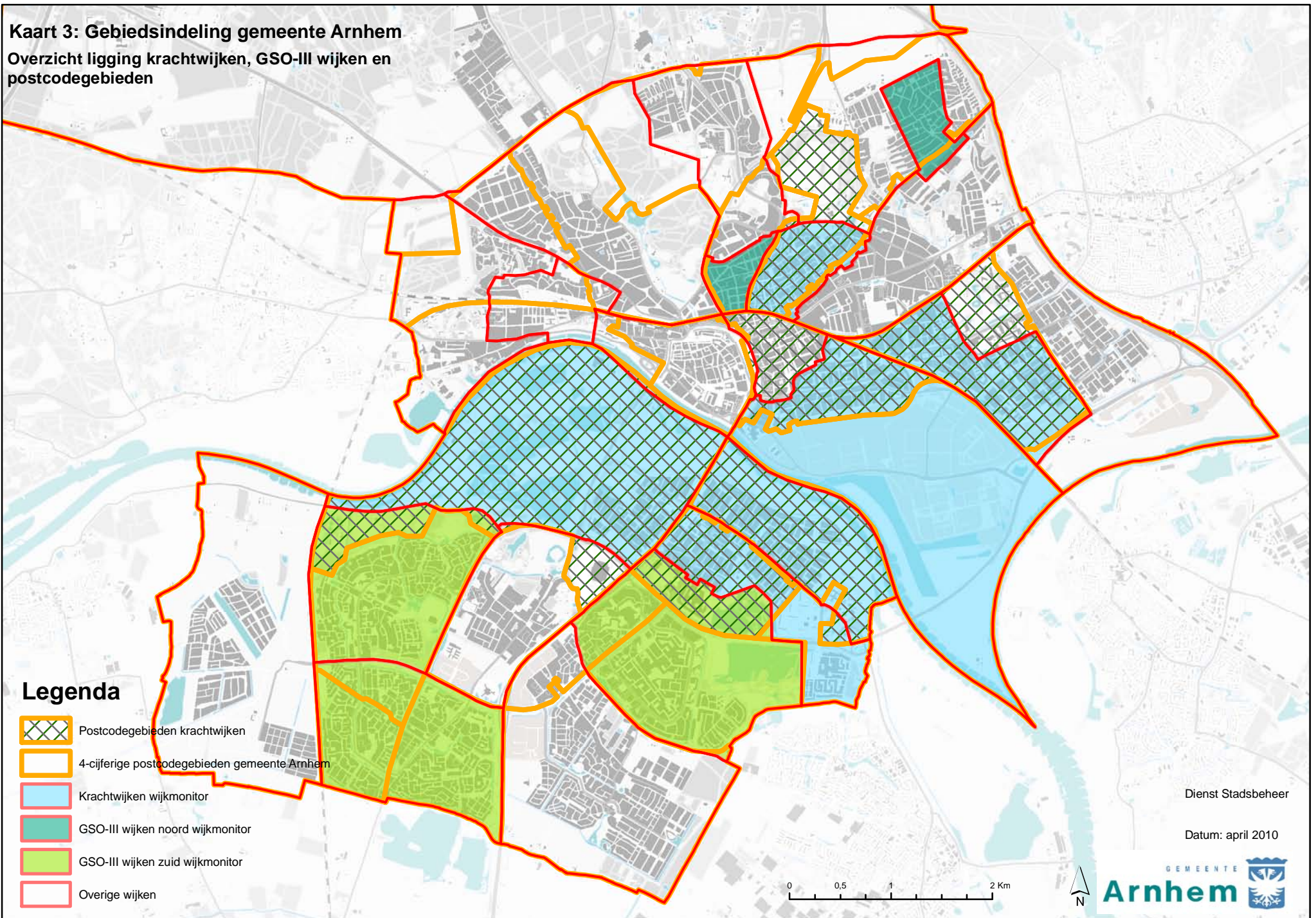
Dienst Stadsbeheer

Datum: april 2010

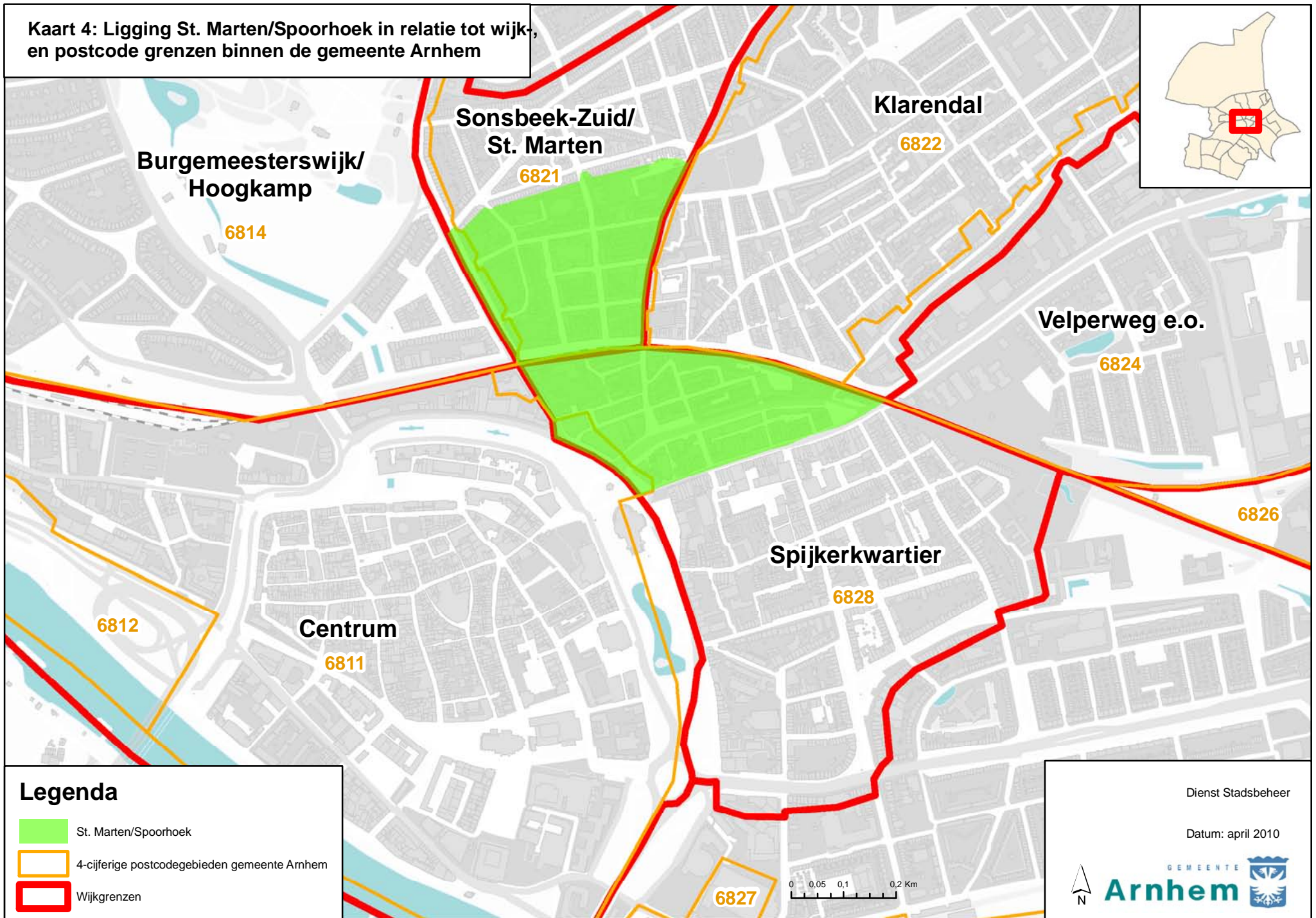

Kaart 3: Gebiedsindeling gemeente Arnhem

Overzicht ligging krachtwijken, GSO-III wijken en postcodegebieden

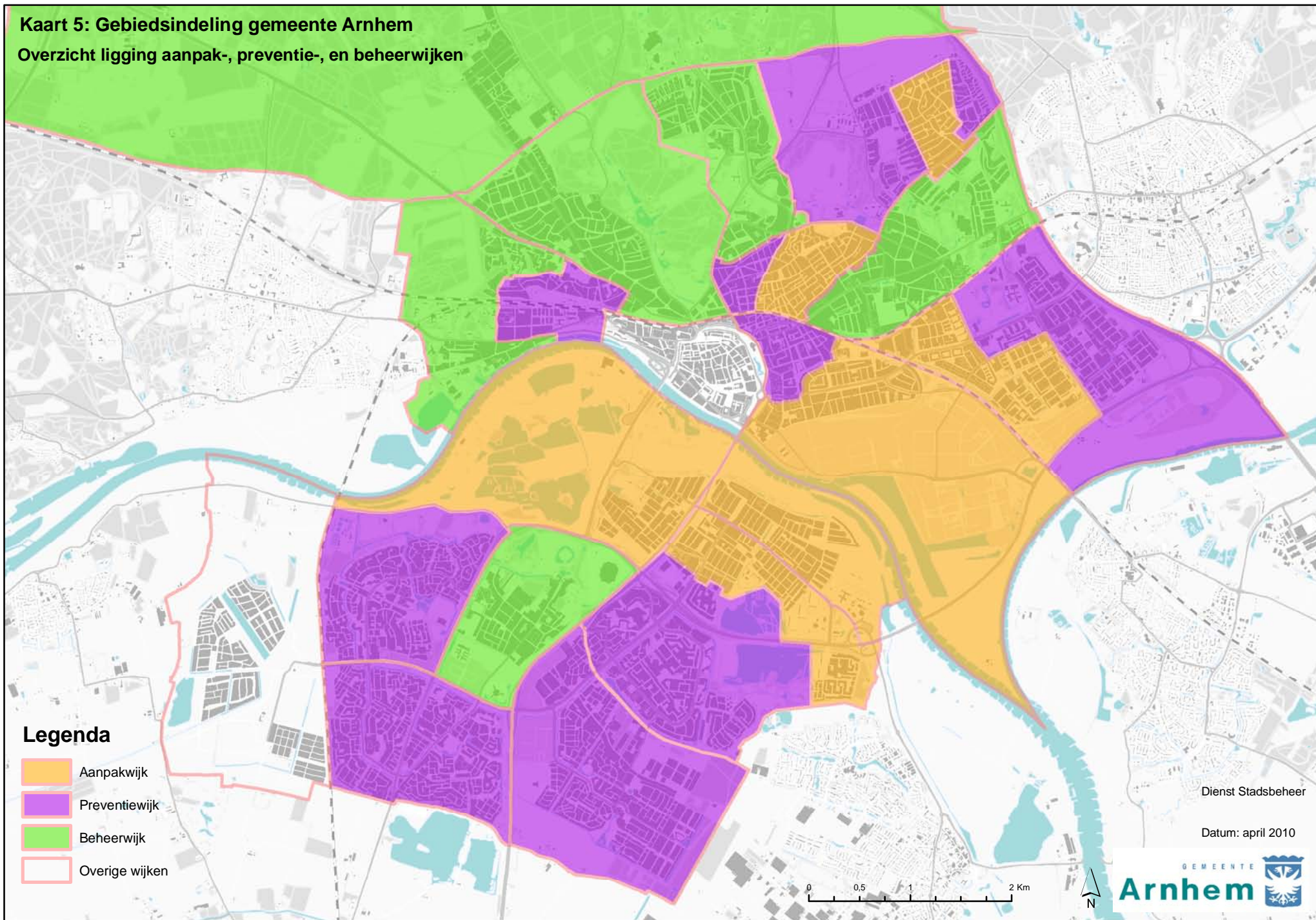

Kaart 4: Ligging St. Marten/Spoorhoek in relatie tot wijk-, en postcode grenzen binnen de gemeente Arnhem

Kaart 5: Gebiedsindeling gemeente Arnhem

Overzicht ligging aanpak-, preventie-, en beheerwijken

Bijlage 4: Indicatoren

Indicatoren	Databron	Jaren
Bevolkingssamenstelling		
<i>Aantal inwoners en toekomstscenario</i>		
Aantal inwoners	Gemeentelijke Basis Administratie	1 jan. 2000, 2009, 2010
Toekomstscenario	Afdeling Onderzoek & Statistiek i.s.m. Afdeling Wonen, gemeente Arnhem	2010-2030
<i>Grijze en groene druk</i>		
Grijze druk	Gemeentelijke Basis Administratie	1 jan. 2000, 2010
Groene druk	Gemeentelijke Basis Administratie	1 jan. 2000, 2010
<i>Etniciteit</i>		
Percentage niet-westerse allochtonen	Gemeentelijke Basis Administratie	1 jan. 2000, 2010
<i>Verhuizingen</i>		
Mutatiegraad	Gemeentelijke Basis Administratie	2001, 2009
Verhuisbewegingen binnen Arnhem	Gemeentelijke Basis Administratie	2009
Vestiging in Arnhem	Gemeentelijke Basis Administratie	2006 t/m 2009
Vertrek uit Arnhem	Gemeentelijke Basis Administratie	2006 t/m 2009
<i>Huishoudens</i>		
Huishoudenverdeling naar wijken	Gemeentelijke Basis Administratie	1 jan. 2002, 2009
Gemiddelde huishoudengrootte	Gemeentelijke Basis Administratie	1 jan. 2002, 2009
<i>Inkomen</i>		
Gemiddeld gestandaardiseerd huishoudeninkomen t.o.v. stadsgemiddelde	Regionaal Inkomens Onderzoek, CBS	2007
<i>Ervaren gezondheid</i>		
Algemene gezondheidsvraag	Stadsenquête, afdeling O&S	2008
BMI-categorie	Stadsenquête, afdeling O&S	2008
<i>Overgewicht bij kinderen</i>		
BMI-categorie	Jeugd Gezondheidszorg	2008

Indicatoren	Databron	Jaren
Fysieke woonomgeving		
Aantal woningen en bezetting		
Aantal woningen	Basis Gebouwen Registratie, afdeling O&S	2000, 2009, 2010
Bezetting	Afdeling O&S	2000, 2009
Soort woningen		
Eigendom	Basis Gebouwen Registratie, afdeling O&S	1 jan. 2005, 2010
Eénggezins/meergezins woningen	Basis Gebouwen Registratie, afdeling O&S	1 jan. 2005, 2010
Nieuwbouw en sloop		
Nieuwbouw	Afdeling O&S	2009
Sloop	Afdeling O&S	2009
WOZ-waarden		
WOZ-waarde	Basis Gebouwen Registratie, afdeling O&S	1 jan. 2005, 2009
Bedrijfsvestigingen		
Bedrijfsvestigingen	Provinciale Werkgelegenheidsenquête	2004, 2008, 2009
Startende ondernemers		
Startende ondernemers naar bedrijfsadres	Kamer van Koophandel Centraal Gelderland	2008, 2009
Arbeidsplaatsen		
Arbeidsplaatsen	Provinciale Werkgelegenheidsenquête (PWE)	2004, 2008, 2009
Oordeel woning		
Kental oordeel eigen woning	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
Oordeel openbare ruimte en groen		
Verschillende stellingen	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
Oordeel voorzieningen		
Verschillende stellingen	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
Rapportcijfer voorzieningen in de buurt	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
Ervaren milieubelasting		
Geluidshinder, slaaphinder, geurhinder	Stadsenquête, afdeling O&S	2008

Indicatoren	Databron	Jaren
Sociale woonomgeving		
<i>Algemene buurtevaluatie</i>		
Hoe prettig vindt u de buurt waarin u woont?	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
<i>Ervaren leefbaarheid</i>		
Ervaren leefbaarheid (verloedering)	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
Rapportcijfer voor leefbaarheid in de buurt	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
<i>Buurtperspectief</i>		
Vooruit of achteruit gaan wijk	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
Komende jaren vooruit of achteruit gaan wijk	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
<i>Contacten in de buurt</i>		
Verschillende stellingen	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
<i>Wijkbetrokkenheid</i>		
Actief om buurt te verbeteren	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
<i>Mantelzorgers en vrijwilligers</i>		
Aandeel mantelzorgers	Stadsenquête, afdeling O&S	2008
Aandeel vrijwilligers	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
<i>Huiselijk geweld</i>		
Komt huiselijk geweld voor?	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
<i>Subjectieve veiligheid</i>		
Onveiligheidsgevoelens in eigen buurt	Veiligheidsmonitor, afdeling O&S	2009
<i>Diefstal en vernieling</i>		
Diefstal/inbraak woning	Politie Gelderland-Midden	2005, 2006, 2007, 2008
Vernieling cq. zaakbeschadiging	Politie Gelderland-Midden	2005, 2006, 2007, 2008
<i>Gemeenteraadsverkiezingen</i>		
Opkomst gemeenteraadsverkiezingen	Afdeling O&S	2006, 2010
Grootste partij	Afdeling O&S	2006, 2010

Indicatoren	Databron	Jaren
Participatie		
<i>Werkloosheid</i>		
NWW-ers naar potentiële beroepsbev.	Centrum voor Werk en Inkomen	1 jan. 2001, 2004, 2007 t/m 2010
<i>Bijstandsafhankelijkheid</i>		
WWB-ers naar potentiële beroepsbev.	Dienst Inwonerszaken, gemeente Arnhem	1 jan. 2005 t/m 2010
<i>Schuldhelp</i>		
Schuldhelpaanvragen van potentiële beroepsbev.	Budget Advies Centrum, gemeente Arnhem	2006, 2008
Arnhem Card		
Arnhem Card houders	gemeente Arnhem	2010
<i>Sportparticipatie</i>		
Aandeel sporters (volwassenen)	Stadsenquête, afdeling O&S	2008
Lid van een sportclub (kinderen)	Sportparticipatie Arnhemse Jeugd, afdeling O&S	2010
<i>Cultuurparticipatie</i>		
Percentage Arnhemse leners bibliotheek	Bibliotheek Arnhem	2008, 2009
<i>Doorstroom leerlingen</i>		
Doorstroom leerlingen 3 ^e leerjaar (HAVO/VWO)	Dienst Uitvoering Onderwijs	2003-2004 t/m 2006-2007, 2008/2009
<i>Schooluitval</i>		
Nieuwe voortijdig schoolverlaters	Dienst Uitvoering Onderwijs	2005/2006, 2008/2009

Bijlage 5: Schema indicatoren

Indicatoren Wijkmonitor	Arnhemse Vogelaar-thema's						
	Wonen	Werken	Leren en opgroeien	Integratie	Veiligheid	Sport en cultuur	Achter de voordeur
Bevolkingssamenstelling							
Aantal inwoners en toekomstscenario	X						
Grijze en groene druk	X						
Etniciteit				X			
Verhuizingen	X						
Huishoudens	X						
Inkomen		X					
Ervaren gezondheid						X	X
Overgewicht bij kinderen			X			X	X
Fysieke woonomgeving							
Aantal woningen en bezetting	X						
Soort woningen	X						
Nieuwbouw en sloop	X						
WOZ-waarden	X						
Bedrijfsvestigingen		X					
Startende ondernemers		X					
Arbeidsplaatsen		X					
Oordeel woning	X						
Oordeel openbare ruimte en groen	X						
Oordeel voorzieningen	X						
Ervaren milieubelasting	X						
Sociale woonomgeving							
Algemene buurtevaluatie	X			X			
Ervaren leefbaarheid	X						
Buurtperspectief	X						
Contacten in de buurt				X			
Wijkbetrokkenheid				X			
Mantelzorgers en vrijwilligers		X					
Huiselijk geweld					X		X
Subjectieve veiligheid					X		
Diefstal en vernieling					X		
Gemeenteraadsverkiezingen				X			
Participatie							
Werkloosheid		X					
Bijstandsafhankelijkheid		X					
Schuldhelp							X
Arnhem Card		X					X
Sportparticipatie						X	
Cultuurparticipatie						X	
Doorstroom leerlingen			X				
Schooluitval			X				

